

Torsdagen den 5 juni fm.

Kl. 09.00

1 § Justerades protokollen för den 28 maj.

2 § Föredrogs och hänvisades

Skrivelse

1985/86:177 till arbetsmarknadsutskottet

3 § Föredrogs

finansutskottets betänkande

1985/86:30 om de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen m. m. (prop. 1985/86:150 delvis och 1985/86:100 delvis).

skatteutskottets betänkande

1985/86:50 om vissa skatteförenklingar m. m. (prop. 1985/86:150 delvis).

finansutskottets betänkanden

1985/86:29 om kommunalekonomiska frågor (prop. 1985/86:150 delvis).

1985/86:34 om sparande (prop. 1985/86:150 delvis) samt

skatteutskottets betänkande

1985/86:38 om vissa inkomstförstärkningar på statsbudgeten. m. m. (prop. 1985/86:140).

Anf. 1 TALMANNEN:

Voteringarna i finansutskottets betänkande 30, skatteutskottets betänkande 50, finansutskottets betänkanden 29 och 34 samt skatteutskottets betänkande 38 äger rum sedan debatten i alla dessa betänkanden har avslutats.

Först upptas finansutskottets betänkande 30 om de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen m. m., skatteutskottets betänkande 50 om vissa skatteförenklingar m. m. samt finansutskottets betänkanden 29 om kommunalekonomiska frågor och 34 om sparande. I fråga om dessa betänkanden hålls gemensam överläggning.

Anf. 2 I. ARS TOBISSON (m):

Herr talman! Vi har hittills i år sett flera prov på att förutsättningarna för det politiska arbetet snabbt kan ändras. Det kan inträffa en kärnkraftsolycka. Det kan ske plötsliga personförändringar.

Debatten inom det ekonomiska området kännetecknades fram till mitten av maj av ett tilltagande lyckorus. Alla indikatorer tycktes peka åt rätt håll, och dessutom föreföll avtalsrörelsen, åtminstone inom den enskilda sektorn, att gå i lös tämligen smärtfritt.

Efter pingst, den stora hänryckningens tid, kom dock en hastig och kraftig avkyllning. Den 21 maj förkunnade Dagens Industri på sin löpsedel att oljan på bara några dagar hade blivit 35 % dyrare. En rubrik på första sidan klagade att räntan åter steg. Inne i tidningen talades det om en oroväckande snabb ökning av omsättningen i detaljhandeln och därmed av den privata konsumtionen. Industriförbundets just framlagda planen kät beskrevs som en kalldusch för optimister med dess besked att löneökningarna åter blir 8 % samt att industrins investeringar och sysselsättning avtar. Samma dag offentliggjorde statistiska centralbyrån att inflationstakten steg på årsbasis i april i stället för att sjunka som man allmänt väntat. Slutligen hade de första tecknen börjat framträda på att vi gick mot en öppen konflikt på arbetsmarknaden.

Denna snabba klimattvång i den svenska ekonomin berodde inte på någon motsvarande omsvängning utomlands. Fortfarande präglas den internationella utvecklingen av den omvända oljeshocken i början av året, av fallet i dollarkursen, en sjunkande inflationstakt och en lägre ränteniva. Det var inte svårt för finansutskottet att bli enigt om bedömningen att dessa förändringar sammantagna skapar gynnsammare utsikter för tillväxt och världshandel.

I detta internationella perspektiv och mot bakgrund av det myckna talet i Sverige om en ljusnande framtid är effekterna för den svenska ekonomin även i regeringens optimistiska bedömning anmärkningsvärt små. Trots att oljenotan minskar med 15 miljarder kronor, blir bytesöverskottet i år inte större än 3 miljarder. Nästa år väntas det försvinna helt. Oljeprisfallet borde ju i stället nu ha gett oss ett rejält överskott i bytesbalansen som vi kunde använda för att börja betala tillbaka på de utlandslån vi tog upp för att parera prischockerna under 1970-talet.

Prognosen för den ekonomiska tillväxten justeras av regeringen upp med bara 4 promille, från 1,6 % i januari till nu 2 %. Det ökningstalet är sämre än förra årets. Och vad värre är: en ytterligare nedgång förutses för 1987. Fortfarande väntas Sverige hamna i botten av den internationella tillväxtligan.

Det framgår också av den reviderade finansplanen att Sverige, trots att talet om den tredje vägen fortsätter, i själva verket har slagit in på en helt annan färdriktning. Det socialdemokratiska framgångsreceptet angavs sikta på en produktionsförbättring, baserad på ökning av export och investeringar. Redan förra året bars tillväxten främst upp av den privata konsumtionen. Denna väntas även i år stiga med 2,7 %, vilket är betydligt mer än den totala

ökningen av bruttonationalprodukten. Mycket tyder dessutom på att just konsumtionssiffran kommer att överträffas.

Det sammanhänger med vad som fortsätter att vara den svaga punkten i regeringens prognosverksamhet, nämligen löneantagandet. Nu sägs det att lönestegringen kommer att bli i genomsnitt ca 6 % 1986. Men detta är inte ett försök till en realistisk bedömning av vad som kommer att ske. Regeringen nöjer sig med att ange de löneökningar som redan är avtalade. Den bortser ifrån att löneglidningen inom den enskilda sektorn erfarenhetsmässigt blir högre än vad de centrala avtalsparterna utgår ifrån. Än mer verklighetsfrämmande är att man grundar antagandet på att det skall slutas nollavtal inom den offentliga sektorn trots de stora spänningar som där finns och de häftiga löneyrkanden som sedan länge förts fram. Mycket talar i stället för att Industriförbundets prognos på ca 8 % kommer att slå in.

Därmed skulle inte tendensen till snabbare lönekostnadsstegring i Sverige än i viktiga konkurrentländer ha brutits. Det bestående inflationstrycket i den svenska ekonomin pekar i samma riktning.

April månads kraftiga höjning av konsumentprisindex var en obehaglig överraskning. Den innebar att den tidigare nedgången i inflationstakten bröts och att årstakten nu ligger på 4,5 %, vilket är mer än dubbelt så högt som i våra viktigare konkurrentländer. Finansministern fortsätter ändå att försöka bekämpa inflationen med övertalning och säger sig nu bedöma den till drygt 2 % under loppet av 1986. Men redan efter årets fyra första månader har konsumentpriserna stigit med 1,6 %. Inflationsklausulen i LO/SAF-avtalet – som ligger på det dubbla på helår; det saknas fortfarande två tertial – förefaller därmed vara i allvarlig fara. Det betyder i sin tur att man tvingas räkna med alltför stora kostnadsökningar även nästa år.

Herr talman! Det förtjänar i detta sammanhang understrykas att Sveriges konkurrenskraft inte förstärks av lägre oljepriser och dollarkurs, eftersom motsvarande effekter förbättrar kostnadsläget även i våra konkurrentländer. Den svenska industrin förutses fortsätta att förlora marknadsandelar i år, och den högre löne- och prisstegringstakt vi nu avläser betyder att försämringen kommer att bestå även kommande år.

Rensas konsumentprisindex från verkningarna av sänkta oljepriser, ligger inflationstakten i själva verket kvar på 6 à 7 %. Vi har ännu inte fått bukt med den underliggande prisstegring som vi själva förorsakar. Utvecklingen av den inhemska konsumtionen talar för att inflationstrycket i ekonomin t. o. m. kan stiga ytterligare.

Enligt regeringens egna långtidsbedömningar är just löne- och prisutvecklingen avgörande för vårt lands ekonomiska välbefinnande på längre sikt. De ljusa framtidsutsikter som getts stort utrymme i pressen baseras på mycket optimistiska antaganden i dessa avseenden. Löneökningarna förutses minska till 4 % nästa år, för att därefter ligga på 3 %. Under sådana omständigheter skulle prisstegringen kunna sjunka till endast 1,5 % i slutet av 1980-talet, vilket förutses vara bara hälften av genomsnittet i andra industriländer.

Men det förefaller inte särskilt sannolikt att en sådan utveckling skulle kunna förverkligas med den ekonomiska politik regeringen för. Mot den bakgrunden måste man karakterisera som alltför optimistisk även den alternativa beräkning där löneökningarna blir 6 % nästa år och inflationen

ligger kvar runt 4 % per år. Det är ett mått på de strukturella problemen i svensk ekonomi att så här förhållandevis gynnsamma siffror ändå betyder att tillväxten helt skulle upphöra, samtidigt som arbetslösheten beräknas växa – allt enligt finansdepartementets egna förutsägelser.

Herr talman! Dessa i grunden dystra framtidsperspektiv är i själva verket den viktigaste förklaringen till att regeringen i väsentliga avseenden lagt om sin ekonomiska politik i riktning mot vad moderata samlingspartiet länge förespråkade. Den reviderade finansplanen ställer sig på samma sida som vi moderater gör i fördelningskonflikten mellan privat och offentlig konsumtion. Den starka betoningen av att näringslivet måste ha en god lönsamhet är också välkommen.

Inte minst regeringens beskrivning i kompletteringspropositionen av sin ekonomisk-politiska strategi vittnar om att ett omtänkande har ägt rum. Uppräkningen av viktiga inslag är förvillande lik det moderata trepunktsprogrammet: sänkta offentliga utgifter, lägre skatter och avregleringar. Det heter att med en stram finanspolitik skall budgetunderskottet nedbringas ytterligare. Skattepolitiken skall utformas så att den underlättar låga löneavtal och stimulerar till arbete och sparande. Förenklingar utlovas i sådana regelsystem som hämmar näringslivets tillväxt. Särskilt anges att valutaregleringen skall liberaliseras.

Jag skall gärna medge att jag är imponerad av regeringens snabba fotombyte vad beträffar just valutaregleringen. För bara några månader sedan kom valutakommitténs vänsterhäft fram till att endast smärre uppmjukningar i valutapolitiken var tillrädliga. Men nu säger finansministern att en betydande liberalisering av valutaregleringen skall kunna inledas redan i år. Jag hoppas verkligen att han kommer att kunna – och inte minst vilja – stå emot de utslag av vanetänkande och nejsägeri som redan framkommit inom de egna leden.

Men regeringens ekonomiska politik vilar förstås på en socialistisk idébas. Omorienteringen blir därför till stor del bara verbal, medan det konkreta genomförandet präglas av betydelsefulla och beklagliga begränsningar. Inom valutapolitiken tar det sig uttryck i att man tar avstånd från en fullständig avreglering. En sådan förordas i den gemensamma borgerliga reservationen nr 5. Vidare är de borgerliga företrädarna i finansutskottet överens om att avvisa ett förlängt bemyndigande för regeringen att föreskriva betalningsvillkor vid kreditköp. Liksom tidigare vill vi moderater även upphäva bilkreditförordningen.

Regeringen hindras vidare av sin socialistiska ideologi från att ta itu med den utvecklade världens hårdaste skattetryck och högsta marginalskatter. Man gör också halt inför en minskning av den ofantliga offentliga sektorn. Särskilt stark känns avsaknaden av åtgärder för att bryta upp de många offentliga monopol som hämmar valfriheten för såväl konsumenter som berörda yrkesutövare.

I en gemensam reservation drar finansutskottets borgerliga ledamöter upp riktlinjer för den ekonomiska politik som våra partier tillsammans förordar. De tar främst sikte på att skapa förutsättningar för en snabbare ekonomisk tillväxt. Grundläggande är att vi förordar en stramare finanspolitik för att ge utrymme för lättnader i penningpolitiken. Det skulle i sin tur medge en lägre

räntenivå, vilket skulle främja den investeringsökning som behövs för en långsiktigt stabil tillväxt. Sverige befinner sig nu i en smått paradoxal situation. Vi har haft ett stort valutainflöde men ändå närmast en stigande tendens för den korta marknadsräntan och en fortsatt stor räntemarginal i förhållande till utlandet. Den viktigaste förklaringen är den rädsla som riksbanken på goda grunder hyser för en överhettning av ekonomin, som då främst skulle härröra från den privata konsumtionen.

Den nödvändiga åtstramningen borde enligt vår mening genomföras med finanspolitiska medel. Men liksom förra året vid den här tiden har regeringen nu låtit den möjligheten passera. Sedan riksdagen åtskilt i morgon kan en budgetpolitisk korrigerings sätts in först i höst. Eftersom riksbanken klokt nog har gjort sig av med sina styrinstrument av icke marknadskonform natur, återstår då endast räntevapnet, som i dessa sammanhang måste anses vara tämligen trubbigt.

Den budgetåtstramning vi efterlyser baseras inte på höjda skatter utan på sänkta statsutgifter. Den moderata reservationen om riktlinjer för budgetregleringen förordar så stora utgiftsminskningar att de också ger utrymme för betydande skattesänkningar. Framför allt är det angeläget att sänka sådana skatter som träffar produktionen, dvs. skatter på arbete, företagande och sparande. I enlighet med vad jag förut nämnt om det moderata trepunktsprogrammet förordar vi också avregleringar, som verkar stimulerande på ekonomins utbudssida.

Ett område som präglas av stelhet och läsningar är onekligen löneemarknaden. Öppen strid bröt i år först ut inom den offentliga sektorn. Den bakomliggande orsaken är de spänningar som byggts upp på olika sätt, bl. a. genom upplösningen av förra årets statstjänstemannakonflikt och de betydande löneöverhäng som då uppstod.

Regeringens hantering av årets avtalsrörelse är ännu ett vittnesbörd om att politiker är osmidiga som arbetsgivare. Naturligtvis är det med hänsyn till landets konkurrenskraft angeläget att lönestegringen hålls tillbaka. Det är således inte ambitionen jag kritiserar men väl metoden. Innovationen att möta en strejk på det kommunala området med varsel om storlockout inom den statliga avtalssektorn ligger bakom mycket av den aktuella löneröran.

Åtgärden var utmanande mot lärarna, som saknade möjligheter att genom egna åtgärder, t. ex. att teckna på ett avtalsförslag, få slut på konflikten. Den var likaledes utmanande mot eleverna, som med fog kan fråga sig varför de i stort sett årligen skall drabbas av störningar i skolarbetet mot slutet av läsåret. Det är inte att undra på att reaktionerna kom att kännetecknas av en blandning av desperation och ursinne. Plus – om jag får göra det utbildningspolitiska tillägget – ett påfallande starkt stöd för den gamla moderata ståndpunkten att betyg behövs i skolan.

Nu blev varslat om lärarlockout bara ett skrämskott. Utan att ha uppnått annat än kaos inför skolårets slut slog de offentliga arbetsgivarna till reträtt. Situationen påminner mycket om vad som hände 1971, när den socialdemokratiska regeringen blev så förskräckt över sitt eget lockoutvarsel mot landets officerare att den drev igenom en tvångslag till skydd mot sig själv. Det är nu bara att konstatera att den nye löneministern har misslyckats i sin strävan att

denna gång få till stånd ett samordnat och konsekvent uppträdande från den offentliga arbetsgivarsidan.

Men bakom konflikten på det offentliga området ligger inte bara ett okänsligt agerande från arbetsgivarsidan. Även de grundläggande förutsättningarna har fördärvats genom politiska beslut. Läkarnas krav på en förbättring med en krona i timmen ter sig ju högst resonabelt. Att det ändå är omöjligt att uppfylla lönevägen beror på det hårda skattetrycket och de höga marginalskatterna. Lönelöft som inte ger mycket mer än oförändrad köpkraft blir på grund av de stora skattekilarna mycket dyrbara för arbetsgivaren.

Till detta kommer att de som nu gått ut i konflikt i princip bara har en arbetsgivare. Efter Dagmarbeslutet saknar numera även läkarna möjlighet att bjuda ut sina tjänster på annat sätt än via den offentliga sektorn. Över huvud taget kan de som är yrkesverksamma inom vård, barnomsorg och utbildning i dag i praktiken inte byta arbetsgivare eller starta eget, om de är missnöjda med lönen eller arbetsvillkoren. För dem återstår bara metoden att strejka. Det inträffade ger ytterligare ett argument till stöd för det moderata kravet att möjligheter skall öppnas för enskilda alternativ inom de områden som nu är belagda med offentliga monopol.

Men avtalsoron berör som bekant inte bara det offentliga området. Det mödosamt hopträcklade LO/SAF-avtalet har inte hållit vad det lovade. Sammanbrottet i förhandlingarna mellan Metall och Verkstadsföreningen bekräftar att den traditionella modellen med centrala avtalsuppgörelser inte klarar kraven från dagens verklighet.

De snabbt skiftande förhållandena i nutidens arbetsliv gör det angeläget att inom samtliga avtalsområden decentralisera förhandlingsverksamheten till förbunds nivå och även längre ner till enskilda företag och myndigheter. Därmed skulle man få en mer flexibel lönesättning, som ger en bättre anpassning till skillnader i prestation men också till de skilda förhållanden under vilka olika verksamheter arbetar.

Årets öppna arbetskonflikt kommer säkert att efter vanligheten framkalla krav på begränsningar i rätten till stridsmedel och på ökat skydd mot samhällsfarliga konflikter. Lika säkert kommer inget konkret att ske i dessa avseenden. Förhållandena mellan arbetsmarknadens parter lämpar sig sällsynt illa för detaljreglering genom lagstiftning. Vi moderater slår vakt om den fria förhandlingsrätten. Men för att den skall kunna tillämpas smidigt krävs det att vi politiker skapar gynnsamma förutsättningar, framför allt genom att föra en ekonomisk politik som leder till god ekonomisk tillväxt och genom att genomföra skattelättnader som medger reallöneförbättringar utan skyhöga bruttolönehöjningar. Därutöver finns det skäl att överväga om man på politisk väg skall stimulera förändringar i lönebildningsprocessen som ger en smidigare anpassning till ändringar i de ekonomiska villkoren för olika arbetsgivare. I Storbritannien förs det just nu en intressant diskussion om de fördelar som finns med att en väsentlig del av arbetsersättningen utgår som kontant vinstdelning.

Jag har, herr talman, uppehållit mig tämligen utförligt vid lönebildningens problem, inte bara därför att frågan är aktuell, utan också därför att regeringen onekligen har rätt i att den är av avgörande betydelse för

möjligheterna att få Sverige på rätt kurs igen.

Den senaste tidens händelser har med all önskvärd tydlighet visat att en socialdemokratisk regering inte är någon garanti för avspända relationer på arbetsmarknaden. Att avtalsrörelsen är efter år kör fast beror på att det hårda skattetrycket och den snabba prisstegringen driver upp lönekraven. Årets lönerörelse visar än en gång att det behövs en borgerlig politik för att det skall skapas förutsättningar för köpkraftsförbättringar inom ramen för måttfulla lönehöjningar. Det krävs väsentligt lägre marginalskatter och inflationsbekämpande åtgärder som inte bara består av ord för att de nominella löneyrkandena skall rymmas inom det samhällsekonomiska utrymmet.

Med det anförda yrkar jag, herr talman, bifall till reservationerna 1, 4, 5, 7, 8 och 10 till finansutskottets betänkande 30.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 3 BJÖRN MOLIN (fp):

Herr talman! När vi i dag inför avslutningen av riksmötet 1985/86 på traditionellt sätt debatterar den ekonomiska politiken sker det mot en ljusare bakgrund än vad vi räknade med vid årets början. De kraftigt sjunkande oljepriserna har tillsammans med en lägre dollarkurs och ett lägre ränteläge haft en gynnsam effekt på världsekonomin och världshandeln. Också för Sveriges del får denna utveckling – i varje fall på kort sikt – avgjort positiva verkningar. Kostnaderna för oljeimporten har hittills i år halverats jämfört med förra året. Följden härav blir att bruttonationalprodukten kommer att öka något mer än tidigare antogs, inflationen kommer att bli lägre, handels- och bytesbalansen kommer att få ett bättre saldo och budgetunderskottet sjunker i rask takt, framför allt därför att svenska statens räntekostnader på utlandsskulden blir lägre.

I en sådan situation kan man naturligtvis ställa sig frågan: Är då inte allt väl beställt med vår ekonomi, och borde inte oppositionen lägga ner sin talan mot regeringens ekonomiska politik eller i varje fall tona ner sin kritik?

Jag anser att den ekonomiska politik som folkpartiet förordar i dag och som folkpartiet med betydande konsekvens har förordat under de senaste åren väl tål att upprepas i dagens debatt. Låt vara att det innebär mindre av kritik mot regeringen, eftersom skillnaderna mellan den socialdemokratiska regeringens ekonomiska politik och vår ekonomiska politik är mindre påfallande nu än för fyra eller för åtta år sedan. Detta är i sin tur givetvis en följd av att socialdemokraternas ekonomiska politik förskjutits i liberal riktning och dessutom påverkats av den yttre verkligheten, en verklighet som socialdemokraterna i hög grad bortsåg ifrån under oppositionsåren 1976–1982, vilket tog sig uttryck i en då orealistisk budgetpolitik och i allehanda förflugna idéer. Det räcker att här påminna om socialdemokraternas förslag från 1970-talet om en s. k. *strukturfond*, som i ett svep skulle lösa alla vara ekonomiska problem.

Folkpartiets ekonomiska politik utgår från att Sverige är ett land där välståndet måste bygga på en högt utvecklad industri och med stort beroende

av utrikeshandeln. Hälften av vår industriproduktion säljs till utlandet, och på hemmamarknaden får de svenska företagen leva i hård och öppen konkurrens med importerade varor. Om vårt lands gynnsamma utveckling skall kunna fortsätta, måste det svenska näringslivets internationella konkurrensförmåga alltfört vara god. Det kräver en hög teknisk kvalitet på produkterna, en betydande produktanpassningsförmåga, ett stort exportkunnande och en god leveranssäkerhet. Många svenska företag har också visat sig ha en betydande anpassningsförmåga och marknadskännedom, och dessa företags exportframgångar, inte minst under de tre senaste åren, är självfallet en stor glädjekälla.

Av avgörande betydelse för om vår internationella konkurrensförmåga skall kunna hållas uppe och våra exportframgångar kunna fortsätta är dock kostnadsutvecklingen i näringslivet. Här talar erfarenheterna från 1970-talet sitt tydliga språk. Då lät vi vårt kostnadsläge rusa i höjden långt mer än andra länder. Och resultatet vet vi: högre relativpriser, försämrade konkurrensförmåga, förlorade marknadsandelar för vår export samt stora underskott i handelsbalansen och i våra samlade affärer med utlandet. Det ledde i sin tur till utslagning av industrier, till ökad arbetslöshet och till behov av statliga subventioner till enskilda företag. Lärdomen från 1970-talet är att det finns ett entydigt samband mellan kostnadsutveckling och inflation å ena sidan och välförhållanden och sysselsättning å den andra sidan. Ett litet utrikeshandelsberoende land som Sverige kan aldrig "laga ihop" en egen inflation och lägga den ovanpå världsinflationen utan att det får negativa verkningar på konkurrensförmågan och näringslivets möjligheter att överleva. Om vi skall kunna hålla arbetslösheten nere, måste därför den svenska industrins kostnadsutveckling anpassas till kostnadsutvecklingen i våra konkurrentländer.

Under åren efter 1982 har inflationen i Sverige stadigt legat högre än i våra konkurrentländer, och det lär dess värre bli fallet också i år, 1986. Finansutskottet konstaterar lakoniskt att Sveriges marknadsandelar för bearbetade varor kommer att minska under 1986 och att kostnadsutvecklingen alltfört inger oro, bl. a. när det gäller utvecklingen av bytesbalansen. Jag vill gärna ge utskottsmajoriteten ett erkännande för den realistiska beskrivning av det ekonomiska läget som präglar det inledande avsnittet i utskottsbetänkandet. Där påpekas bl. a. att en ökning av konsumtionen riskerar att tränga tillbaka de nödvändiga investeringarna och att det nu är ofrånkomligt att pris- och löneökningstakten varaktigt pressas ned till, eller helst under, vad som gäller i våra konkurrentländer. Jag citerar den slutsats i utskottsbetänkandet i vilken vi har kunnat instämma: "Om en sådan successiv neddragning inte kommer till stånd fram till år 1990 kommer – – – den gynnsamma konkurrenssituation som åstadkommits genom 1981 och 1982 års devalveringar att reduceras till ett tillfälligt positivt mellanspel i en långsiktigt nedgående utveckling." Detta kan vi, som sagt, helt och hållet instämma i.

Dessa tänkvärda ord kan relateras till Industriförbundets nyligen publicerade planenkät. Mot bakgrund av en beräknad lönekostnadsökning på 7,5–8 % förutses arbetskraftskostnaden per producerad enhet komma att öka med 4,5 % under 1986, vilket medför att kostnadsökningen i Sverige änyo blir högre än i jämförbara länder. I planenkäten förutses vidare en

minskning av de totala industriinvesteringarna med 1–3 % och en minskning av sysselsättningen inom industrin med 5 000 personer. När det gäller beräkningen i planenkäten utgår man från att det centrala avtalet mellan SAF och LO gäller. Och skulle man på arbetsmarknaden avtala om större löneökningar, blir utfallet i fråga om konkurrensförmåga, produktionsökning, investeringar och sysselsättning givetvis i motsvarande mån sämre.

Herr talman! Redan den utveckling som förutses i planenkäten visar att regeringens strävanden att hålla nere inflationen och kostnadsökningarna ingalunda har varit odelat framgångsrika. Vi har alltså ett gap mellan den svenska och den internationella inflationstakten, och sammantaget har detta gap sedan 1982 uppgått till ca 15 %, vilket alltså är den extra belastning på konkurrensförmågan som de svenska företagen har måst bära.

Inflationsbekämpandet i form av bl. a. en stram finanspolitik måste därför ges fortsatt hög prioritet. Därutöver krävs ett antal andra åtgärder för att höja tillväxttakten i svensk ekonomi till en nivå som motsvarar genomsnittet inom OECD. Det är i detta avseende som den socialdemokratiska regeringens ekonomiska politik, enligt min mening, har sina största brister.

Tillväxten i industriländerna kan i år väntas nå upp till 3,5 %, att jämföra med 2 % för Sveriges del. I Förenta Staterna har tillväxtprognosen nyligen justerats upp till 3,5 %, och även våra nordiska grannländer kan uppvisa en högre tillväxttakt än Sverige, även om en viss avmattning har skett där.

Vi kan i dag konstatera att mycket litet har gjorts och mycket litet avses bli gjort för att höja tillväxtnivån i Sverige till i takt med industriländerna. Den s. k. tredje vägens politik har i detta avseende inneburit och innebär alltså helt enkelt att man sitter med armarna i kors och hoppas på draghjälp från utlandet och på de svenska exportföretagens anpassningsförmåga. Denna strategi kan ytligt sett synas framgångsrik, men den medför att det svenska näringslivet kan komma att stå svagare vid en kommande konjunkturavmattning på grund av sämre konkurrensförmåga och genom att tekniskt och industriellt förnyelsearbete inte stimulerats i tillräcklig omfattning.

I den gemensamma reservationen I i finansutskottet skisseras ett program för ökad tillväxt som ansluter till det av mig här återgivna synsättet på den ekonomiska politiken, som kännetecknat folkpartiets politik sedan 1976. Av stor betydelse i detta program är de krav på borttagande av olika regleringar och offentliga monopol som anges på s. 60–61 i reservationen.

Även om regeringen nu säger sig vilja inleda viss avreglering av bl. a. valutaregleringen, vilket är förtjänstfullt, måste vi konstatera att näringslivet skulle utvecklas mera positivt om avregleringarna fick större omfattning. Vi avvisar därför också regeringens förslag om fortsatt bemyndigande att reglera betalningsvillkoren vid köp på kredit, vilket framgår av reservation 6. Det sagda gäller givetvis även löntagarfonderna. Om dessa avskaffades och ersattes av ett attraktivt system för frivilligt sparande i aktier skulle det få positiv effekt på tillväxt och investeringar.

Också skattepolitiken har sin betydelse för tillväxten. Jag noterade att Kjell-Olof Feldt här i riksdagen i måndags uttalade tvivel inför tanken att sänkta marginalskatter skulle vara tillväxtbefrämjande. Jag har motsatt uppfattning. Enligt min mening bidrar de höga marginalskatterna till för små arbetsinsatser och till otillräcklig rörlighet på arbetsmarknaden. Också i höga

lönelägen är det rimligt att sänka marginalskatterna, dels för att stimulera till ökade arbetsinsatser, dels för att möjliggöra förnuftiga löneavtal. Den nu aktuella konflikten på den kommunala arbetsmarknaden illustrerar hur svårt det är att ge reallöneökningar till de högre inkomsttagarna på grund av de höga marginalskatterna. Det vore rimligt att sätta en högsta marginalskatt till 50 % för de allra flesta inkomsttagarna och i varje fall aldrig ta ut mer än 60 % i marginalskatt.

Herr talman! En annan förutsättning för ökad tillväxt inom industrisektorn är bevarad frihandel. Få länder är så beroende av sin utrikeshandel som Sverige. Den svenska exportindustrin måste ha fri tillgång till utlandsmarknaderna. Vi måste därför fortsätta att försvara frihandeln så att inga hinder reses för den svenska exporten, lika litet som vi själva bör införa begränsningar gentemot utlandet. Jag hoppas att socialdemokraterna nu definitivt har övergivit tanken på importdepositioner, globalkontingenter och andra sådana ensidiga svenska handelshinder. Jag tror också att tiden nu är mogen för att utöka frihandeln till nya produkter och nya tjänster. Det är också ett allmänt intresse att även handeln med livsmedel kan ingå i det internationella frihandelssystemet.

Handeln med u-länderna, som tidigare bidragit till tillväxten i världsekonomin, har under senare år stagnerat. Sverige kan vända denna utveckling, dels genom att verka för att u-länderna får delta i det internationella samarbetet på handelns område på lika villkor, dels genom rättvisare betalningsvillkor för handeln mellan i-länder och u-länder, dels genom att vi själva avstår från importkvoter och andra handelshinder mot lågprisimporten från u-länderna. Om vi stimulerar handeln med u-länderna och tillväxten i u-länderna kan u-länderna komma att bli viktiga marknader i framtiden för den högt specialiserade svenska exportindustrin.

Herr talman! Eftersom jag haft förmånen att delta i flertalet av finansdebatterna under de senaste tio åren, tänkte jag tillåta mig några allmänna synpunkter på den ekonomiska politiken och den ekonomiska utvecklingen under dessa tio år.

Påfallande är hur utvecklingen ofta valt helt oförutsedda banor. Det gäller både oljekriserna på 1970-talet och början av 1980-talet, som ju drabbade Sverige hårt på grund av vårt stora oljeberoende, och de omvända oljekriserna i dag. Oljan upplevdes länge som en billig nytthet. Efter en smärtsam omställning vände vi oss vid att betrakta den dyra oljan som det stora hotet mot vårt välförhållande, och karikatyrtecknarna såg "oljeschejkerna" som symboler för oändlig rikedom. I dag har utvecklingen åter vänt på ett oförutsett sätt, och den allt billigare oljan utgör ett glädjeämne för oljeimporterande och oljeberoende industriländer som Sverige, medan ett meddelande att oljepriset på spotmarknaden fallit med ytterligare en dollar per fat är en ganska förfärande nyhet för oljeproducerande länder som t. ex. Venezuela, Irak eller Nigeria.

Den banala slutsatsen av detta är behovet av försiktighet i bedömningarna, av beredskap för oväntade och oförutsedda händelser och av skepsis mot de tvärsäkra politikerna och deras patentröskningar. Var och en av oss har säkert något att tillföra den ekonomiska politiken, men ingen av oss kan göra anspråk på att sitta inne med den hela och slutliga lösningen.

Behovet av att eftersträva realistiska lösningar och av att undvika lösningar till ogenomförbara alternativ kan väl belysas av vad som har hänt under de senaste tio åren. Socialdemokraternas budgetpolitik under oppositionsåren på 1970-talet är ett ganska avskräckande exempel i det här perspektivet. Kjell-Olof Feldt har i den ofta citerade boken *Samtal med Feldt* gjort avbön från den politiken med en nästan klassisk formulering. Jag tänkte be att få citera hela den formuleringen, eftersom jag några gånger tidigare bara har citerat den formulering som kan te sig gynnsam ur vår synpunkt: "— jag önskar ibland, att de riksdagspartier, som ändå hade ansvaret för landets ekonomi under de år då budgetunderskottet växte till gigantiska proportioner, vågade demonstrera åtminstone en tillstymmelse till ödmjukhet, när det gäller svårigheten att lösa de problem de själva starkt bidrog till att skapa — i gengäld skall jag och mina regeringskolleger gärna avstå från att glorifiera vår egen oppositionspolitik under de här åren. Den hade förvisso sina brister och en hel del av vad vi då sa och gjorde borde kanske ha varit osagt och ogjort."

Detsamma skulle väl kunna sägas om delar av moderata samlingspartiets budgetalternativ, där stora ofinansierade skattesänkningar alltid utgjort ett huvudelement — så också nu — även om man indirekt tar avstånd från sina egna förslag genom att godta formuleringar om att man inte kan skapa tillväxt genom ofinansierade skattesänkningar.

När det gäller budgetpolitiken skulle jag vilja återknyta till en debatt som Kjell-Olof Feldt och jag hade i december 1977. Den debatten handlade om riskerna med en framtida ökning av budgetunderskottet, och den hotfulla siffran 25 miljarder kronor nämndes då som en tänkbar nivå. Den varning som finansutskottet utfärdade för nio år sedan — då var det många som tyckte att vi var ute i ogjort väder — gällde riskerna för en snabb ökning av vissa statsutgifter på grund av automatiken. Resonemanget innefattade också pensioner och sjukersättning. Däremot ifrågasatte vi inte de kostsamma insatser som krävdes för att bekämpa arbetslösheten och skapa industriell förnyelse. En del av det ökade budgetunderskottet de följande åren berodde självfallet på att konjunktur nedgången gjorde stora statliga insatser nödvändiga — även om väl någon enstaka av dessa insatser i eftervärldens backspegel kan synas onödig.

Herr talman! Det stora bekymret för budgetpolitiken var inte dessa kostnader för att klara sysselsättningen utan det var de automatiska utgiftsökningarna, som successivt och nästan obönhörligt drev budgetunderskottet i höjden. Det var egentligen först 1980 som ett systematiskt och medvetet besparingsarbete kom i gång på den statliga sidan, och det möttes ju till en början av intensivt motstånd från socialdemokraternas sida. Den socialdemokratiska oppositionen mobiliserade allt motstånd som fanns att uppbringa mot de olika besparingsförslagen. Det är klart att den opinionen spelade roll som bromskloss för det nödvändiga besparingsarbetet, och för detta har socialdemokraterna ett stort ansvar.

Den nyvalda socialistiska majoriteten i riksdagen inledde 1982 med att upphäva ett antal redan beslutade besparingar, och det var först flera år efter regeringsskiftet 1982 som det egentliga, målinriktade besparingsarbetet återupptogs, och det är det som i dag har resulterat i förslag om t. ex. lägre

bostadssubventioner och sänkta statsbidrag till kommunerna, förslag som vi i huvudsak stöder. Det här är ju förslag som fanns med redan i våra förkättrade besparingspropositioner, som då avvisades av socialdemokraterna med uppskruvad formuleringar om att det rörde sig om avrustning och brandskattning osv.

Det förtjänar att framhållas att budgetunderskottet alltså hade kunnat reduceras tidigare om inte socialdemokraterna hade avbrutit det målmedvetna besparingsarbetet vid sin valseger 1982.

Nu har arbetet på att minska budgetunderskottet därefter underlättats av att staten har fått ökade skatteintäkter, beroende på dels ökad lönesumma, dels höjda skattesatser. De många skattehöjningarna har som nämnts bidragit till att dagens tillväxtnivå i Sverige är lag och för övrigt väntas bli lag också nästa år. Finansministern är förmodligen ganska ensam i sin uppfattning om att skattehöjningar skapar tillväxt. Till utvecklingen av budgetsaldot har också bidragit det faktum att ett antal utgiftsslag flyttats ut ur statsbudgeten, t. ex. bostadslånen. Det är bra att budgetunderskottet nu sjunker rejält, men det kunde ha skett tidigare, och det är endast till en mindre del orsakat av direkta utgiftsneddragningar.

Herr talman! I de budgetalternativ som nu föreligger redovisar folkpartiet ett alternativ som är ca 4 miljarder kronor bättre än utskottsmajoritetens; underskottet skulle nästa budgetår med vårt alternativ stanna kring 40 miljarder kronor. Vi upprepar flera av oss tidigare föreslagna besparingar. Några av förslagen behöver inte upprepas därför att regeringen har anammat dem. Kanske kommer vi i framtiden att få se hur ytterligare några av besparingsförslagen dyker upp som poster i regeringens budgetproposition. Nödvändigheten av en stram finanspolitik kvarstår således. En stram finanspolitik kan lämna viktiga bidrag till inflationsbekämpningen och därmed främja en ökad tillväxt. Stora utgiftsökningar och stora ofinansierade skattesänkningar måste därför avvisas.

Herr talman! Det har väl på ömse sidor under dessa tio år funnits inslag som har varit till bara för debattens egen skull. Men jag tror att finansdebatterna samtidigt har belyst de verkliga skiljelinjer som finns mellan partierna och som ju väljarna har rätt att bli informerade om för att väljarna därefter skall kunna göra ett rationellt val mellan partierna.

Till frågan om de verkliga och inbillade skiljelinjerna hör diskussionen om planhushållningen. Klas Eklund, som är aktiv socialdemokrat, har i den nyutkomna boken *Den svenska politikens rötter* beskrivit socialdemokratins gradvisa flykt bort från planerings- och regleringsideologin med följande formulering: "De mera långtgående planeringsidéerna från efterkrigsprogrammet kom ganska snart att sjunka undan. Planhushållningen visade sig helt enkelt onödig; tillväxten och sysselsättningen behövde inte planeras fram." Det är en utmärkt formulering och en utmärkt plädering för marknadsekonomins förträfflighet. Befriade från planhushållningens bojor kunde marknadskrafterna ge sitt oöverträffade bidrag till ökad sysselsättning och fler arbetstillfällen. Mot denna bakgrund hoppas jag att socialdemokraterna later planhushållningsidéerna stanna kvar på bokhyllorna i partibiblioteket och att de läser in mera konkreta planhushållningsförslag om prisreglering och etableringskontroll och vad det nu kan vara för någonting i

partitaktikens skräpkammare. Det skulle alla tjäna på!

Låt mig avsluta med att återgå till den ekonomiska debatten i december 1977, där jag strök under värdet av att vi i riksdagen kan nå enighet om en *beskrivning* av det faktiska samhällsekonomiska läget. Det skulle kunna lägga grunden för enighet också om de *åtgärder* som kommer att bli nödvändiga. Den ekonomiska politiken skulle enligt min mening bli bättre om man var mera beredd att lyssna på andras åsikter, i varje fall i högre grad än vad jag tycker att den socialdemokratiska majoriteten i finansutskottet under senare tid har gjort. Det är min övertygelse att folkpartiet även i framtiden kommer att lämna konstruktiva bidrag till en politik för välfärd och utveckling i vårt land.

Med dessa ord, herr talman, yrkar jag bifall till de reservationer som jag har anslutit mig till i finansutskottet.

Anf. 4 NILS G. ÅSLING (c):

Herr talman! Jag har med stort intresse lyssnat till Björn Molins anförande här i dag, och jag har gjort det med ett alldeles speciellt intresse eftersom vi är medvetna om att Björn Molin lämnar riksdagen. Jag kan i allt väsentligt instämma i den återblick på de senaste tio åren som han gav i den retrospektiva delen av anförandet. Den var mycket intressant och en sammanfattning som jag tror att många av oss kan skriva under på.

Björn Molin säger att när eftervärlden tittar i backspegeln på den här tioårsperioden kan det konstateras att mycket hade kunnat vara annorlunda. Vi är alla pinsamt medvetna om detta. De satsningar som gjordes i mitten på 1970-talet för att rädda sysselsättningen kan naturligtvis innefattas i det omdömet, och jag skulle t. o. m. kunna gå ett steg längre än Björn Molin och säga att den satsning som den dåvarande regeringen gjorde på varvsindustrin var givetvis, sedd just mot bakgrund av vad vi nu vet, i stor utsträckning en felsatsning. Men den tillkom i enighet för att vi ville försöka klara sysselsättningsproblemen.

Jag skulle också vilja tacka Björn Molin för angenäma debatter i finansutskott och kammare under de gångna åren. Jag hoppas att slottet i Halmstad skall skänka trivsel och inspiration.

Herr talman! I idrottsvärlden brukar man säga att en bra spelare skall ha tur. Men utan tvivel gäller att också dåliga spelare kan ha tur. Det är vad man på tidningarnas sportsidor brukar kalla enstaka sensationella vinster.

Den nuvarande blå-gula regeringen har inte gjort vad den borde enligt min uppfattning för att komma till rätta med grundläggande problem i svensk ekonomi. Men tack vare att utanförstående faktorer som det internationella oljepriset, OPEC-kartellens kollaps, dollarkursens nedgång och världskonjunkturen i allmänhet varit gynnsamma pekar ändå många kurvor åt rätt håll. Vi har en bristfällig regeringspolitik men en tursam internationell bild för svensk ekonomi.

Den obalans vi har rymmer emellertid många bekymmer – för oppositionen lika väl som för regeringen, eftersom de innebär starka restriktioner för den politik man vill föra. Vi i centerpartiet höjde ett varnande finger redan i januari, när vi påpekade att regeringen inte presenterade någon egen politik i egentlig mening utan byggde hela sin strategi för detta år på att parterna på

avtalsmarknaden skulle klara av vad regeringen själv inte ville ge sig i kast med. Detta samtidigt som det inte fanns några förslag från regeringen på det stadiet på skattepolitikens område, när det gällde fördelnings- och regionalpolitiken etc.

Det går inte att rulla problemen framför sig. Det har om inte annat Björn Molins tioårsåterblick påmint om. Har Sverige högre inflationstakt, dvs. ett högre kostnadsläge, än omvärlden, tappar vi ofelbart marknadsandelar, och med tanke på vårt starka internationella beroende är det förändringar som är allvarliga. Då kan vi inte hålla sysselsättningen uppe. Då går det inte heller att prova nya överbrygningsprojekt. Vi får också erfara effekter på ekonomin i form av exempelvis högre ränta än omvärlden, vilket i sin tur hämmar investeringar och framtidssatsningar i vårt näringsliv.

Det är betecknande för situationen att oljeprisfallet har haft en mycket stor betydelse för vår ekonomi. Utan oljeprisfallet skulle Sverige i år ha ett underskott i bytesbalansen på ca 10 miljarder kronor enligt de prognoser som finns.

Den strategiska frågan i svensk ekonomi är dock framför allt tillväxtens användning. Uppgången i BP i fjol var till 75 % betingad av den privata och offentliga konsumtionen. Prognosen för i år säger att hela 80 % av BP-ökningen blir konsumtionsbetingad. Till bilden hör också att de ca 3 % med vilka den privata konsumtionen nu väntas öka i år sannolikt är en försiktig prognos. Vilket det reella utfallet av avtalsrörelserna blir denna vår är det för tidigt att uttala sig om, men de överraskande stora motsättningarna mellan parterna kan sannolikt komma att betyda att arbetsfreden i år blir dyrare för folkhushållet än beräknat. Regeringens hantering av avtalsrörelsen i fjol var valhänt och vi kritiserade den då. Såvitt vi nu kan se har den hantering som då skedde skapat onödiga problem även för den avtalsrörelse vi nu befinner oss i.

Jag har tidigare här i kammaren haft en debatt med finansministern om lönebildningen och systemet för lönebildning, och den diskussionen visade – för mig i varje fall – att finansministern inte på ett övertygande sätt kunde bevisa att det lönebildningssystem som regeringen försöker använda sig av skulle vara det optimala. Erfarenheten visar också i de yttersta av dessa dagar att lönebildningssystemet måste sättas under debatt. Vi måste här i landet få ett mera rationellt och marknadsorienterat lönebildningssystem.

Bristerna i vår lönebildning är alltså i hög grad oroande, dels för vår internationella konkurrenskraft, dels och långsiktigt därför att de kan innebära en fortsatt okontrollerbar expansion av konsumtionssidan i vår samhällsekonomi.

Långtidsutredningen, som förutsatte en kraftig uppgång av bruttoinvesteringarna, framför allt i industrin, med över 22 %, kommer inte att få sin prognos infriad. Prognosen nu säger 5 %, och den siffran framstår som en bekräftelse på ett allvarligt misslyckande i den ekonomiska politiken. Huvudstrategin i den s. k. tredje vägens ekonomiska politik håller av allt att döma inte måttet.

Vad är då orsaken till att, i en tid när många faktorer spelar svensk ekonomi i händerna, regeringen misslyckats med att komma till rätta med de grundläggande och strukturella problemen i ekonomin? Som centern ser det,

är det framför allt tre avgörande fel som regeringen har gjort i sin ekonomiska politik.

Det är för det första den ensidiga, för att inte säga aningslösa, satsningen på tillväxt till varje pris. Den strategi som låg bakom den stora devalveringen i oktober 1982 skulle medvetet och i ett slag sänka reallönerna och höja vinstnivån i svensk industri och återställa dess internationella konkurrenskraft. Så skedde, men dels blev medicinen för stark – devalveringen var onödigt stor med hänsyn till marknadsutvecklingen –, dels fullföljdes inte tanken genom finanspolitiska åtgärder med tillräcklig handlingskraft. Trots stöd från oppositionen tog inte regeringen tillfället i akt att göra de finanspolitiska nedskärningar som varit nödvändiga för att förbättra balansen, utnyttja den situation man hade, pressa ned räntenivån och göra det mer lönsamt för exportföretagen att investera i framtidens produktion i stället för att ägna sig åt operationer på penning- och kapitalmarknaden.

För det andra har regeringen försummat sparandet i samhället, främst då naturligtvis det privata. Det privata sparandet har radikalt minskat. Vi har för närvarande en rekordlåg sparbenägenhet här i landet. Det privata sparandet har fått spela en alltför undanskymd och diskriminerad roll den svenska ekonomin.

I dagens tidningar berättas det om att andelen privata ägare på svensk aktiemarknad starkt har minskat. Det är institutionerna och de stora företagen som har marscherat fram som de stora ägarna, vilket ju ur centerns synpunkt är oacceptabelt, eftersom vi eftersträvar ett decentraliserat ägande och inflytande i samhället.

Det eftersatta sparandet i den offentliga sektorn har alltså inte kompensrats av ett ökat privat sparande. Följden är en hög realränta, och när regeringen nu på allvar diskuterar införande av en realränteskatt, är det närmast en bekräftelse på det allvarliga misslyckande man står inför med den här delen av sin politik.

Jag vill betona, eftersom besked ibland har efterlysts, att centern för sin del avvisar tanken på realränteskatt. Vi gör det med skärpa, därför att en realränteskatt på sitt sätt legitimerar en räntenivå som i sig själv är det främsta hotet mot de investeringar som för framtiden skall ge landet en sund ekonomisk utveckling.

Centern har för sin del anvisat de alternativa vägarna när det gäller sparandet. Förutom i vårt budgetalternativ har vi gjort det också när det gäller det privata sparandet, där vi lägger stor vikt vid ett nytt system, som skulle premiera det privata nettosparandet, oavsett sparform, genom s. k. privata investeringskonton.

Den allvarligaste omständigheten i sammanhang med att regeringen misslyckas med sin ekonomiska politik är emellertid bristen på prioritering av tillväxtens användning. Det är ett betecknande och karakteristiskt inslag i den socialdemokratiska politiken under senare år.

Från centerns sida hävdar vi att resurserna måste brukas bättre. Man kan säga att när det gäller energipolitiken har kärnkraftsolyckan i Tjernobyl understrukt nödvändigheten av att snabbt ställa om energisystemet i landet för hushållning och utnyttjande av förnyelsebara energikällor. Våra investeringar på energiområdet har nämligen gjort oss sårbara, tekniskt men också

samhällsekoniskt. Perspektivlösheten i regeringens ekonomiska politik när det gäller tillväxtens användning har alltså kommit till väldigt klart uttryck i energipolitiken, där man hittills föredragit att ligga mycket lågt i debatten.

Den tilltagande regionala obalansen är ett annat symptom på denna politik. Koncentrationsutvecklingen i samhället är det främsta hotet mot välfärden i vid mening i såväl storstadsregioner som i glesbygd. Utan att i detta sammanhang beröra de sociala och kulturella aspekterna av denna utveckling skall jag nöja mig med att konstatera att samhällsekoniskt har denna koncentration inneburit en utveckling mot ökad sårbarhet i vårt samhälle, en kapitalförstörelse i avfolkningsregionerna, som motsvaras av ökade investeringsanspråk i koncentrationsorterna. Där finns också direkta överhettningssymtom, som försvårar stabiliseringspolitiken och motverkar övergripande mål för den ekonomiska politiken.

De åtgärder som hittills aviserats av regeringen för att åstadkomma en regional utjämning i den ekonomiska aktiviteten har varit obetydliga. Det mest markanta är måhända industriministerns avisering av en särskild skatt på arbetskraften i Storstockholm. Om de nuvarande koncentrations-tendenserna skall hejdas behövs emellertid medvetna och långsiktiga åtgärder. Regeringen saknar dock uppenbart en helhetssyn och den handlingskraft som erfordras när det gäller att bedriva en aktiv regionalpolitik. Fortfarande står som monument över denna principiösa regionalpolitik uppgörelserna om industrietableringarna i Uddevalla och Malmö med ett betydande subventionsinslag i miljonklassen per arbetstillfälle. Samtidigt har jordbruksministern nyligen stått här i kammaren och anklagat oppositionen för att den i sina jordbrukspolitiska förslag har velat behålla stödet till det norrländska skogsbruket på reellt samma nivå som tidigare, alltså till en kostnad som motsvarar 40–50 subventionerade jobb i de nya bilfabrikerna.

Alla tycks vara medvetna om att det inte är tillräckligt för att upprätthålla nuvarande produktionsvolym i glesbygden, och att redan detta beslut kommer att få negativa konsekvenser för möjligheten att upprätthålla bebyggelse och sysselsättning för tusentals människor i t. ex. det norrländska inlandet. Min slutsats är att det inte finns några proportioner och ingen konsekvens i regeringens regionalpolitik. Tyvärr har inte finansdepartementet i någon avgörande mån bidragit till att skapa klarare linjer om regeringens intentioner i detta avseende.

Med dessa starka regionala balansproblem är det självfallet svårt att bedriva en effektiv stabiliseringspolitik. Spännvidden i ekonomisk aktivitet i landet mellan skilda landsdelar är alltför stor för att stabiliseringspolitiken skall kunna bli effektiv. I princip är det samma förhållande som råder inom fördelningspolitiken. Regeringen har med sin "tredje vägens politik" bidragit till en snabbare förmögenhetsomflyttning i vårt land än någon annan regering i modern tid. Om man på detta sätt försummar fördelningspolitiken, bygger man upp hos stora och växande folkgrupper kompensationsanspråk som till sist är ofrånkomliga och som på sitt sätt också urholkar och eroderar grunden för stabiliseringspolitiken.

Nu skall jag ge finansministern ett erkännande att regeringen dess bättre svängt. Man har lärt sig en del under resans gång och t. ex. accepterat

centerns förslag om en höjning av det kommunala grundavdraget, som är en viktig fördelningspolitisk insats på skatteområdet. Skattepolitiken spelar över huvud taget naturligtvis en nyckelroll i fördelningspolitiken.

Jag skulle kunna sammanfatta centerns ståndpunkt i skattepolitiken på följande sätt:

För det första: Sänk skatten - lika för alla. Det kan ske genom en fortsatt höjning av det kommunala grundavdraget.

För det andra: Eftersträva likvärdiga skatter i landets olika kommuner. Den kommunala skatteutjämningen skall byggas ut efter rättvisa principer.

För det tredje: Den statliga skatteskalen skall inflationsskyddas. Smyghöjning av skatten skall inte få ske.

För det fjärde: Stimulera en extra ansträngning i arbetslivet. Marginalskatterna och marginaleffekterna skall sänkas ytterligare.

För det femte: Minska beskattningen av arbete. Öka skatten på ändligen naturresurser.

För det sjätte: Rättvisa skatteregler mellan olika befolkningsgrupper utan diskriminering av pensionärer, småföretagare och människor med långa arbetsresor.

Det är några centrala punkter i vår skattepolitik.

Den centrala roll investeringarna spelar för vår framtida konkurrenskraft och den tekniska och industriella utvecklingen är oomstridd. Därför är den låga investeringsbenägenheten och den höga realräntan oroande inslag i vår ekonomiska utveckling. Det är av denna anledning som vi från centerns sida vill skynda på utvecklingen av valutaregleringen. Den fungerar i dag som ett skyddsnät för ett högt ränteläge, som obetingat är det främsta hindret för en ökad investeringsaktivitet.

I utskottsmajoritetens kritik av centerns budgetalternativ upprepas argumenten från januari och mars. Det är argument som också finansministern använt. Det är emellertid en anmärkningsvärd förändring och tillnyktring som inträtt i debatten. Man anklagar oss visserligen för att vi vill spara resurser på arbetsmarknadspolitikens område och i stället satsa dem på en ökad aktivitet i småföretagarsektorn. Vi har hört dessa anklagelser förr, men erfarenheten visar att det är bättre både för landet och för människorna att man får fasta arbeten i företag med framtidstro än tillfälliga beredskapsarbeten utan de långsiktiga perspektiven. Vi vet att det finns en betydande potential inom småföretagen att öka sysselsättningen, om man bara känner en stimulans och en tillförsikt inför framtiden. Vårt förslag att använda besparingar till att sänka arbetsgivaravgifterna skulle otvetydigt kompensera bortfallet av beredskapsarbeten.

Finansministern har i ordalag som jag finner något anmärkningsvärda anklagat centern för att lansera tanken på privata investeringskonton utan att överväga budgetkonsekvenserna av att svenska män och kvinnor skattemässigt fördelaktigt skulle få spara 20 000 kr. per år enligt vårt förslag. Det här har finansministern tagit till intäkt för att beskylla centern för att stå vid sidan av den ekonomiska verkligheten. Det är en märklig beskyllning, som jag tycker att finansministern nu när riksmötet lider mot sitt slut måste ta ställning till och ha behov av att ta tillbaka. Det är nämligen så att regeringen

lanserade sitt allemanssparande utan att göra några långsiktiga värderingar av de budgetmässiga konsekvenserna. Vi tycker det är en dålig sparform och vill ersätta allemanssparandet med privata investeringskonton. Men då är det plötsligt samhällsekonomiskt äventyrligt att lansera den sparformen.

Vad är det för fel, herr finansminister, på tanken att ge enskilda människor samma möjligheter som företag och institutioner att bygga upp ett eget kapital för att använda för t. ex. investeringar i ett eget företag eller en egen fastighet? Svara på den frågan i dagens debatt!

I reservation 12 redogör vi närmare för hur vi fullföljer de budgetalternativ vi framlade i slutet av januari och där vissa förändringar har skett, dock inte större än att vi fortfarande presenterar ett budgetalternativ som i förhållande till regeringens förslag innebär ett med 1,5 miljarder kronor minskat budgetunderskott.

Detta säger emellertid inte allt om vårt budgetalternativ, eftersom det viktigaste egentligen är de omprioriteringar vi gör till förmån för fördelningspolitik och regionalpolitik. Därmed bygger vi i vårt budgetalternativ in en större säkerhetsmarginal inför förändringar i den internationella ekonomin och svängningar i samhällsekonomin, en större hallfasthet i budgetpolitiken, vilket är mycket angeläget.

Herr talman! I reservation 16 slutligen tar vi upp den särskilda låneordningen i Nordiska investeringsbanken. Vi menar att den också bör kunna användas för att finansiera ett gemensamt nordiskt program för miljöförbättringar i Skagerrak och Kattegatt. Vi har mött invändningar från övriga partier, att detta är utgifter av löpande karaktär, som alltså inte är möjliga att finansiera från den särskilda låneordningen i Nordiska investeringsbanken. Vi från centern har den bestämda uppfattningen att förbättringar av miljön av denna art är investeringar i framtiden, minst lika viktiga som investeringar i produktionsanläggningar och andra samhällsnyttiga åtgärder.

Herr talman! Jag ber med detta att få yrka bifall till reservationerna 1, 3, 4, 5, 7, 12 och 16.

Anf. 5 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Vi diskuterar i dag den s. k. kompletteringspropositionen som lagts fram av regeringen som en uppföljning av den ekonomiska politik som presenterades i januari. På den korta tid som förflutit sedan dess har regeringens politik förskjutits ännu mer i riktning mot en underordning gentemot starka ekonomiska maktecentra i vårt land och de intressen som de har av att hålla tillbaka lönerna, höja vinsterna i bolagen och fritt få använda sitt kapital utan att ta det nödvändiga samhällsansvaret.

För svensk arbetarrörelse kan det inte vara en politik som leder rätt i det långa perspektivet – tvärtom. Ett understödjande av kapitalismens egna inneboende drivkrafter skapar möjligen ännu högre vinster för bolagen, men utan att dessa används för det gemensammas bästa. Den utvecklingen borde bekämpas av regeringspartiet.

Uppenbarligen vill socialdemokraterna med den tredje vägens politik försöka upprepa efterkrigsdecenniernas uppgång i ekonomin så att man utan att röra vid de stora vinsterna och utan att störa kapitalägarnas planering skall få utrymme för vissa reformer för folket. Man kan säga att politiken

inriktas på en generell tillväxt inom kapitalismens ram. Man skall få "smulorna från den rike mannens bord" att förvalta.

Det är en ganska hård kritik. Men den är genomtänkt. Att kritiken är riktig märks inte minst på det stora stöd för de ekonomisk-politiska riktlinjerna som regeringen faktiskt får från de borgerliga partierna. De klagar visserligen, för formens skull, och de hänvisar till yttre omständigheter som har hjälpt regeringen på traven, men de är mycket nöjda. Det har yttrats av borgerliga företrädare själva att de skulle ha kunnat skriva stora delar av finansplanen. Särskilt nöjd lär man vara med löftena om att det skall bli lättnader i valutaregleringen, så att de stora rikedomar som samlats under låglöneåren i vårt land i större utsträckning skall kunna användas för utlandsinvesteringar.

Det går bra för Sverige, säger regeringen i sina kommentarer till den ekonomiska politiken. Visst är det sant – men bara till en viss del. Under inflytande av omständigheter som mina företrädare i talarstolen har nämnt – lägre dollarkurser, sänkta oljepriser, en förbättrad världskonjunktur och lägre räntor – har regeringen kunna peka på resultat på vissa områden av den ekonomiska politiken.

Jag finner ingen som helst anledning att försöka dölja det faktum att den ekonomiska politiken har gett framgångar för exportindustrin, med påföljande mycket stora vinster i bolagen, ett minskande budgetunderskott och en sänkt inflation.

Vår inställning till den ekonomiska politiken är att dessa framgångar inte kan vara tillräckliga för att, som regeringen gör, berömma sig för den ekonomiska politiken i dess helhet och påstå att allt är väl. Som alla vet finns det en spegelbild av de här framgångarna som inte är fullt lika vackra.

- Industrin tappar marknadsandelar på hemmamarknaden. Vissa bedömare vill hävda att det beror på en ökande internationaliseringsgrad i produktionen. Andra säger att företagen har prisat sig ut ur marknaden.
- Den under lång tid svaga reallöneutvecklingen har medfört försörjningsproblem för en stor del av befolkningen. Inte har väl socialdemokratin nu, i ljuset av de internationella förutsättningarna för den ekonomiska politiken, glömt fördelningsdebatten från i våras, där man diskuterade den s. k. nyfattigdomen och de ökande klasskillnaderna, som så klart kunde redovisas? Dessa förhållanden finns ju kvar.
- Inte kan väl socialdemokraterna blunda för de tilltagande regionala problem som berördes mycket sakligt av centern och den kvardröjande ungdomsarbetslösheten? Det är ju problem med att skapa fasta jobb för nya, tillkommande generationer av arbetskraft.
- Man kan inte heller blunda för att det till stor del är den kommunala sektorn som fått vara med och betala de minskande underskotten i statens budget, vilket har skapat ekonomiska problem inte minst för kommunerna i de nya krisregionerna och i de redan klämda kommunerna.

Om inte propagandan helt får ta överhanden borde även regeringspartiet erkänna dessa konkreta problem och försöka forma en politik för att lösa dem.

För min del skulle jag vilja ställa några frågor med anledning av det s. k. goda ekonomiska läget.

När, om inte nu – när det enligt alla uttalanden går bra för Sverige – skall en politik för rättvis fördelning kunna inledas?

När, om inte nu – när vinsterna är så höga i bolagen – skall en återfördelning av resurser till de sämst ställda och den gemensamma sektorn kunna ske? Under olika regeringar har oerhörda ekonomiska tillgångar överförts från de sämst ställda och den gemensamma sektorn till dem som redan haft det gott och den privata sektorn, från de fattiga till de rika. Är man inte beredd att vända om nu, när det går så bra för Sverige och det finns möjligheter?

När, om inte nu – när bolagen sväller av likviditeter – borde en politik för styrning av investeringar till viktiga utbyggnader inom olika samhällsområden ske? Är det inte nu som eftersatta regioner skulle kunna få sin andel? Inte bör man väl underlätta för bolagen att föra ut medel för utlandsinvesteringar, så länge det investeras för litet här hemma? Att så sker erkänns ju också i finansplanen.

Man måste fråga sig, mot bakgrund av vinstutvecklingen, omsättnings- och värdeökningen på börsen, de kraftigt ökande likviditeterna och den allmänt för kapitalägarna så goda ekonomiska utvecklingen: Hur bra måste det gå för kapitalet innan regeringspartiet reagerar mot en sådan här politik? Hur bra måste det gå för kapitalet innan man är beredd att föreslå en politik i de arbetandes intresse, som på längre sikt kan ta tag i och lösa de viktiga problem som vi står inför?

Svaret beror naturligtvis på i vilken grad socialdemokraterna egentligen tror på något annat än en tillväxande kapitalism att reformera i. Svaret beror naturligtvis också på i vilken grad de har någon annan strategi än att låta vinsterna växa på lönerns bekostnad i hopp om att kapitalets välvilja mot samhället skall utvecklas, att det skall bli smulor över. Svaret beror också på vilken vikt man lägger vid den gemensamma sektorns utveckling och det värde som ligger däri, att socialt och samhällsekonomiskt viktiga verksamheter kan utvecklas under kollektiv organisation för långsiktiga samhällsekonomiska målsättningar.

Den gemensamma sektorn skall, anser jag, inte bara tas i anspråk för att släta över eller rätta till felaktigheter i samhället, träda in när kapitalet sviker och lämnar sår efter sig på människor eller i miljön, utan den gemensamma sektorn bör vara en spjutspets i kampen för ett bättre samhälle där beroendet av storfinsansens välvilja kan avvecklas. Den offentliga sektorns roll i den framtida ekonomiska utvecklingen är oerhört viktig.

Herr talman! Utöver dessa ganska centrala och näraliggande frågor inom den ekonomiska politikens ram skulle jag vilja ta upp ytterligare en fråga. Det gäller den tilltagande internationaliseringen av ekonomin och de följder som den utvecklingen får för ett litet, redan starkt utlandsberoende land som vårt.

De tendenser som vi har sett under hela 80-talet till starkt ökande utlandsinvesteringar och ett förstärkt intresse från utländska intressen att köpa upp svenska bolag och svenska aktier, är ett utslag av den ökande internationalisering och specialisering som sker inom världskapitalismen.

Sammanslagningar av företag, strukturrationaliseringar och specialiseringar med regional utarmning och bruksdöd som följd har varit vanliga inslag i vår nationella kapitalism under en lång tid, men speciellt under den senaste tio-femtonårsperioden. Nu inleds ett skede där dessa samordningar och rationaliseringar sker på internationell nivå, över nationsgränserna. Åtskilliga bolag som köper upp svenska företag har en liknande produktion i hemlandet, och specialisering sker på resp. plats med avskedanden och större vinster som följd.

Till detta kommer det stora teknikberoende, främst gentemot USA, som vårt land har.

Redan motsvaras en stor del av vårt lands produktion av varor som är avsedda för den internationella marknaden. Men en mycket stor del av importen är också import av insatsvaror till just den industri som producerar för export. Jag kan nämna transportmedelsindustrin som exempel på en sådan industri som har goda konjunkturer och en stor export men också en mycket stor import.

Dessa tendenser kommer att förstärkas med en ökande internationaliseringsgrad i ekonomin.

En ekonomisk politik som – om möjligt – kan bryta detta allt starkare internationella beroende och styra utvecklingen i en annan riktning, vore viktig. Men den kan ju inte föras om man släpper fram kapitalets egna krafter att verka efter eget huvud och dessutom underlättar för dem att föra kapital över gränserna.

En politik och en strategi mot denna tilltagande internationalisering är naturligtvis mycket svår att åstadkomma, eftersom vi redan är så starkt beroende. Jag tror inte att vi kan uppnå ett oberoende eller leva i något slags tomrum – det är inte det som det är fråga om. Men för att bevara självständigheten i den ekonomiska politiken måste man vara på sin vakt mot de här tendenserna och inte underlätta transnationaliseringen och utvecklingen i samband därmed. Vi måste i stället försöka styra utvecklingen, så att vi själva kan formulera vår ekonomiska politik efter våra förhållanden. Då kan man inte ytterligare underlätta att medel förs ur landet – så att man också underlättar tilltagande internationalisering, specialisering och utslagning av sysselsättning i vårt land.

En spridning av handeln till fler länder än de starkaste kapitalistiska industriländerna är en viktig åtgärd. En skärpt prövning av utlandsinvesteringar och utländska uppköp utifrån samhällsekonomiska aspekter vore en annan. Från min utgångspunkt är det naturligare att skärpa valutaregleringens tillämpning än att avreglera valutalagstiftningen.

Den inriktning av den ekonomiska politiken som vänsterpartiet kommunisterna föreslår och som finns redovisad i reservationer till dagens betänkan- den om ekonomisk politik, kommunal ekonomi och skattefrågor är en annan än den som regeringen föreslår. Vi anser att det nu är viktigt att man tar upp kampen för de värden som produceras i samhället och att man med de politiska medel som står till buds måste verka för en användning av samhällets samlade ekonomiska resurser på ett riktigt sätt. Vi tror inte på kapitalets välvilja eller på att kapitalägarna går att muta till något slags samhällsansvar genom ytterligare höjda vinster. Tvärtom, mycket vill ha

mer, brukar man säga. Det gäller i högsta grad för dem som i första hand jagar profiler.

Vi föreslår ett nationellt industrialiseringsprogram för att motverka den starka nedgång inom industrisysselsättningen som varit ett faktum under lång tid.

Den tekniska utvecklingen måste ske i de anställdas intresse. Vinster av rationalisering och datorisering på arbetsplatserna kan inte bara släppas i väg i form av vinster i kapitalets fickor utan måste utnyttjas för de anställdas möjligheter till arbete, till förkortad arbetstid och till bättre förhållanden.

Den gemensamma sektorn måste byggas ut, och det finns många viktiga investeringsområden inom denna sektor som bör fyllas med konkret politik för arbete och utveckling.

Kärnkraften måste avvecklas, och det sker inte gratis.

Fördelningpolitiken måste skärpas till förmån för de sämst ställda och till förmån för den gemensamma sektorn.

Skattetrycket behöver inte öka särskilt mycket, men väl omfördelas. Som alternativ till regeringens skatteförslag hävdar vi alltjämt och med än större kraft att ett slopande av matmomsen är en av de bästa reformer som man kan tänka sig.

Vanligtvis brukar man försöka bemöta de kommunistiska förslagen med att de innebär en oréalistisk politik, en politik som man bara kan föreslå i opposition. Men det är inte heller sant.

Det är ett faktum att de problem som är spegelbilden av den tredje vägens politik måste lösas. Detta tror jag att företrädare för regeringspartiet inser vid en seriös diskussion. Finansministern uttrycker oro för investeringsutvecklingen. Han säger att man måste föra samtal med bolagen om investeringarna. Det är klart att man skall föra samtal med bolagen om investeringarna. Men vad gör man om det visar sig att de undan för undan sviker sitt ansvar och inte investerar? Finansutskottet håller med finansministern men avfärdar våra medel till förmån för den generella politik som socialdemokraterna står för.

Ingen sann socialist kan vara nöjd med en utveckling där man låter stora problem bero. Ingen sann socialist kan väl heller vara nöjd med att fördelning av arbetsresultat sker så orättvist som under nuvarande förhållanden. Oron på arbetsmarknaden bekräftar att en sådan oro finns ute i landet.

För att bekämpa en kvarstående arbetslöshet, för att kunna motverka en fortsatt regional utarmning, för att kunna få till stånd en investeringsstyrning till branscher och regioner som behöver utvecklas, för att kunna avveckla kärnkraften och för att lugnt och säkert kunna bygga ut den gemensamma sektorns viktiga delar behövs en bestämd politik som i långa stycken tar strid med kapitalägarnas intressen och kortsiktiga vinstbegär.

Därför har vi nu föreslagit att ett treårigt samhällsstyrt investeringsprogram skall utarbetas. Delar av företagens stora likviditeter kan användas för att finansiera programmet genom att indragningar till statskassan görs.

När finansutskottet yrkar avslag på denna kommunistiska politik säger man:

”Enligt utskottets mening kan man inte administrera bort arbetslösheten genom stelbenta, formaliserade program. Motionärernas förslag till indrag-

ningar kommer att få snedvridande effekter på investeringsverksamheten och hämma företagens investeringsvilja, vilket skulle bromsa tillväxten och ånyo kunna öka obalanserna i ekonomin."

Utskottet säger att vår vilja till styrning av investeringar till utsatta områden och branscher snedvrider investeringsverksamheten. Den skulle vidare bromsa tillväxten och skapa obalanser. Då måste jag ställa frågan:

Är det inte just de nuvarande obalanserna och den obalanserade tillväxt som sker i de heta regionerna men inte ute i landet och den alltför låga investeringsviljan totalt, som är just snedvridande och som utlöst finansministerns oro och utskottets uttalande om vikten av investeringar? Jag anser det.

Är det inte den okontrollerade tillväxten för profit som gjort att problemen är så stora som de är och att regionalpolitiken nu är ett av de hetaste ämnena att diskutera här i riksdagen? Jag anser det. Och då kan jag inte förstå hur en politik som skulle motverka snedvridningarna och den felaktiga investeringsnivån i sig skulle kunna vara snedvridande. Tvärtom skulle ju en sådan politik korrigerar de snedvridningar som kommit till genom kapitalismens sätt att agera.

Det räcker inte med att säga att det går bra för Sverige, när så viktiga ekonomiska och politiska problem kvarstår att lösa.

Det är ju mot den bakgrunden som vi fört fram vår kritik, bl. a. mot löntagarfondernas användning. Vi vill se löntagarfondernas roll som en helt annan i den svenska ekonomin. Vi vill använda dem för en regionalpolitisk utveckling på ett mer aktivt sätt, och vi vill inte att de, som i dag, placeras på börsen.

När jag nämner löntagarfonder så är jag inne på ett område där de borgerliga är aktiva och föreslår att löntagarfonderna skall avskaffas. En granskning av de borgerliga partiernas politik visar att där finns ingenting att finna för vare sig de människor som fått stå tillbaka under lång tid eller för den gemensamma sektorn och dess utveckling. Tvärtom! Även om de borgerliga partierna, med litet olika variationer beroende på parti, är glada över att regeringspolitiken, som de säger, närmar sig deras förslag, så är de borgerliga partierna självfallet inget alternativ för de människor som vill se en annorlunda utveckling, en socialistisk utveckling, och vill se rättvisans politik genomföras.

De borgerliga partierna har på den ekonomiska politikens område alltid framträtt, och framträder fortfarande, som kapitalets företrädare och försvarare av första rang.

Det var intressant att i Björn Molins tal nyss få höra folkpartiets lyriska beskrivning av marknadsekonomis funktioner. Min reflexion är att i detta monopolismens och internationaliseringens tidevarv passar de liberala idéerna mycket bättre in på torghandel och butiksägare i Gamla stan än på storfinansen, som agerar för behärskande av monopol, internationalisering, transnationalisering och en politik som skapar stora problem för mindre nationers självständighet.

Centern beskrev regionalpolitiken på ett bra sätt. Det är stora problem -- det är en regional utarmning. Det är en alltför generell tillväxt som har premierats. Men centerns goda idéer om lokal utveckling och fördelning

motverkas ju aktivt av den kapitalism som centern själv så hårt försvarar. Det är centerns dilemma.

Med dessa ord, herr talman, yrkar jag bifall till samtliga vpk-reservationer i finansutskottets betänkande.

Anf. 6 ARNE GADD (s):

Herr talman! Det går bra för Sverige just nu.

I proposition 1985/86:100 och i proposition 1985/86:150 vill regeringen få riksdagens fullmakt för att fullfölja den politik som så påtagligt förbättrat de ekonomiska förutsättningarna för Sverige. Politiken brukar kallas "den tredje vägens politik".

Finansutskottet har i sitt betänkande nr 30 om de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen i allt väsentligt biträtt regeringens förslag i propositionerna.

Jag vill, herr talman, yrka bifall till finansutskottets hemställan i alla delar.

Anledningarna till att det ser ljust ut för Sverige just nu är många. Inte minst har den internationella konjunkturen gett oss en ordentlig draghjälp. Resultatet kan utläsas på olika sätt.

Vår betalningsbalans, som under de sex borgerliga åren utvecklades med våldsamt hastighet mot en svår och djupgående kris – riksgäldskontorets chef ansåg sig inför finansutskottet ha anledning att varna för att Sverige i början av 1983 skulle förlora sin förnämliga kreditvärdighet – bedöms åter ge ett ordentligt överskott.

Förtroendet för den ekonomiska politik som förs i Sverige tycks vara solitt också utomlands. Ser på man valutasituationen den rapportvecka som slutade den 23 maj, finner man att valutainflödet då uppgick till 1 439 milj. kr.

Överskottet i vår handelsbalans under det första kvartalet 1986 nådde upp till nära 9 000 miljoner.

Vid regeringsskiftet 1982 fattades det mer än 80 000 milj. kr. i statens budget – när det gäller denna brist använde man sig då av samma budgetbegrepp som nu. För närvarande räknar man med ett underskott på knappa 42 000 miljoner, vilket innebär att underskottet formellt reducerats till en tredjedel av vad det var 1982, i relation till landets totala ekonomiska resurser.

Statens pris- och kartellnämnd bedömer i sin majrapport att prisökningarna under perioden den 16 maj 1985–den 15 maj 1986 har stannat vid 3,7 %, vilket innebär en så kraftig dämpning att de löneavtal som skulle kunna slutas i enlighet med hittills gjorda överenskommelser ger löntagarna en reallöneförbättring samtidigt som vårt näringsliv kan stärka sin konkurrenskraft gentemot utlandet.

Mest glädjande är nog ändå att arbetslösheten i Sverige hålls på en så påtagligt låg nivå jämfört med andra länder.

Enligt OECD:s majrapport förväntas arbetslöshetssiffrorna under 1986 för Sveriges del stanna vid 2,75 % av arbetskraften under det att förhållandena i andra länder nästan undantagslöst visar en annan och ofta rent skrämmande bild.

I Österrike	är	5,25 %	utan arbete.
I Finland	är	6,75 %	utan arbete.
I USA	är	7,0 %	utan arbete.
I Danmark	är	8,5 %	utan arbete.
I Frankrike	är	10,25 %	utan arbete.
I England	är	12,0 %	utan arbete.
I Belgien	är	13,1 %	utan arbete.
I Holland	är	14,0 %	utan arbete.
I Irland	är	17,25 %	utan arbete.
I Spanien	är	21,75 %	utan arbete.

Egentligen är det bara Norge med sina 2 % arbetslösa som visar ett bättre resultat än Sverige, som alltså – i likhet med Japan och Västtyskland – registrerar en arbetslöshet på 2,75 %.

Den slutsats som vi kan dra av en sådan här omsorgsfull internationell jämförelse är att den fulla sysselsättningens politik faktiskt är möjlig att genomföra, trots att den politiken inte på långt när tillämpas i vår omvärld.

I socialdemokratisk politik är det av avgörande betydelse att alla är i arbete, för om folk har arbete, skapas värden. Om folk saknar jobb, förfaller våra samhällen.

Västvärlden är verkligen mitt uppe i en förfallsperiod. De ekonomiska doktriner och de politiska partier som underskattar sysselsättningsfrågornas betydelse utgör de verkliga hoten mot våra samhällens bestånd.

Rätt mycket har alltså lyckats för regeringen i dess strävanden att få ordning på Sveriges ekonomi.

Framgångarna gäller statsbudgeten – vars underskott formellt har tagits ned till en tredjedel, jämfört med de förhållanden som rådde när de borgerliga partierna förlorade valet 1982.

Vidare gäller framgångarna betalningarna med utlandet, som nu kompletteras med starka inflöden av utländsk valuta till vårt land. Förhållandena har medgett att riksbanken framdeles kommer att tillämpa en mer liberal valutapolitik än tidigare.

Framgångarna gäller också den inhemska prisnivån, vars stegringstakt för närvarande är sådan att landets löntagare, om lönerörelsen även fortsättningsvis håller sig inom gränserna för vad som är samhällsekonomiskt tillrädligt, kommer att kunna räkna med en reallönestegring 1986.

Vägen tillbaka till den standard som vi hade före 1976 har beträffs.

Men framgångarna gäller främst sysselsättningspolitiken, där hittills uppnådda resultat vittnar om att det faktiskt är möjligt att upprätthålla en hög sysselsättning, trots att politiken i omvärlden inte prioriterar dessa frågor.

Det som oroar är utvecklingen på arbetsmarknaden. Innan årets avtalsrörelse är avslutad vet vi egentligen mycket litet om framtiden. I den s. k. långtidsbudgeten visar regeringen hur smala våra ekonomiska marginaler egentligen är. Det s. k. lågalternativet innebure att statens budgetunderskott 1990/91 skulle kunna nedbringas till strax under 13 miljarder. Förutsättningarna är då att prisutvecklingen kan hållas inom mycket snäva marginaler och att löneavtalen stannar på låga nivåer. I det alternativet skulle löntagarna

kunna räkna med icke oväsentliga reallöneförbättringar. Små avvikelser från lågalternativets förutsättningar leder till helt andra utfall och skulle snart åter kunna leda till underskott på mellan 50 och 60 miljarder redan under budgetåret 1990/91.

Helt avgörande för framtiden är självfallet att vi lyckas öka tillväxten i ekonomin, som för närvarande är oacceptabelt låg.

För att åstadkomma en snabbare tillväxt av resurserna har regeringen i proposition 100 disponerat sina insatser i nio punkter:

1. En fortsatt stram finanspolitik förs, vars syfte bl. a. är att möjliggöra en fortsatt nedgång i räntenivån.
2. Skattepolitiken utformas så att det blir möjligt att sluta löneavtal på nominellt låga nivåer men med stigande realvärden hos lönerna.
3. Förenklade regelsystem införs för att stimulera näringslivets tillväxt.
4. Valutaregleringen liberaliseras.
5. Arbetsmarknadspolitiken förskjuts mot utbildning och andra tillväxtfrämjande åtgärder.
6. De regionalpolitiska styrmedlen förstärks.
7. Stimulansåtgärder vidtas för en ökad skogsavverkning.
8. Insatser görs för att öka hushållens sparande.
9. Utbildningen och forskningsverksamheten förbättras såväl inom näringslivet som inom det ordinarie utbildningssystemet.

Regeringen aviserar fortsatta insatser för att stimulera tillväxten i ekonomin. Utan minsta tvivel kommer regeringens ambitioner att avgöra utvecklingsmöjligheterna för Sverige. Lyckas vi med denna politik lägger vi grunden för den fortsatta reformpolitiken på alla andra områden.

Det är spännande tider vi går till mötes. Med en fast ekonomisk politik och en medveten politisk ledning finns det all anledning att tro att vi kommer att lyckas.

Till utskottets betänkande har fogats 17 reservationer. Endast 4 av dessa har samlat samtliga borgerliga ledamöter i utskottet. Dessa fyra reservationer är: Reservation 1 om de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken, reservation 4 om avskaffande av löntagarfonderna, reservation 5 om kredit- och valutapolitiken samt slutligen reservation 7 om betalningsvillkor vid kreditköp.

I reservation 1 presenterade de borgerliga partierna sin motsvarighet till regeringens program för ökad tillväxt.

Enligt reservanternas program är det största tillväxthindret de ständiga skattehöjningarna, som skulle ha drabbat hushållen. På något sätt tycks det ha gått reservanterna helt förbi att det har skett förändringar i skattesystemet under senare tid. Som exempel kan nämnas kammarens beslut för två dagar sedan.

Det som ytterligare skulle behöva göras enligt de borgerliga ledamöterna i utskottet är att ytterligare sänka marginalsatserna, att återinföra den gamla indexregleringen av skatteskalorna, att sänka förmögenhetsskatterna, arvskatterna och gåvoskatterna och att återinföra den s. k. skattereduktionen på aktieutdelningar. Finanspolitiken skall strama åt ekonomin och den offentliga sektorns resurser ytterligare minskas.

Eftersom utvecklingen nu raskt går mot en balansering av den offentliga sektorns inkomster och utgifter höjer de tre borgerliga partierna i sitt program ett varningens finger för den enligt deras uppfattning otrevliga framtidsvisionen om ett offentligt finansiellt sparande. Den offentliga sektorn skall klämmas åt – det är helt tydligt – om nu de borgerliga skulle få råda.

Den offentliga sektorn skall "avmonopoliseras", vilket skall gälla områden som barnomsorg, sjukvård, åldringsvård och utbildning. Prisregleringarna skall avskaffas. Arbetsmarknadslagstiftningen skall reformeras, bl. a. på det sättet att s. k. provanställningar ersätter nuvarande system av anställningstrygghet.

Självfallet kan detta kallas en politik med syfte att frigöra ekonomiska resurser. Men lika gärna kan man kalla den en cynisk politik till gagn uteslutande för de ekonomiskt starka.

Reservationen bör givetvis avslås.

Det märkliga är att centerpartiet står bakom reservationen. Stilenligt kompletterar centerpartiet den bilden med en alldeles egen reservation reservation 3 – om fördelningspolitikens inriktning. Där anger centerpartiet en rad insatser som partiet anser behövliga för att stabiliseringspolitiken inte skall drabba de svaga orättvist.

Min fråga till centerpartiets representant Nils G. Åsling är bara: Vilken av reservationerna 1 och 3 är mest "centerpartistisk", ettan eller trean? Det är bara ett försök att få klarhet i åt vilket håll centern just nu är på väg.

I reservation 2 har vpk angett sina synpunkter på den allmänna inriktningen av den ekonomiska politiken. Bl. a. önskar vpk att den goda likviditeten i näringslivet används till sysselsättningskapande investeringar. Utskottets majoritet har inget att invända mot syftet i vpk:s reservation men kan inte se annat än att förslaget som det nu ligger leder till snedvridningar av investeringarna, vilket till sist skulle vara olyckligt inte minst för löntagarna.

I reservation 4 avskaffar de tre borgerliga partierna löntagarfonderna en gång till. Eftersom fonderna sköter sig bra och reservanterna inte den här gången heller har brytt sig om att "hitta på" några nya argument för redan kända ståndpunkter bör reservationen avslås.

Herr talman! Förmodligen kommer likadana reservationer också att avges framdeles. Tillåte grundlagen det, skulle jag yrka avslag också på dessa kommande reservationer.

I reservation 5 vill de tre borgerliga partierna gå rätt mycket längre än vad riksbanken och regering vill vad beträffar kredit- och valutapolitiken. I en ekonomi i balans behövs mycket mindre regleringar än i en ekonomi i det skick som vi socialdemokrater fick i arv 1982.

Skälet till att statsmakterna behöver kunna påverka den ekonomiska utvecklingen kan ha bostadspolitiska motiveringar, för att bara ta ett exempel. Av den anledningen kan knappast allt som hör till kreditpolitiken "avregleras". På samma sätt kan knappast valutapolitiken helt "avregleras". I den borgerliga reservationen, och även i den tidigare borgerliga argumentationen, nämns Danmark som ett föregångsexempel när det gäller att finansiera statsskulden genom försäljning av statsobligationer till utländska medborgare. Den tekniken innebär ju att de s. k. valutariskerna lämpas över

på utländska medborgare som valt att placera i sådana obligationer. Samtidigt innebär en sådan finansieringsteknik att ett litet land lätt utsätts för spekulativa transaktioner, som kan försvära en nödvändig ekonomisk politik.

Det finns all anledning att gratulera Danmark för dess framgångsrika politik när det gäller att sälja statspapper utomlands. Samtidigt kan det också uttryckas en förhoppning om att Danmark aldrig skall utsättas för nämnda spekulativa transaktioner från utlandets sida. För Sverige är det nog lika bra att ha gränsen där regeringen har dragit den.

I reservation 7 vill de borgerliga inte ge regeringen ett bemyndigande att kunna ingripa mot s. k. konsumentkrediter om så skulle vara nödvändigt. Med utvecklingen under våren 1985 i färskt minne anser utskottsmajoriteten att en rationell ekonomisk politik ibland kan behöva att regeringen har ett sådant bemyndigande till sitt förfogande.

I reservationerna 10, 11, 12 och 13 ger de fyra oppositionspartierna sin syn på budgetregleringen. Eftersom inga mer betydande förändringar i partiernas argumentering skett sedan finansdebatten i mars, kan här kort konstateras att inget alternativ till regeringens politik föreligger som kan vinna stöd hos kammarens majoritet.

Grundläggande för regeringens politik är att statens budget skall bringas i det skick att den offentliga sektorn på ett konstruktivt sätt ingår i den totala samhällsekonomin. De besparingar som de borgerliga partierna föreslår är ofta av "engångsnatur". Mest slående är givetvis förslagen om utförsäljning av statliga företag. Den effekt som uppnås märks endast vid försäljningen – sedan kommer verkligheten att vara ungefär som den varit tidigare. Inget annat har egentligen hänt än att statens förmögenhet minskat och det privata ägandet stärkt sin ekonomiska ställning. Kompletterat med förslagen till skattesänkningar som återfinns i moderata samlingspartiets och folkpartiets reservationer – och som onekligen har bestående verkningar på statens ekonomi – inses lätt att dessa partiers budgetpolitik inte kan accepteras. Reservationerna föreslås bli avslagna.

Herr talman! Med detta vill jag än en gång yrka bifall till utskottets hemställan i finansutskottets betänkande 30 i alla dess delar.

Till sist, herr talman, vill jag dock passa på att här i debatten tacka utskottets vice ordförande Björn Molin för den tid som han och jag tillbringat tillsammans i utskottet. Björn Molin lämnar i och med den här debatten riksdagsarbetet för gott. Han har själv uttryckt som sin uppfattning att det skall bli skönt att återvända till Västkusten. Så känner säkert en äkta Göteborgsliberal. Vi som varken är från Västkusten eller är liberaler förstår inte helt Björn Molin. Men vi kommer att sakna honom – det skall herr Molin veta!

Anf. 7 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Finansutskottets ordförande inledde som väntat med att belåtet konstatera att det går bra för Sverige och att det skulle bero på den tredje vägens politik. Det fanns inte i anförandet något av en antydning om att det trots allt är väsentligen hjälp utifrån som gör att vi har fått. Låt oss kalla det ett anstånd med att reda upp de strukturella svårigheter som ekonomin

utmärks av. Tvärtom talade Arne Gadd om att västvärlden i övrigt befinner sig i en förfallsperiod.

Låt mig då påminna mig om att det ändå är så att Sverige i år förväntas komma i den lägsta klassen i den internationella tillväxtliga, bara 2 %. Trots det så väldigt beskrivna tillväxtstimulerande programmet väntar man inte att nästa år skall ge någon bättre tillväxt. Tvärtom framgår det av finansplanen att den skall avta. Det verkligt allvarliga apropå talet om den tredje vägens politik är att 80 % av tillväxten kommer från en ökning av den privata konsumtionen, medan avsikten var att man i stället skulle få en ökning av export och investeringar. Vi kan i själva verket tala om att vi nu för en ny överbrygningspolitik för att klara sysselsättningen allt medan konkurrenskraften försämras.

Regeringen har till vissa delar tänkt om. Jag var inne på det i mitt inledningsanförande. Det genomförs kommunala neddragningar, det sker en viss avreglering på områden som kan sägas vara mer tekniska. I så måtto har vad jag kallar kanslihusögern vunnit framgång. Men kopian kan ju aldrig bli lika bra som originalet. Det finns en tydlig klivenhet vad avser liberaliseringar av den ekonomiska politiken. Av dogmatiska skäl förefaller det omöjligt att få till stånd en avmonopolisering inom utbildning, barnomsorg, vård osv. Det här vållar de strukturproblem som vi brottas med. Det framtvingar bl. a. det höga skattetrycket. Nu är det inte fråga om att föra över allt i privat regi. Men det gäller att öppna möjligheter för alternativ och ge stöd åt konsumenter i stället för åt producenter.

Jag vill fråga Arne Gadd, mot bakgrund av den belåtenhet han här demonstrerade, om han är klar över att man inte kan räkna med att det kommer ett nytt oljeprisfall, ett nytt dollarfall av den dimension vi har haft i år. Man kan inte räkna med att än en gång få hjälp att hålla de strukturella problemen borta och därmed också skjuta de grundläggande åtgärderna mot våra ekonomiska problem på framtiden.

Anf. 8 BJÖRN MOLIN (fp) replik:

Herr talman! I kompletteringspropositionen, i finansutskottets betänkande och även i Arne Gadds anförande här finns det kloka ord om vad som krävs av vår ekonomiska politik. Man säger att tillväxten är nödvändig för att vi skall kunna klara välfärden, man säger att grundläggande för tillväxten är en god konkurrenskraft och man uttrycker oro för att konkurrenskraften kommer att försämras samt att detta kan få negativa effekter på bytesbalansen framöver. Det finns naturligtvis också en medvetenhet om löneutvecklingens och lönerörelsens strategiska betydelse i detta sammanhang.

Arne Gadd sade att om lönerörelsen håller sig inom samhällsekonomiskt rimliga ramar och avtalen stannar på mycket låg nivå, så skall man kunna klara målsättningen i fråga om konkurrenskraften. Vi kan emellertid konstatera att redan det avtal som är träffat på den privata arbetsmarknaden innebär att kostnadsutvecklingen 1986 kommer att bli högre när det gäller Sverige än när det gäller genomsnittet av våra konkurrentländer. I bästa fall kan vi lyckas växla ner kostnadsstegringstakten till nästa år, alltså 1987. Detta gäller under förutsättning att inte avtalsrörelsen går snett.

Den avgörande fråga som man då måste ställa till socialdemokraterna är

naturligtvis: Vilka åtgärder vill ni vidta för att stödja de avtalslutande parterna, så att de kan träffa avtal på en rimlig nivå?

Jag tycker att när Arne Gadd avfärdar förslaget om inflationsskydd i skatteskalan, så visar det att han inte förstår betydelsen av att statsmakterna vidtar åtgärder som kan stödja en sådan här utveckling. Mycket av vår kritik går ju ut på att regeringen och finansutskottets majoritet i ord är för tillväxt och att man inser betydelsen av att vi kan klara konkurrenskraften, men att man faktiskt vidtar mycket få åtgärder.

Arne Gadd efterlyste nya argument mot löntagarfonder. Det behövs inte. De argument vi har haft är utomordentligt hållbara, och även i år visar det sig att man inte löser problemen på avtalsmarknaden genom löntagarfonder.

Arne Gadd sade att han yrkade avslag även på kommande reservationer om avskaffande av löntagarfonder. Det tycker jag inte visar någon större öppenhet för nya idéer och nya argument. Det beror väl på att man på socialdemokratisk sida förstår att argumenten mot löntagarfonderna är så starka och även framöver kommer att vara så starka att socialdemokraterna inte vill ha någon diskussion på den punkten.

Anf. 9 NILS G. ÄSLING (c) replik:

Herr talman! Arne Gadd ställde frågan vad som var mest centerpartistiskt, reservation nr 1 om den allmänna ekonomiska politiken eller reservation nr 3 om fördelningspolitiken. Jag försökte i mitt anförande framhålla att vi inom centern klart och otvetydigt bekänner oss till tillväxten på marknadsekonomins villkor. Men vi har en fråga om övriga partier – både till vänster och till höger – avvikande mening när det gäller fördelningen av tillväxten.

Arne Gadd talar litet svepande om borgerlighetens och de icke-socialistiska partiernas omsorg om höginkomsttagarna. Jag vill då säga att det kan i varje fall inte gälla centern. Våra regionalpolitiska insatser görs av omsorg om de arbetande människorna i städer och i glesbygder. Våra insatser för småspararna görs just av omsorg om de människor som vill bidra till samhällsutvecklingen genom att spara av dagens inkomster för morgondagens behov. Vårt förslag om det kommunala grundavdraget, som regeringen så småningom accepterade efter att först ha betraktat det som ekonomiskt äventyrligt, är också en typ av insats som är riktad mot de många människorna i lägre inkomstklasser. Det är de frågorna vi i vår reservation 3 har lyft fram för särskilt beslut.

Det var mycket effektivt när Arne Gadd gick igenom arbetslöshetssiffrorna i vår omvärld, i Europa. Men jag saknade en genomgång av arbetslöshetssiffrorna i Sverige. Varför inte ta exempel som Strömsund, Sorsele eller någon annan ort i vårt land som är en problemort som en följd av socialdemokratins kompakta ointresse för regionalpolitik? Studera situationen i vårt eget land. Arne Gadd, innan jämförelser sker med vår omvärld!

Och vilka är de styrmedel inom regionalpolitiken som Arne Gadd nu förespråkar? Det vore intressant att få det med oss när vi åker hem till våra glesbygder – och för all del också tätorter. Den nuvarande avsaknaden av regionalpolitik är ju ett problem också här i Stockholms city med överhettning på grund av koncentration av människor och arbetsplatser. Svara på min fråga, Arne Gadd!

Anf. 10 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Herr talman! Arne Gadd inledde sitt anförande med att säga att det går bra för Sverige just nu – ungefär som om han med de orden skulle kunna övertyga oss andra om att allt är frid och fröjd. Det är inte så.

Det vore klädsamt om socialdemokraterna kunde medge att de problem som vi i vpk har visat på och de förslag vi har ställt när det gäller hur man skall rätta till dessa problem berör viktiga områden och att det borde diskuteras hur de förslagen skall genomföras. Man kan inte avfärda dem med att säga att det är en stelbent politik – när vi försöker redovisa spegelbilden av framgångarna för exportkapitalet, spegelbilden av de stora vinsterna i bolagen, som enligt min uppfattning inte i tillräcklig utsträckning har fått komma den stora befolkningen och allmänheten till del.

Arne Gadd säger att kreditvärdigheten har ökat, tack vare den ekonomiska politiken. Vi som var i USA förra året och diskuterade med kreditvärderingsinstitutet vet att det internationella kapitalets förtroende för en regering ökar om regeringen kan hålla arbetarklassen i schack, föra en rejält begränsande inkomstpolitik. Då får man beröm både från det internationella kapitalet och de svenska borgarna – och det är vad ni får just nu, genom den mycket stränga politik ni för vad gäller löneutrymmet och den offentliga sektorns möjligheter till tillväxt.

Jag skulle vilja passa på att ställa en fråga, med anledning av vad som står i utskottets betänkande och som Arne Gadd upprepade i sitt anförande, nämligen att investeringarna skulle snedvridas med vårt förslag. Är det verkligen en orimlig politik om de likvida medel som i dag ligger i bolagen och väntar på att föras utomlands skulle styras till utsatta regioner, till branscher som behöver utvecklas, till förnyelse av energisystemet, till den offentliga sektorns utveckling – om pengarna drogs in till statskassan och kunde hanteras den vägen?

Är denna politik orimlig mot bakgrund av de problem som här skisserats? Är det inte så att investeringarna i dag är snedvridna genom att investeringar inte sker där det behövs eller i för liten omfattning? I dag råder det en regional obalans med överhettning i vissa tätorter och utarmning av andra områden. Det är det som är snedvridning! Jag förstår inte hur en samhälls-ekonomiskt riktig och välmotiverad styrning skulle kunna snedvrida på något annat sätt. En sådan hantering skulle innebära att man vrider det hela rätt, eller hur Arne Gadd?

Anf. 11 ARNE GADD (s) replik:

Herr talman! Jo, visst skulle det vara bra om vi finge till stånd en investeringsaktivitet inom områden där Hans Petersson saknar en sådan. Det är ju hela den ekonomiska politikens syfte. Vår kritik gäller inte det utan vpk:s konkreta förslag, som tekniskt inte skulle fungera.

Hans Petersson har i USA umgåtts med kretsar som lär ut att arbetarrörelsen skall hållas i schack. Jag beklagar i och för sig att han har haft kontakt med dem. Här i landet förs just nu en politik som innebär att vi börjar få reallöneökningar, på grund av att lönerörelserna och kostnadsökningarna hålls på en rimlig nivå. Så det var väl poänglöst att den nuvarande svenska

regeringen skulle företräda sådana grupperingar som Hans Petersson har haft kontakt med i USA.

Nils Åsling gjorde ett bra centerpartistiskt inlägg. Det är klart att vi skall satsa på regionalpolitik, och det är klart att problemen i Strömsund och Sorsele är oerhört skrämmande. Men det problematiska med centerpartiet är ju att när ni politiskt skall agera, vet vi andra inte riktigt om ni håller till i en skall vi säga ekonomisk planeringsideologisk sfär eller om ni skall slå följe med Tobisson och satsa på marknadsekonomin – för gör ni det, som ni skriver i reservation 1, vad händer då med Sorsele och Strömsund?

Jag skulle inte vilja vara centerpartistisk riksdagsman från Jämtland och fara till Strömsund och tala om att vi skall satsa på marknadsekonomin, som det står i reservation 1. Men nu talar Nils Åsling som representant för reservation 3, och jag tackar för det.

Till Björn Molin vill jag säga att om man i ett läge, där vi verkligen har hårda slitningar på arbetsmarknaden, för en politik som satsar på indexreglering av skatteskalor, sänkning av skatten på de allra högsta inkomsterna, satsningar på lindring av skatten på aktieutdelningar och av arvs-, gåvo- och förmögenhetsskatterna, kommer man nog ändå att föra en politik som omöjliggör det som är den centrala ekonomisk-politiska uppgiften nu, nämligen att få en lugn avtalsrörelse med avtal inom samhällsekonomiskt tolererbara gränser.

Lars Tobisson och jag har nog inte så mycket som vi kan diskutera med varandra. I synen på strukturproblemen – att vi har en barnomsorg, en äldreomsorg och en utbildning som är lika bra för alla ser Lars Tobisson som ett budgettekniskt problem – kommer vi aldrig att mötas vi två. Vi representerar helt olika synsätt.

Anf. 12 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Som vanligt blir det inte mycket till debatt med finansutskottets ordförande. Ingen kan så troligtvis som Arne Gadd avfärda alla tankar och förslag som inte kommer från det egna regeringskansliet eller det egna partikansliet. Han är t. o. m., som vi hört här, beredd att utan vidare argumentation yrka avslag för all framtid.

Det var inte fråga om att jag skulle mena att strukturproblemen ligger i att vård eller barnomsorg är lika för alla. Strukturproblemen ligger däri att vi har en stor offentlig sektor som vi inte längre förmår finansiera utan att vi får den press på kostnadssidan som vi hela tiden brottas med. Det är det problemet som måste hanteras.

Arne Gadd sade i sitt anförande att budgetunderskottet minskar, och det har onekligen gått ned. Jag vill här säga att jag tycker att det är bra att regeringens talesmän ärligt medger att den kanske viktigaste förklaringen är att vi har fått för stora lönehöjningar, som kortsiktigt ger ökade skatteinkomster men driver upp kostnadsnivån och försämrar konkurrenskraften.

Nu går vi alltså mot en situation där underskottet i den totala offentliga sektorn närmar sig noll. Regeringen vill gå vidare med att bygga ut det kollektiva sparandet, och för detta får man naturligtvis Arne Gadds stöd. Men här säger vi stopp. I ett gemensamt uttalande från de borgerliga partierna menar vi att det räcker med att föra den offentliga sektorn till

balans. Det sparande som därutöver skall ske skall företas framför allt av enskilda samt i näringslivet.

Nu när den offentliga sektorns saldo börjar närma sig noll, skall vi inte sluta att dra ned på de offentliga utgifterna. Vi skall fortsätta med detta för att få utrymme att fortsätta skattesänkningar.

Att få bort underskottet i den offentliga ekonomin är bara – snart kan vi kanske säga *var* bara – ett förstahandsmål. Därutöver gäller det att banta den offentliga sektorn och sänka skattetrycket, så att medborgarna får behålla mer av sin arbetsersättning och få fler alternativ att välja mellan. Även detta är ett syfte med den strukturpolitik jag efterlyser och som socialdemokraterna inte vill diskutera. Man skjuter den ifrån sig därför att man sitter fast i ideologiska låsningar som inte medger denna möjlighet.

Att vi måste fortsätta att sänka skatterna kan motiveras inte minst med att detta är en process som är på gång i andra jämförbara och med oss konkurrerande länder, där man från början har betydligt lägre skattetryck än vi har.

Detta är en förklaring till vad jag menade med min fråga. Jag hoppas naturligtvis fortfarande att få svar på den.

Anf. 13 NILS G. ÅSLING (c) replik:

Herr talman! Arne Gadd sade att jag företräder en bra centerpolitik. Det är ett betyg som jag värdesätter mycket så här inför sommarlovet. Tyvärr är jag inte beredd att sätta samma välvilliga betyg på regeringens politik, i varje fall inte dess regionalpolitik.

Diskussionen mellan Arne Gadd och mig om innebörden i reservationerna 1 och 3 är ganska intressant. Vi från centern menar att det inte finns något bättre ekonomiskt system än marknadsekonomin för att styra resurserna. Men vi säger samtidigt, Arne Gadd, att marknadsekonomin har sina begränsningar och sina brister. Det är därför vi har en regionalpolitik och en industripolitik, dvs. för att kompensera dessa brister.

Det var därför som centerpartiet i regeringsställning på sin tid t. ex. tog initiativ till att sänka arbetsgivaravgifterna i de fyra malmfältskommunerna, för att den vägen kompensera kommunerna och deras invånare och företag för det geografiska och klimatologiska handikapp de har ur marknadsekonomisk synpunkt.

Det är på samma grund som vi har reserverat oss mot utskottsmajoritetens synpunkter. Vi menar alltså att tillväxten kräver att man har en marknads ekonomi klart definierad, men när det gäller att fördela den tillväxt som den allmänna ekonomiska politiken och produktionen i nationen ger upphov till, har vi bestämda krav som är avsedda att komplettera den marknadsekonomi vi bekänner oss till.

Det skulle vara klädsamt om socialdemokratin tog ställning i denna debatt. Men i allmänna ordalag säger Arne Gadd att man vill ha nya regionalpolitiska styrinstrument. Vilka då? Låt oss ta upp en diskussion om detta.

En sak är dock klar. Regionalpolitiken har råkat i vanrykte. Det vittnar om fullständig handlingsförslamning från regeringens sida. Vi har denna vårsession fått talrika exempel på detta. Det vore önskvärt, Arne Gadd, med litet självprövning också i detta sammanhang.

Anf. 14 BJÖRN MOJIN (fp) replik:

Herr talman! Socialdemokraterna har många gånger försökt övertyga oss om sin förmåga att bidra till en lägre inflation. Men fyra års erfarenhet talar sitt tydliga språk. Inflationen i Sverige med en socialdemokratisk regering stiger över den jämförbara internationella nivån och försvårar därmed för de svenska företagen att bevara sin internationella konkurrenskraft.

Mot bakgrund av att regeringen och finansutskottets majoritet säger sig vara medvetna om löneutvecklingens strategiska betydelse för de ekonomiska målen, frågade jag Arne Gadd vilka åtgärder man från socialdemokratisk sida är beredd att ta till för att stödja strävandena att hålla kostnadsutvecklingen nere genom låga löneavtal och därmed dämpa inflationen. Jag fick inget svar. Löntagarfonderna kan av naturliga skäl inte användas som svar, eftersom de inte alls har bidragit till en lugnare lönerörelse utan snarast verkar vara korrelerade med oroliga lönerörelser.

Det finns ett antal åtgärder på skatteområdet som man kan vidta för att underlätta för parterna på arbetsmarknaden att komma fram till förnuftiga löneavtal – vi har varit ense om löneavtal på en relativt lag nivå – så att människor kan få något kvar av de avtalsmässiga löneökningarna trots inflationen. En sådan åtgärd är införande av ett automatiskt verkande inflationsskydd i skattesystemet.

Jag vill upprepa vad jag sade i mitt anförande, nämligen att den nuvarande konflikten för höglönlade på det kommunala området kanske skulle vara något lättare att lösa, om man hade haft ett automatiskt verkande inflationskydd i skattesystemet.

Arne Gadd sade någonting om planeringsideologi kontra marknadsekonomi. Jag sade tidigare att jag inte kan se vare sig någon planeringsideologi eller någon marknadsekonomisk attityd i det som kallas för den tredje vägens politik. Bakom den rubriken ryms en politik där beslutsfattarna sitter med armarna i kors och hoppas att det skall gå bra. Just mot bakgrund av den utveckling som vi har på arbetsmarknaden hade det varit intressant att höra om man inom socialdemokratin har några åtgärder i beredskap för att underlätta för parterna att nå fram till förnuftiga löneavtal.

Anf. 15 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Herr talman! Vi diskuterar den ekonomisk-politiska inriktningen av åtgärderna. Vi har föreslagit investeringsstyrningar till vissa regioner och branscher för en industriell utveckling. Detta har vi gjort mot bakgrund av det stora behovet av sådana investeringar. Vi har pekat på de stora likviditeterna inom bolagen, hopsamlade under decennier av låga löner och stora vinster. Vi tycker att dessa skall mobiliseras i samhällsbygget. Vi har också föreslagit indragningar av delar av dessa.

Vi har sagt att fördelningspolitiken måste förstärkas. Nyfattigdomsdebatten har i alla fall vi inte glömt. Det har gått ett halvår sedan den var den största och hetaste politiska frågan. Förhållandena har inte ändrats så radikalt, Arne Gadd, sedan dess.

Utvecklingen av den gemensamma sektorn är ett strategiskt viktigt mål för den framtida ekonomisk-politiska utvecklingen. Man kan inte begränsa dess tillväxt och tro att man skall satsa på den när man får råd, som det brukar

heta. Det är dålig taktik. Men då säger Arne Gadd: Det är fel typ av investeringar som vpk föreslår, det är fel sätt. Jag måste fråga Arne Gadd nu när han har några minuter på sig att svara: När och hur vill socialdemokraterna lösa dessa problem? Hur har man tänkt sig att attackera de frågor som vi lyfter fram och som jag anser måste lösas och inte kan glidas undan? Vi är så generösa att vi erkänner att ni har lyckats med en del av den ekonomiska politiken och fått fram exportvinster och samlat pengar i ladorna åt kapitalet. Men det är inte målet med den ekonomiska politiken enligt vårt sätt att se. De här pengarna måste användas för samhällets bästa och för folkflertalets bästa. Det är åtgärder på det området som vi efterlyser.

Jag måste upprepa frågan: Hur bra skall det gå för kapitalet innan regeringspartiet presenterar några som helst åtgärder utöver att lita på att kapitalet genom sina stora vinster skall visa välvilja mot samhället? Hur länge skall ni följa med som svansen i den kapitalistiska utvecklingen och samla upp smulorna från den rike mannens bord och kalla detta för ekonomisk politik?

Anf. 16 ARNE GADD (s) replik:

Herr talman! Socialdemokratin har aldrig uppfattat sig som någon svans någonstans. Jag vet inte om det finns andra som har anledning att betrakta sig som politikens svans.

Svaret till Hans Petersson i Hallstahammar är givetvis att den politik som faktiskt har lyckats hålla sysselsättningen uppe och arbetslösheten nere ytterst inte tjänar kapitalets intressen. För man diskussionen på det sätt som Hans Petersson försöker göra, är det fraseologin och inte problematiken som är det centrala.

Björn Molin frågade: Vilka åtgärder har ni? Det verkar som om han tror att åtgärderna i politiken skall komma efter det att budgetpropositionen är framlagd. En ekonomisk politik som har lett till de resultat som jag redan har nämnt – det är huvudsvaret.

Som kommentar till Björn Molins inlägg om skatterna vill jag än en gång säga följande – och nu hoppas jag att i varje fall Björn Molins efterträdare lyssnar på diskussionen. Om man mitt i en avtalsrörelse har den uppfattningen att centrala skattepolitiska insatser som sänkning av arvs-, förmögenhets- och gåvoskatterna och indexreglering av skatteskalorna skulle kunna leda till avtalsrörelser som är förenliga med och ligger inom samhällsekoniskt tillåtet utrymme, tror jag det är värt att tänka en gång till, om man alls är intresserad av att tänka på skillnaderna mellan olika kategorier. När höginkomsttagare begär löneökningar som vida överstiger hela yrkesarbetarkategoriernas årslön skall man inte satsa på höginkomsttagarnas skatteförhållanden, som Björn Molins parti i sin reservation 1 har gjort.

Till Nils G. Åsling vill jag upprepa det jag var rädd för skulle uppfattas som en beskyllning, nämligen att han är en god centerpartist. Jag tycker han skall fortsätta med det, även när han talar med Lars Tobisson och Björn Molin eller hans efterträdare. Då blir det kanske inte så lätt, om man vill vara konsekvent – men det är jag inte säker på att Nils G. Åsling vill – att skriva på både reservation 1 och reservation 3.

Jag är glad över att Lars Tobisson har kommit dit han har kommit. Hittills har det ju alltid varit en fråga om att det gäller att verkligen sätta till

besparingar för att vi skall kunna klara våra balansproblem. Nu har vi kommit därhän att Lars Tobisson sätter upp sitt högerpekfinger och säger: Inte mera nu, för nu har ni fått en sådan balans att det t. o. m. kan bli ett positivt offentligt finansiellt sparande. Vilken omvändning alldeles i slutet av en ekonomisk-politisk debatt!

Andre vice talmannen anmälde att Hans Petersson i Hallstahammar och Lars Tobisson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 17 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Medan jag har lyssnat på debatten har jag gripits av en lätt känsla av svindel. Skall man tro på vad de borgerliga företrädarna har sagt så har regeringen i nu snart fyra år snubblat omkring i den ekonomiska politiken. Den har gjort det mesta fel, men på något vis blev det ändå rätt. De stora framstegen på det ekonomiska området beskrivs som självklara. Glömda är kampen, motsättningarna, striderna. Om någonting fortfarande går snett i Sveriges ekonomi beror det på att regeringen inte helt och hållet anslutit sig till oppositionens politik.

Inför dessa uttalanden kan det finnas anledning att återvända till vad som har hänt under de här åren när det gäller de borgerliga partiernas reaktioner inför regeringens ekonomiska politik. De reaktionerna har nämligen gått igenom fyra ganska distinkta faser som på ett intressant sätt återspeglar hur striden om den ekonomiska politiken har utvecklats.

När den socialdemokratiska regeringen lade om kursen i den ekonomiska politiken hösten 1982 sade samtliga borgerliga partier att det skulle misslyckas. Det berodde kanske inte i första hand på att vi var några klantar utan på att vi i grunden hade en felaktig syn på Sveriges ekonomi. Framför allt hade vi fel ideologi. Med vår socialistiska inställning till skatter, fackföreningar och offentliga utgifter skulle devalveringen bara leda till inflation, genom fackföreningsrörelsens alltför stora makt. Det höga skatte-trycket skulle ruinera näringslivet. Och socialdemokratiens oförmåga att spara skulle leda till ett aldrig tidigare skådat budgetunderskott. Ulf Adelsohn och Thorbjörn Fälldin förutspådde en inflation på nivån 15 % årligen. Bengt Westerberg skrev en bok enligt vilken budgetunderskottet år 1986 skulle ligga någonstans i trakten av 140 miljarder.

Den här första fasen kan man beskriva som katastrofteorin. Den räckte ända fram till budgetpropositionen i januari 1985. Då började de första påtagliga tecknen dyka upp som visade att Sverige var på rätt väg. Underskotten minskade, Sverige behövde inte längre låna i utlandet, arbetslösheten sjönk, industrin expanderade och inflationen började t. o. m. avta.

Detta utlöste fas två, som hette skönmålning. Regeringen ljuger, Feldt fiffjar – det var ledmotivet i en borgerlig kör som ljöd ända fram till valet i september 1985. Antagligen trodde man själv på detta, eftersom den borgerliga valrörelsen i stor utsträckning handlade om allt som måste skäras ned och avvecklas i den svenska välfärden. Och naturligtvis skulle allt bli ännu värre om det blev socialdemokratin som vann valet.

Väljarna höll som bekant huvudet kallt och hjärtat varmt, så vi vann valet och kunde fortsätta vår politik.

Sedan visade det sig att skönmålningen var en ganska bra beskrivning av verkligheten. Alla kurvor envisades med att peka åt rätt håll, också efter valet. Detta fick en ganska eftertrycklig dokumentation när budgetpropositionen lades fram i år.

Då kom fas tre i den här utvecklingen. Den hette "tur – bara tur". Nu sade man att denna katastrofalt dåliga politik i och för sig inte leder till den ekonomiska katastrof som man hade förutspått så länge, men det berodde bara på att den socialdemokratiska regeringen hade en – i varje fall ur borgerlig synpunkt – katastrofalt stor tur. Det var Ronald Reagan som räddade vår industri och vår sysselsättning. Det var OPEC som sänkte inflationen och våra räntor.

Det är klart att detta var ett mirakel. Det var det ännu mera därför att Reagan och OPEC – vad Thatcher gjorde för oss vet jag inte, men det kanske vi får veta om ett tag – lyckades rädda det *socialistiska* Sverige. Detta var det fantastiska. Det gällde det *socialistiska* Sverige med sin olyckliga böjelse för social rättvisa, full sysselsättning och starka fackföreningar och med sitt orimliga skattetryck. Vi räddades av Reagan och OPEC, men det konservativt styrda England och det konservativt styrda Danmark räddades inte. Där fick man höja skatter, och där har bytesbalansunderskottet rakat i höjden. I England växer arbetslösheten, och industrin går bakåt.

Jag håller med om att ett sådant mirakel har nog världen inte på länge skadat – att en konservativ ekonomisk politik i USA räddar, nästan som enda land i världen, det *socialistiskt* styrda Sverige. Jag medger att det är högst oräffligt att effekterna blev sådana. Naturligtvis borde denna politik ha räddat de konservativt styrda länderna, som nu befinner sig i svårigheter.

Fas nummer fyra började för en månad sedan, då regeringen lade fram kompletteringspropositionen. Då var det inte längre bara tur, utan då sade man med klädsam häpenhet: Det är ju vår politik sossarna för! Äntligen inser borgerligheten varför det har gått så pass bra för Sverige. Tydligt är det så, att på något vis har vi ända sedan hösten 1982 egentligen fört borgerlig politik. Devalveringen, löntagarfonderna, omsättningsskatten på aktier, förnyelsefonderna, fastighetsskatten – allt detta som man har bekämpat så våldsamt är nu på något märkligt vis egentligen borgerlig politik.

I varje fall skulle ju, enligt den debatt vi många gånger har fört i den här kammaren i dessa sakfrågor, vart och ett av dessa steg på den tredje vägen isolerat för sig föra oss mot avgrunden. Ta bara löntagarfonderna, som Björn Molin ändå inte är så särskilt pigg på att föra debatten om här i dag – eller omsättningsskatten på aktier, som enligt en ganska sen eruption från borgerlighetens sida skulle kasta ut kapitalet ur landet. Men nu när den tredje vägen odisputabelt visar sig leda till bättre sysselsättning, lägre underskott och höjda reallöner, då hoppar man upp på vagnen och säger: Det är vi som har kört hela tiden. Jag undrar vad fas nummer fem skall bli, herr talman.

Då man egentligen inte finner några angreppspunkter när det gäller budgetunderskottet, bytesbalansen, sysselsättningen, det allmänna läget i industrin, så vill man nu diskutera läget i avtalsrörelsen. Här uttrycker man

allmän oro. Man säger – och den uppfattningen delar jag – att det är något av en ödesfråga för Sverige hur det kommer att gå med kostnaderna och priserna och därmed konkurrenskraft och sysselsättning. Den slutsats som man drar är naturligtvis att det är regeringens fel att vi nu bara har avtal för en del av arbetsmarknaden, att det pågår konflikt på en annan del och att besvärliga och svåra förhandlingar under konflikthot pågår på andra delar av arbetsmarknaden.

Då säger man: Här måste regeringen göra någonting. Jag lyssnade mycket uppmärksamt för att få klart för mig vad man anser att regeringen borde göra, men jag blir inte särskilt klok på vad recepten går ut på.

Lars Tobisson säger att konflikten på den offentliga sektorn är resultatet av ett okänsligt agerande från arbetsgivarsidan, och att man har misslyckats med att nå ett samordnat agerande från arbetsgivarsidan. Där skall det tydliga vara centralstyrning och samordning.

När Lars Tobisson ser på situationen på den privata arbetsmarknaden, som förvisso också har sina problem, är det tvärtom. Då är det fel med samordning och centralisering. Här skall det vara decentralisering – det är den enda lösningen. Jag får inte detta att gå ihop. Det är möjligt att man kan förena två helt olika modeller för löneförhandlingarna. Men jag skulle vilja att Lars Tobisson litet mer reder ut varför decentralisering på ett område är bra när det definitivt inte är bra på ett annat område.

Nils Åsling sade något som också bara väcker min nyfikenhet. Han menade att vi måste få ett mer rationellt och marknadskonformt lönebildningssystem. Jag vet att Nils Åsling tidigare har skrivit ganska dramatiska artiklar om detta, som han sedan i riksdagen inte har velat kännas vid. Men det vore intressant att höra var Nils Åsling befinner sig just i dag. Vad är så att säga dagens notering beträffande Åsling och lönepolitiken? Hans uttalande är nämligen omöjligt att förstå.

Däremot är man mycket tydlig i ett annat avseende, nämligen när man säger att problemen på arbetsmarknaden skulle lösas om bara regeringen ville gå med på att sänka marginalskatterna.

Nu är det ganska oklart vad borgerlig skattepolitik skulle innebära i detta avseende. Men låt oss utgå från att det man menar är marginalskattesänkningar utöver dem som regeringen, eller rättare sagt riksdagen, beslutade i måndags. Vilken effekt skulle det då få på avtalsrörelsen, i varje fall i ett mellanlångt perspektiv? Att i dag kräva ytterligare sänkningar av marginalskatterna måste såvitt jag förstår innebära att man vill sänka skatterna för de 10 % av inkomstagarna som har mer än 50 % marginalskatt. Det betyder att de inte bara får sänkt marginalskatt, de får sänkt skatt över huvud taget. Men vad gör i så fall de 90 % av inkomstagarna som får obetydliga skattesänkningar eller inga skattesänkningar alls? Hur reagerar dessa inkomstagare?

Jag tror att vi måste inse att vi har ett problem som inte är så lättlost. Vi har erfarenheterna från de marginalskattesänkningar som genomfördes 1983–1985. Jag anser att dessa marginalskattesänkningar på lång sikt är gynnsamma för lönebildningen och inflationen. Det är en uppfattning som delas av många. Men samtidigt lärde vi oss att under den period då man genomför marginalskattesänkningarna ger de en effekt på de disponibla inkomsterna, hur mycket folk har kvar efter skatt, som definitivt inte underlättar

avtalsrörelsen utan skapar komplikationer. De högre inkomsttagarna får nämligen betydande förbättringar av sin inkomstsituation tack vare skattesänkningarna, medan merparten av inkomsttagarna inte får det. Anta då, vilket inte alls är särskilt orealistiskt, att de lägre inkomsttagarna vill ha samma förbättring av sin levnadsstandard under denna period som höglönegrupperna. Anta också att de med kraft av sin tyngd på arbetsmarknaden – de representerar 80–90 % på arbetsmarknaden – kan driva igenom sina lönekrav och därmed få samma ökning av sina inkomster efter skatt som de högavlönade. Då kan jag tala om för herrarna Tobisson, Molin och Åsling att effekten av en sådan lönerörelse blir mera inflation. Anledningen till att effekten inte blev denna under perioden 1983–1985 var faktiskt att de som företrädde de lägre avlönade trodde på att de högavlönade skulle hålla tillbaka sina lönekrav. Stora grupper av högavlönade gjorde inte det.

Därmed är en av komplikationerna i årets avtalsrörelse, tvärt emot det ni hävdar, att stora grupper av lågavlönade har den inställningen att de denna gång skall försöka korrigera en del av de ökade orättvisor i löneinkomsternas fördelning som har skapats under tidigare år.

Det här är ett problem som ni har tagit upp många gånger, men ni har aldrig riktigt förklarat hur ni skall lösa det. De grupper som får skattesänkningar kan visserligen känna sig nöjda med det, men vad gör man med dem som upplever skattesänkningarna som orättvisa? Resultatet av det här slaget av politik ser de mycket väl: vi får större kostnadsstegringar totalt sett och högre inflation.

Herr talman! De borgerliga partierna är inte alls beredda att acceptera hur svår den uppgift är som vi har tagit på oss. Det är en uppgift som på åtskilliga håll i världen faktiskt betraktas som omöjlig. Vi har tagit på oss att försöka förena full sysselsättning och låg inflation och därtill att göra detta efter en lång period då inflationen var hög samtidigt som sysselsättningen försvagades och arbetslösheten steg. Vårt problem är att man i många, ja, nästan alla industriländer i slutet av 1970-talet gav upp den här ambitionen. Man lät arbetslösheten stiga till sådana nivåer – 10, 15, 20 % – att den började bita på inflationen. Genom svag efterfrågan på arbetskraft, hög arbetslöshet och hård finansiell åtstramning drev man tillbaka kostnadsstegringen, och samtidigt minskade man utrymmet för företagen att höja priserna därför att marknadsläget inte medgav prishöjningar.

Mot den bakgrunden är det orimligt att vid en jämförelse av den ekonomiska politikens resultat i olika länder framhålla sådana länder som Västtyskland som föredömen i vad det gäller inflationen utan att samtidigt peka på att de i fråga om arbetslösheten definitivt är skräckexempel.

Jag har många gånger frågat mig om ni inte, när ni säger att den ekonomiska politiken nu med en helt annan kraft måste inriktas på att bekämpa inflationen, egentligen tänker på den lösning som man har valt i sådana länder.

Den väg vi har valt är en annan. Vi har drivit på produktionen och investeringarna. Det råder en allmän enighet i riksdagen om att också den privata konsumtionen skall få öka. Det betyder att vi i Sverige inte har ett försvar mot inflationen som består av arbetslöshet och en prisdämpande, låg efterfrågan. Om ni vill upprätta ett sådant försvar, tala då om det för oss och

för svenska folket! Tala om att det är ett sadant försvar ni vill sätta in mot inflationen! Då skulle man åtminstone kunna förstå den intellektuella hållning ni intar, även om jag tycker det är omoraliskt att använda sig av sådana metoder för att bekämpa inflationen. Men vi vet att de fungerar. Om man dämpar efterfrågan och later arbetslösheten öka, då får man lägre inflation.

Den sköld vi har försökt sätta upp mot inflationen är någonting annat. Det är nämligen fackföreningsrörelsens och arbetsgivarnas vilja och förmåga att frivilligt hålla nere de nominella kostnadsökningarna och de inflationsdrivande prishöjningarna. Ni kan säga att detta är naivt, och ni kan säga att det bara är ett uttryck för att regeringen vill prata ner inflationen. Men ni har inget alternativ – såvida ni inte är beredda att verkligen ta de hårda konsekvenserna av en antiinflationspolitik liknande den som bedrivs i andra länder.

Tack vare förbättringarna i den svenska ekonomin har den ekonomiska politiken kunnat skapa förutsättningar för årets avtalsrörelse som gör det åtskilligt lättare för arbetsmarknadens parter att frivilligt hålla nere löneökningarna. Sanningen är ju, om vi ser till huvuddelen av arbetsmarknaden, att de stora löntagargorganisationerna har konstaterat att det med den låga inflation som nu är möjlig går att lägga löneökningarna på en klart lägre nivå än vad som motsvaras av det vinstläge och de möjligheter att utjämna effekterna av löneökningarna genom prishöjningar som faktiskt finns i Sverige.

Jag tror att den väg vi följer skall leda till det resultat vi förutsatt. När det exempelvis gäller förhandlingarna på den privata arbetsmarknaden tror jag inte att de tolkningssvårigheter i fråga om den centrala uppgårelsen som vissa förbund och arbetsgivarparter har är större än att de kan överbryggas. Jag kommer till den slutsatsen därför att hittills 17 av LO:s förbund har slutit avtal. De har tillsammans med arbetsgivarna kunnat enas om tolkningen av den centrala uppgårelsen och slutit avtal på den 5-procentsnivå som de kommit överens om.

Situationen på den offentliga sektorn är delvis annorlunda. Där finns det ännu inte centrala uppgörrelser. Det ser ut som om det vore ett mycket stort avstånd mellan arbetsgivare och löntagare. Jag skall inte uttala mig om rimligheten i de löneanspråk som de offentliganställda eller enskilda grupper av de offentliganställda har. Men en sak tror jag de allra flesta kan instämma i, nämligen att det inte är rimligt att lönerna för de anställda hos stat och kommun stiger mer än lönerna för de anställda inom den privata sektorn. Det gäller då inte bara den risk det skulle skapa för nya obalanser i den svenska ekonomin, utan det är också helt enkelt så att den offentliga sektorn definitivt är mycket fattigare än det privata näringslivet. Om det någonstans finns marknadskonforma skäl för att inte höja lönerna för mycket, så är det inom den offentliga sektorn. När det gäller den vet vi – eftersom ingen tror att det är politiskt och praktiskt möjligt att höja skattetrycket för att betala högre löner åt de offentliganställda – att det som återstår som enda realistiska utväg är att utgifterna skärs ner. Därmed blir det faktiskt så att konsekvenserna av en alltför stor kostnadsökning hos stat, kommuner och landsting på sikt kommer att drabba de offentliganställda själva, och det kan ju knappast ligga i deras långsiktiga intresse.

Vi har, såvitt jag förstår, i år en chans som vi inte har haft på mycket länge, nämligen att ta de avgörande stegen för att göra slut på den långa inflationsperiod som har plågat Sverige och som har åstadkommit stor skada både på vår ekonomi och på den sociala sammanhållningen. Jag tror inte att vi får den chansen en gång till. Tar vi den inte nu, kommer den säkert inte åter. Om det blir resultatet får vi nog bestämma oss för en annan inriktning av den ekonomiska politiken.

Ytterligare en fråga som har sysselsatt de borgerliga representanterna i debatten är budgetpolitiken. Här tycker jag att man anstränger sig över hövan för att dölja verkligheten. Annars brukar det ju vara oppositionens prerogativ att med all kraft piska fram den verklighet som regeringen har anledning att dölja. De borgerliga debattörerna beskriver läget så, att vårt budgetunderskott inte har sjunkit särskilt mycket förrän på den allra sista tiden, vilket är ett resultat dels av, återigen, att OPEC minskat budgetunderskottet, dels av att vi har accepterat borgerlig politik.

Jag vill påminna om att budgetunderskottet har sjunkit varje år. Det var ungefär 85 miljarder budgetåret 1982/83. Budgetåret 1983/84 hade det sjunkit till 74 miljarder, och budgetåret 1984/85 var det nere i 67 miljarder. För det innevarande budgetåret, som tar slut om några veckor, beräknas budgetunderskottet bli 49 miljarder. Enligt de beräkningar finansutskottet nu gör för nästa budgetår kommer budgetunderskottet då att vara nere på 42 miljarder.

Jag ser minskningen av budgetunderskottet som resultatet av ett ganska långvarigt och tålmodigt arbete. Inte heller är det enbart ett resultat av höjda skatter. Skattetrycket är i stort sett detsamma som när vi började. En mycket väsentlig orsak har i stället varit att vi har pressat ner – jag har kallat det för att spara och gnetta – den offentliga utgiftsutvecklingen.

Låt mig här bara göra en jämförelse med de sex år när borgerliga partier styrde Sverige. Då ökade de statliga utgifterna reallt sett med 6 % per år. Sedan budgetåret 1982/83 har de reallt sett minskat med 1,3 % per år.

Ni har även sagt att vi har gjort våldsamma bokföringsmässiga operationer, som egentligen förklarar budgetunderskottets nedgång. Låt oss då lämna budgetunderskottet och se på hela den offentliga sektorn och det budgetbegrepp som är användbart också i internationella jämförelser, nämligen den offentliga sektorns finansiella sparande. Det hade 1982 ett underskott motsvarande 6 % av bruttonationalprodukten. I år är underskottet nere på 1 % av bruttonationalprodukten. Då har vi plockat bort alla de bokföringsmässiga transaktioner som ni anser har styrt underskottets utveckling.

I själva verket, herr talman, har inget industriland minskat obalansen i den offentliga sektorn så snabbt som Sverige har gjort. Förklaringen ligger i att vi i motsats till andra länder har satsat på att förena expansion med finansiell åtstramning. Många länder har vidtagit bara den ena åtgärden, dvs. finansiell åtstramning, och har då inte lyckats. Jag hyser därför mycket stor tilltro till den socialdemokratiska regeringens förmåga att utan att behöva använda borgerliga recept lösa de budgetpolitiska problemen.

Sedan måste jag säga några ord till Nils Åsling, som är upprörd över att jag antydde att centern kanske inte är helt realistisk alla gånger. Jag skall anföra

några exempel på den beskrivning som Nils Åsling ger av centerns politik. Han påstår för det första – och det är ett angrepp på regeringen – att vi alltför ensidigt har satsat på tillväxt till varje pris och att vi därigenom har fått en regional obalans och problem med energipolitiken, medan centern däremot står för tillväxt på marknadsekonomins villkor. Men en stor del av striderna i denna kammare har ju handlat om att vi socialdemokrater har underkänt marknadsekonomins villkor för tillväxt. Nils Åsling vill på något sätt sitta på båda hästarna.

För det andra påstår Nils Åsling att den ena huvudlinjen i centerns skattepolitik är att sänka skatten lika mycket för alla – detta för att man vill visa hur mycket man månar om småfolkets intressen. Samtidigt säger han att den andra huvudlinjen är att sänka marginalskatterna. Men nog vet Nils Åsling att detta inte går att förena. Man kan inte sänka skatten lika för alla, om man vill sänka marginalskatterna. Då blir det obönhörligen större skattesänkning för dem som har högre inkomster.

För det tredje påstår Nils Åsling att regeringen gör för stora insatser mot arbetslösheten. Men samtidigt säger han att vi måste få lägre arbetslöshet i skogslänen. Visserligen vet jag att centern vill ha ett märkligt utbyte av arbetsmarknadspolitiska insatser mot en sänkning av arbetsgivaravgifterna, men centern är nog det enda parti som tror att detta omedelbart skulle ge utslag i en massa jobb i skogslänen.

Jag vill ändå säga till Nils Åsling att han i motsats till sina borgerliga bröder har rätt instinkt när det gäller de regionala balansproblemen. De börjar växa i Sverige. Om vi inte använder samhällets insatser aktivt, dvs. i någon mån mot marknadsekonomins villkor, kommer vi inte att kunna minska den regionala obalansen. Jag vill fråga Nils Åsling: Var i moderaternas och folkpartiets politik hittar centern stöd för sin regionalpolitik? Ange någon enda konkret punkt, där dessa båda partier ställer upp på centerns regionalpolitik? Det skulle vara av visst intresse för den framtida utvecklingen på detta område.

Till Björn Molin vill jag slutligen säga två saker. När han påstår att folkpartiet står för en mycket stramare finanspolitik än regeringen, är detta påstående nog en smula bräckligt. Vi skall inte gräla om siffrorna. Vi anser visserligen att folkpartiet grovt har underskattat kostnaderna för sina skattesänkingsförslag och har tappat bort en del pengar – men det må vara. Jag kan för resonemangets skull acceptera att folkpartiet förstärker budgeten med 4 miljarder. Men hur gör ni det, Björn Molin? Jo, genom att sälja ut statliga tillgångar för 3,5 miljarder. När de tillgångarna är borta, Björn Molin, får ni inga inkomster. När man ser på den mer långsiktiga utvecklingen enligt folkpartiets budgetpolitik – den är värre i centerns fall – visar det sig att budgetunderskottet kommer att fortsätta att öka.

Här har naturligtvis borgerligheten sitt stora problem. Jag har begripit att i varje fall för moderaterna och folkpartiet med något slags stöd i skogsmarkerna från centern blir skattesänkningar ett återkommande tema. De skall lösa alla problem: tillväxten, inflationen och arbetslösheten. Men för att era skattesänkingslöften skall ha någon som helst trovärdighet, måste ni visa att ni kan åstadkomma besparingar som motsvarar de minskade statsinkomsterna. Era budgetförslag ger tyvärr inte någon täckning för detta.

Jag har följt de borgerliga partiernas agerande här i riksdagen under våren. Det intressanta är att i de fall där den borgerliga oppositionen har kunnat ena sig – oftast med hjälp av vänsterpartiet kommunisterna – har det gällt krav på ökade statsutgifter. Ni har denna vår tillsammans med vänsterpartiet kommunisterna åstadkommit ökade statsutgifter utöver regeringens budgetproposition med 800 miljoner. Det är vad ni faktiskt har åstadkommit genom borgerlig enighet.

Men genom att borgerligheten inte är så förfärligt enig har vi kunnat få stöd för åtskilliga av budgetpropositionens förslag, vilket har medfört att vi har räddat de flesta av våra besparingsförslag. Jag är naturligtvis tacksam för att detta har varit möjligt och för att inte en enögd blockpolitik har fått leda till en ny utveckling mot statsfinansiell katastrof. Men där ni har enat er och resonerat ihop er tillsammans med vänsterpartiet kommunisterna, har ni tyvärr kastat ut ytterligare nästan 1 miljard i ökade statsutgifter. Det stämmer dåligt med era anspråk på att kunna förena stora skattesänkningar med statsfinansiellt ansvar.

Så till den andra sak som jag vill säga till Björn Molin. Eftersom detta mänskligt att döma är den sista politiska debatt som vi för tillsammans, vill jag i likhet med Nils Åsling och Arne Gadd tacka Björn Molin för de år som har varit. Nils Åsling, Björn Molin och jag kamperade ihop i finansutskottet under ett antal år. Vi var inte mer ense då än vi är nu, kanske tvärtom. Vi var ännu mer oense då än vi är nu. Men jag lärde känna Björn Molin under dessa år och lärde mig respektera honom som en rak och hederlig person, som jag faktiskt tycker om. Jag vill önska honom all lycka i hans fortsatta verksamhet.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 18 LARS TOBISSON (m) replik:

Fru talman! Jag skall nöja mig med en kort kommentar till finansministerns inledande historieskrivning. Före valet sade Kjell-Olof Feldt ingenting om sänkta statsbidrag till kommunerna eller om avreglering av valutapolitiken. Tvärtom avslög socialdemokraterna gång på gång våra förslag i den riktningen. När de nu efter valet flyttar sig åt vårt håll, är det väl inte så underligt att vi avger mer uppskattande omdömen. Motsatsen vore väl konstig i så fall.

Finansministern frågade om jag vill ha en samordning av avtalsförhandlingarna eller inte. Får jag då påminna om att vad jag sade var att den nye löneministern har misslyckats i sin strävan att få till stånd ett samordnat och konsekvent uppträdande från de offentliga arbetsgivarna. Konsekvens tror jag är bra, men det kan man inte säga att ett varsel om storlockout och sedan ett tillbakatagande av varslet innebär.

Däremot är jag kanske inte så förtjust i planerna på stor samordning. Jag har svårt att se någon poäng i att man innan förhandlingar har inletts utser en medlingskommission för hela den offentliga sidan. Ni socialdemokrater hyser en överdriven föreställning om vad man kan uppnå genom att alla aktörer sätter sig vid samma bord och försöker klara alla problem på en gång. Jag tror att den utveckling som har varit till följd av regeringens uppträdande

kommer att betyda att vi får långt mer segdragna förhandlingar på den offentliga sidan än vad som annars skulle ha blivit fallet. Det är mycket svårt att se vad som blir slutet.

På den privata sidan har det visat sig att det ramavtal som slöts inte var speciellt värdefullt, eftersom ingen fredsplikt inträdde. De spänningar och de behov av ökad lönespridning som finns på den privata sidan gör det svårt för de olika förbunden att finna sig till rätta inom centrala ramar. Oavsett vad som nu händer i morgon pekar, enligt min mening, allt på att de centrala avtalen snart är historia.

Finansministern frågade vilket recept vi har för måttfulla löneökningar. Jag angav receptet redan i mitt huvudanförande. Förutom förändringar i förhandlingsuppläggningsen på den offentliga sidan, där alltså staten agerar arbetsgivare, är det nödvändigt att genomföra besparingar och skattelättnader för att öka reallöneutrymmet efter skatt. Besparingar leder även till att den inflation som beror på alltför stor efterfrågan dämpas. Om marginalskattorna sänks kan reallönerna klaras utan dyra avtal.

Jag noterar att Kjell-Olof Feldt är oroad över förhandlingsläget och möjligheterna att hålla nere kostnaderna, och det finns fog för den inställningen. Kan då inte Kjell-Olof Feldt medge att problemet till stor del är självförvällat genom den skattepolitik och den politik för offentlig utgiftsexpansion som regeringen för?

Anf. 19 BJÖRN MOLIN (fp) replik:

Fru talman! Finansministern påminde om att regeringen har lidit vissa nederlag här i riksdagen och inte till hundra procent fått stöd för sina besparingsförslag. Det är riktigt, men det hade varit egendomligt om alla partier hade gjort precis samma prioriteringar som regeringen när det gäller besparingar. Låt mig påminna om att det föreligger en grundläggande skillnad i det avseendet mellan den opposition som finns i dag och den som fanns före 1982. Då fick vi, som vid den tidpunkten var i regeringsställning, inte stöd för några besparingsförslag över huvud taget. Ni försökte ju sopa bort varje besparingsidé som vi hade. Nu finns det i alla fall en opposition som tar sitt ansvar för statsfinanserna och som stöder huvuddelen av de besparingar som ni har föreslagit.

Sedan blir finansministern alltid så ledsen när vi inte vill ge honom och den nuvarande regeringen hela äran för den positiva ekonomiska utvecklingen. Tyvärr måste jag påminna om att det fortfarande är ett antal gynnsamma yttre omständigheter som spelar stor roll.

Sänkningen av oljepriserna har inneburit att vår import av olja har blivit ungefär 10 miljarder kronor billigare, vilket har fått ett positivt genomslag i handelsbalansen. Den lägre internationella räntenivån och en lägre dollarkurs har medfört att statens räntekostnader för statsskulden har sjunkit med drygt 6 miljarder kronor. Det är bra för Sverige, och vi är glada att se det skett. Men det är inte i första hand regeringens och Kjell-Olof Feldts förtjänst. Möjligen skulle man kunna medge att den socialdemokratiska regeringen inte har försvårat för dessa positiva yttre impulser att nå in på den svenska marknaden, även om det gjordes ett litet försök med en höjning av oljeskatten för ett tag sedan i syfte att motverka att sänkningen av oljepriset

skulle få ett fullständigt genomslag när det gällde inflationen i Sverige.

Finansministern gjorde ett stort nummer av att oppositionens kritik av regeringen har gått igenom olika faser. Det är riktigt, men det beror ju på att regeringens egen ekonomiska politik har gått igenom olika faser. I själva verket har man ju nästan aldrig sett en så ryckig ekonomisk politik som den som förts under åren 1982–1986. Först upphävde man besparingar, sedan kom det hösten 1983 ett besparingspaket. Så släpptes det igen, och nu för man en stram besparingspolitik. Jag kan också påminna om att regeringen så sent som hösten 1984 slängde fram ett panikpaket med en höjning av bensinskatten, och för ett år sedan kom ett nytt panikpaket med en höjning av räntan, kreditrestriktioner och höjning av vissa skatter. Så om oppositionens kritik av den ekonomiska politiken här i riksdagen inte ter sig riktigt spikrak, beror det ju på att den s. k. tredje vägens politik verkligen inte heller har varit spikrak.

Anf. 20 NILS G. ÅSLING (c) replik:

Fru talman! Även finansministern gjorde en tillbakablick, och jag kan erkänna att vissa av de omdömen som vi i ett tidigare skede har utfärdat om regeringens politik har varit förhastade. Finansministern måste ha förståelse för att vi beskyllde regeringen för att ha en felaktig ideologi. Vi kunde ju inte i vår livligaste fantasi ana att nyliberalismen skulle få en så hängiven förespråkare i finansministern själv.

När det gäller regionalpolitik och fördelningspolitik har det ju faktiskt blivit väl dokumenterat att man från regeringens och socialdemokratins sida har bytt fot. För vår del beklagar vi detta, eftersom det har inneburit en utveckling i fel riktning.

Vi anade heller inte att Reagan och OPEC-kartellen var inkluderade i den tredje vägens politik och i den strategi som sedan skulle medföra vissa framsteg. Kjell-Olof Feldt får väl göra upp med Reagan och OPEC om äran av att kurvorna nu pekar åt rätt håll.

Beträffande avtalsrörelsen vill jag säga att jag vet att finansministern inte har fått någon ro med anledning av vad jag en gång skrev i en bok beträffande lönebildning. Jag framförde så sensationella teorier som att arbetsmarknadens parter vid lönebildningen borde ta hänsyn till produktionsresultatet – annars skulle politikerna vara tvungna att lansera en inkomstpolitik. Kjell-Olof Feldt frågar var jag står i dag. Mitt svar blir att jag står fast vid vad jag har sagt: man kan inte både äta kakan och ha den kvar. Man måste alltså – vad än Kjell-Olof Feldt säger – anpassa lönebildningen till produktionsresultatet, dvs. ha en marknadskonform lönebildning. Det har finansministern rekommenderat här i dag för den offentliga sektorn, och det är något som jag härmed ber att få uttala mitt stöd för.

När det gäller budgetarbetet noterar jag finansministerns försiktighet då han uttalar sig om vårt budgetalternativ. Jag instämmer helt i vad Björn Molin sade, nämligen att det politiska klimatet är avgörande för hur en budgetpolitik kan gestalta sig. Under Fälldinregeringarna hade vi en opposition här i landet som inte visade den minsta förståelse för de finanspolitiska aspekterna. Den nuvarande regeringen har en opposition som gått regeringen före i finanspolitiskt ansvarstagande. Därför har också

under senare år realismen i budgethanteringen vunnit väsentligt i tyngd och konsekvens. När nu Kjell-Olof Feldt frågar mig var jag hittar stöd hos moderater och folkpartister för vår regionalpolitik, kan jag säga att vi dess värre inte har något stöd av socialdemokratin heller. Det är ju centern ensam som i dag för en offensiv regionalpolitik och fördelningspolitik.

Anf. 21 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Fru talman! Finansministern talade om olika budgeteffekter och menade att vänsterpartiet kommunisterna tillsammans med de borgerliga har bidragit till en ökning av de statliga utgifterna. Ja, det har ju i några fall hänt att vi fått borgerligt stöd i några frågor som vi har funnit viktiga. Jag minns inte alla, men det gäller t. ex. Norrlandsjordbruket, utbyggnaden av fritidshemmen för 10–12-åringar och vissa frågor på kulturområdet. Jag beklagar att det inte gått att fånga in socialdemokratin för en, som vi tycker, fördelningspolitiskt riktig finansiering av många av dessa åtgärder. Hade det lyckats, skulle vi ha kunnat gå mycket längre på flera av dessa områden för att förbättra samhället.

Regeringen har att hoppa mellan skiftande majoriteter. Den har också med stor skicklighet faktiskt lyckats göra det under vårriksdagen och fått stöd av än den ena, än den andra. Jag kan bara konstatera att när det gäller synen på möjligheterna att skapa inkomster för samhället så finns det en samsyn mellan socialdemokratin och de borgerliga. Man är oerhört försiktig när det gäller att beskatta kapital och förmögenheter eller att röra vid de stora vinster som finns i samhället och som skulle kunna användas.

Jag upptäckte att finansministern inte med ett ord, utom vad gäller regionalpolitiken, berörde några av de allvarliga frågor som jag försökte väcka i mitt anförande, frågor som gäller sådant som faller bredvid den goda bilden av den ekonomiska utveckling som regeringen beskrivit. Spegelbilden finns där, som jag sade förut, och den är inte fullt lika vacker. På de områdena krävs det åtgärder.

Om man läser finansplanen, finner man att finansministern själv tar upp åtminstone två saker som man kan anteckna som problem. Han säger att det finns omotiverade prisstegringar i vissa branscher: det skall man tala med företagen om. Han säger också att investeringarna är otillräckliga; det skall man också föra samtal om. Jag tycker att detta är en del av de viktiga frågorna i finansplanen och kompletteringspropositionen, för det har att göra med de likviditeter som finns samlade i bolagen. I det sammanhanget har ju finansministern själv sagt att det är bättre att de svenska företagen investerar utomlands än att de köper upp varandra på börserna.

Jag vill ställa vår politik som ett alternativ mot att man släpper i väg dessa pengar utomlands eller jagar varandra på börserna. Alternativet är en rejäl och fördelningspolitiskt riktig beskattning. En indragning av dessa medel för samhällsinvesteringar och för ytterligare utveckling på olika samhällsområden vore det riktiga. Då skulle vi kunna nå mycket längre än vad vi klarat med det lilla och försiktiga stöd som vi fått från de borgerliga i några få frågor. Det vore väsentligt för den svenska arbetarklassen, om socialdemokrater och kommunister kunde komma överens om en politik som gynnar folkflertalet på storfinansens bekostnad.

Anf. 22 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Fru talman! Björn Molin ville förklara oppositionens olika turer med att det är regeringen som har dansat omkring okontrollerat hit och dit utan att veta vart den skulle ta vägen. Han sade att vi bedrivit en väldigt ryckig ekonomisk politik: först upphävde vi besparingar, sedan började vi spara igen. Men det kan ju inte ha undgått Björn Molin att bakom detta låg helt andra värderingar av på vilka områden som samhällets insatser borde minskas.

Det vi gjorde efter valet 1982 var att återställa situationen som den hade varit före den borgerliga regeringsperioden när det gällde sjukförsäkring, pensioner, barnomsorg och arbetslöshetsersättning. Det var för oss oerhört viktiga ting, som ni hade försämrat eller ändrat inriktningen av. Jag finner ingen motsättning mellan de åtgärder som vi vidtog och det förhållandet att vi sedan har sparat på andra områden, där vi anser att det kan göras utan risk för välfärd, trygghet och rättvisa. Avgörande är ju att resultatet av denna politik är ett stadigt sänkt budgetunderskott.

Jag skall visserligen inte hålla på att tjata om de sex år då ni fördärvade statsfinanserna, men någon liten blygsamhet vore klädsam. "Det var nog inte så lätt att få ordning på statsfinanserna – vi misslyckades". Kunde ni säga. Om man nu med en ny ekonomisk politik har lyckats, är det ändå värt en viss respekt och inte bara att beskrivas som att vi rusat omkring i panik, när arbetet bedrivits med stor konsekvens, envishet och inte utan politiska påfrestningar.

Jag tycker att Nils G. Åsling talar ovanligt fritt ur hjärtat. Han säger: Det är naturligtvis så, att en del av våra omdömen varit förhastade. Jag antar att han då avser inflationen, budgetunderskottet och sysselsättningen. Vidare godtar han nu att kurvorna pekar åt rätt håll. Bortsett från att jag skulle ha blivit nyliberal på gamla dagar beror nog det mesta på den tur som vi skulle ha haft.

Jag vet att ni inte har mycket tid på er, men ge mig åtminstone en förklaring till att nyliberal politik i England och Danmark inte gynnas av samma tur som nyliberalismen i Sverige – om det nu inte beror, som Björn Molin uttrycker sig, på att vi inte har gjort det svårare för oss att ta till vara de bättre förutsättningar som vi har fått genom den förbättrade internationella situationen.

Björn Molin säger att oppositionen nu stöder huvuddelen av regeringens sparförslag. Men det är inte riktigt sant. Jag vill framhålla att det är en del av oppositionen som här och var stöder regeringens sparförslag. Det har i och för sig lett till att en större del av förslagen i budgeten har gått igenom, och det är ju bra. Men vad som i detta sammanhang avspeglas är en ur borgerlig synpunkt oroande stor oenighet om budgetpolitikens innehåll. På ytterst få områden har man kunnat ge uttryck för en enad ståndpunkt. Det har man i huvudsak faktiskt bara kunnat göra när det gällt att göra motsatsen till att spara – dvs. öka utgifterna.

Lars Tobisson försöker förklara sin inställning till avtalsrörelsen. Han menar tydligen att samordningen på sikt skall bort. Men framför allt är det sänkta marginalskatter som skall vara räddningen. Jag beklagar att varken Lars Tobisson eller Björn Molin diskuterade effekterna av sänkta marginal-

skatter. Är de så entydiga som ni försöker göra gällande? Miljoners löntagare kommer faktiskt inför budskapet om sänkta marginalskatter att säga: Vi tjänar ju ingenting på det. Hur skall vi hantera våra lönekrav i en sådan situation?

Ni vet att jag anser att höga marginalskatter i och för sig är inflationsdrivande. Men samtidigt inser jag vilka svårigheter som då skulle uppstå när det gäller att undvika att processen blir inflationsdrivande. Med tanke på den intellektuella nivån i denna debatt vore det bra om vi kunde komma till klarhet om våra ståndpunkter i det avseendet.

Om ni har ett alternativ till den förda politiken, som skulle leda till lägre inflation och mindre kostnadsökningar men som ni i själva verket inte vill presentera vare sig i den här debatten eller i andra debatter, är det naturligtvis djupt oroande. Mycket av kritiken från centerpartiets sida mot den i dag förda politiken gå ut på att vi pressar samhällsekonomin för hårt, att vi driver en alltför restriktiv politik. Moderaterna och folkpartiet däremot hävdar motsatsen. Det måste betyda att moderaterna och folkpartiet menar att det är en hårdare åtstramning – med de konsekvenser som en sådan får för arbetslöshet och tillväxt – som är den rätta lösningen. Jag vill bara tillägga, Nils G. Åsling, att jag har precis samma uppfattning som tidigare i fråga om centerns budgetalternativ. Jag menar att detta skulle leda till en kolossal ökning av budgetunderskottet. Också i det avseendet är det alltid en tvist om de exakta siffrorna. Men låt mig säga att en ökning av underskottet med ett belopp i storleksordningen 10 miljarder kronor är ett absolut minimum. Föreslår man att alla svenskar skall kunna göra skattefria avsättningar på 20 000 kr. per år måste man rimligen räkna med att detta medför ett skattebortfall i mångmiljardklassen.

Detsamma gäller folkpartiets förslag. Björn Molin tog inte upp frågan om hur pass konsekvent det är att försöka rädda budgetsaldot genom att sälja ut statliga tillgångar. Eftersom Nils Åsling säger att Björn Molin skall flytta in i ett slott kanske man till en blivande slottsherre får säga att det är som att sälja matsilvret för att få råd att betala betjäntens lön att göra sådana operationer. Man kan naturligtvis äta med fingrarna, men det är inte särskilt estetiskt tilltalande, åtminstone inte i ett slott.

Hans Petersson i Hallstahammar tycker att jag inte har diskuterat vänsterpartiet kommunisternas politik tillräckligt ingående. Det är tyvärr ett ganska stort avstånd till möjligheten att få till stånd ett resonemang om vänsterpartiet kommunisternas politik. Låt oss ta den grundläggande frågan.

Hans Petersson säger att vi inte visar någon sann radikalism därför att vi inte går till roten med problemen. Men det som vi anser vara grundläggande för de allra flesta andra av våra problem är det faktum att Sverige i 15 års tid har dragits med nästan 10 % årlig inflation. Det har skapat oerhört mycket av de orättvisor som både Hans Petersson och jag har anledning att reagera mot, både att människor har blivit fattigare och att människor har blivit rikare.

Om jag hade tid skulle jag försöka förklara för Hans Petersson hur liten roll våra fördelningspolitiska åtgärder, i form av skatter, skärpt förmögenhetsskatt och andra åtgärder för att lindra skatterna för de lägre inkomsttagarna, spelar jämfört med den våldsamma omfördelning till de rikares förmån som inflationen utgör.

Nu råkar det vara så att vi måste hålla en bestämd och konsekvent inriktning bl. a. av budgetpolitiken för att få ner inflationen. Vpk drar i väg med ett fullständigt, som jag ser det, sanslöst program för utgiftsexpansion, vilket definitivt skulle skapa en ny period av inflation i Sverige. Den fördelningspolitik som ni är på väg – om ni nu skulle få möjlighet att genomföra den – att driva är raka motsatsen. Den skulle skapa så stora och nya orättvisor att alla era övriga åtgärder skulle bli meningslösa.

Anf. 23 LARS TOBISSON (m) replik:

Fru talman! Jag vet uppriktigt sagt inte hur finansministern fick till det, men jag förstod frågan så: Varför har inte nyliberal politik gett någon tur i Danmark?

Får jag då erinra om vad som har hänt sedan hösten 1982, när en borgerlig regering tog över i Danmark samtidigt som en socialdemokratisk gjorde det i Sverige. Sedan dess har inflationen förts ner till en lägre nivå än i Sverige, och räntan likaså. Budgetunderskottet är inte längre något budgetunderskott. Den senaste prognosen är att man får ett litet överskott i den statliga budgeten i Danmark.

Arbetslösheten i Danmark har minskat samtidigt som arbetslösheten i Sverige har stigit. Det kan bero på att den var mycket hög efter den socialdemokratiska regeringsperioden i Danmark, medan den var betydligt lägre i Sverige sedan det varit borgerlig regering i sex år.

Finansministern hade en teori om att marginalskattesänkningar skulle kunna driva på inflationen. För mig är detta att helt vända upp och ned på tillvaron. Orsaken till de höga löneyrkandena är ju att löntagarna vet att så mycket av bruttolönehöjningen går bort till följd av marginalskatt. Det gäller inte bara i högre inkomstlägen utan över hela skalan. Därför har vi moderater föreslagit marginalskattesänkningar som sätts in även i vanliga inkomstlägen och i inkomstlägen en bra bit därunder, så att alla med heltidsarbete kommer att få en del av sin köpkraftsförbättring via skattesänkning och därmed inte behöver kräva så stora lönehöjningar. Detta bromsar inflationen.

När det gäller just inflationen försöker finansministern verka oberörd. Men är inte Kjell-Olof Feldt oroad av att konsumentprisindex i april steg med 0,6 %? Det ger en årstakt på över 4 %, när 2 % skall vara målet för året. Är inte Kjell-Olof Feldt oroad av det jag tog upp i mitt anförande, den underliggande inflationstakten, rensad från effekten av oljeprisfall och externa tillfälliga faktorer? Den ligger kvar på 6 à 7 %. Tror Kjell-Olof Feldt verkligen att det i den kalla verkligheten, med de förutsättningar som gäller, är möjligt att inflationstakten i Sverige om något år skall kunna dras ned till 1,5 % och att detta skulle vara bara hälften av vad som gäller för omvärlden?

Det finns något som heter teorin om nationella förväntningar. Den är nyliberal, skulle väl Kjell-Olof Feldt säga. Den går ut på att medborgarna förutsätter och därmed parerar de ingrepp som politiker gör. Kjell-Olof Feldt har av allt att döma insett vikten av att påverka förväntningar, men även en finansminister måste tänka och handla rationellt. Felet med att ställa upp dessa orealistiska löne- och prisantaganden är att de leder det politiska handlandet fel. Jag har ställt den här frågan i finansutskottet, till finansminis-

terns medhjälpare, och jag upprepar den: Har ni för att få en riktig bild av verkligheten en hemlig försörjningsbalans i finansdepartementet?

Anf. 24 BJÖRN MOLIN (fp) replik:

Fru talman! Frågan om borgerliga recept för att lösa budgetproblemet ger mig anledning att påminna om att regeringen nu föreslår en indragning från kommunerna på hela 6 miljarder. Jag kan inte påminna mig någon enda socialdemokratisk talare som före valet förra året talade om att man skulle göra så stora indragningar från kommunerna. Jag vill gärna i och för sig ge regeringen en eloge för det besparingsförslaget, men samtidigt bör man kanske i ärlighetens namn framhålla att budgetunderskottet hade kunnat reduceras tidigare, om regeringen hade följt våra förslag till indragningar från kommunerna. Detta är ett exempel på ett besparingsförslag, som vi har fört fram under flera år, senare har accepterats av socialdemokraterna.

Även om man bortser från engångseffekterna innebär vårt budgetalternativ någon miljard bättre budgetsaldo än regeringens förslag. Jag vill ändå upprepa vad jag många gånger har sagt: Det faktum att det finns vissa åsiktsskillnader beträffande budgetalternativen mellan de icke-socialistiska partierna är naturligt, eftersom det är tre skilda partier. Men ibland undrar man, åtminstone om man lyssnar till Stig Malm, om inte meningsskiljaktigheterna inom socialdemokratin egentligen är större när det gäller den ekonomiska politiken än meningsskiljaktigheterna mellan de tre borgerliga partierna.

Vi har sagt, det kan jag gärna upprepa från mitt tidigare anförande, att sänkta marginalsatser bidrar till ökad tillväxt och lägre inflation, i varje fall på längre sikt. Därutöver har vi ett förslag om inflationsskydd i skattesystemet som skulle få omedelbart positiva effekter på lönerörelsen och som skulle underlätta för parterna att sluta avtal på den nivå som vi tycker är samhällsekonomiskt rimlig.

Fru talman! Får jag till sist, eftersom detta sannolikt är sista gången jag står i riksdagens talarstol, säga att det har varit ett privilegium att ha fått vara med och påverka den ekonomiska politiken. Jag är också tacksam för de vänliga ord som sagts till mig i dag från mina meddebattörer.

Anf. 25 NILS G. ÅSLING (c) replik:

Fru talman! Plötsligt spårar debatten ur. Finansministern säger att centerns budgetalternativ innebär en kolossal ökning av budgetunderskottet. Nyss var det enligt ett uttalande 20 miljarder nu är det 10 miljarder. Finansministern måste bestämma sig. Den socialdemokratiska delen av finansutskottet har accepterat de beräkningar som föreligger, nämligen att vårt alternativ innebär 1,5 miljarder bättre budgetsaldo än regeringens.

Nu måste finansministern, som hela våren har kommit med dessa grundlösa beskyllningar mot centern, bekänna färg. Han säger här att vi vill införa privata investeringskonton och att det är det som orsakar denna ökning i budgetunderskottet. Men tala då om i vilken mån avsättningar till privata investeringskonton för enskilda sparare skulle orsaka större skattebortfall än avsättning till allemanskonton enligt det system som regeringen infört och som är ett dyrbart och dåligt sparsystem. När det gäller

skattebortfallet har de båda systemen samma effekt. Tala om detta! Eller är detta en sådan typ av argumentering som jag har mött tidigare, t. ex. när det gällde fördelningspolitiken? Centern beskylldes för helt orealistiska utspel när vi av fördelningspolitiska skäl krävde en höjning av det kommunala grundavdraget. Det gick några veckor med beskyllningar om bristande realism i vårt förslag. Sedan anslöt sig regeringen plötsligt till vårt alternativ. Den här typen av debatt går ut över finansministerns trovärdighet, och Kjell-Olof Feldt är en alltför rakryggad och kunnig politiker för att han på detta sätt skall föröda sin trovärdighet.

Summan av denna debatt för mig som centerpartist är erkännandet från finansministern att han inser misslyckandet med regionalpolitiken. Han sade i klartext att han accepterade min beskrivning av situationen. Det är en skandal att man går vidare utan att ha ett konkret och realistiskt alternativ när det gäller att motverka den befolkningskoncentration som orsakar långtgående skadeverkningar i vårt samhälle för närvarande och som dessutom försvårar stabiliseringspolitiken. Jag väntar på konkreta åtgärder, och det är angeläget att få en redovisning av hur regeringen tänker ta itu med regionalpolitiken.

Anf. 26 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Fru talman! Finansministern säger att det är ett stort avstånd mellan oss kommunister och socialdemokraterna, och det kan jag hålla med om. Socialdemokraterna har ju närmare till en rad andra partier här i riksdagen, och det är inte uteslutande vårt fel att avståndet är stort. Någon besinning vad gäller den ideologiska inriktningen på förslagen skulle underlätta för oss att komma närmare varandra.

Så ville finansministern ge mig en lektion om inflationens betydelse. Det är möjligt att min bildning inte är fullt lika stor som finansministerns, men jag behöver ingen lektion om inflationens betydelse för den ekonomiska politiken, den saken är klar. Jag vet att den spelar en stor roll. Jag vet också att de förändringar man kan göra undan för undan med skattepolitik kan vara förhållandevis marginella jämfört med de stora rörelser som sker i ekonomin. Men detta får inte hindra en från att också den vägen försöka föra en bättre politik. Våra förslag om sänkning av matskatten och hyreskostnaderna är också viktiga inslag i inflationsbekämpningen, och det borde kunna erkännas av finansministern.

När det gäller budgetunderskottet lade vi i januari fram ett budgetförslag som slutade på samma underskott som regeringens, och utvecklingen under våren har inte förändrat vår inställning att man bör hålla sig ungefär vid den nivån. De stora förslag vi har lagt fram för användning av likviditeterna i bolagen är självfinansierande på det viset att de dras in från företagen för att användas på ett samhällsekonomiskt nyttigt sätt. Avhänder man sig den möjligheten, när det som finansministern själv sade finns mycket stora rikedomar på den privata sidan jämfört med t. ex. vad som finns på den offentliga sidan, där finansministern inte alls tvekar att dra in likviditeter, så får man givetvis svårt att föra en framåtsyftande politik.

Enligt min mening finns det ett tredje sätt att utnyttja dessa likviditeter på, utöver de två sätt som finansministern i en tidningsintervju har hävdad skulle

finnas. Han sade där att antingen används de här pengarna för spekulation på börserna, där intressenterna jagar varandra, eller också skall vi låta dem gå utomlands.

Jag menar att det behövs en investeringsstyrning. Stora delar av arbetarrörelsen, inte minst LO-ledningen, har ju med anledning av krisen i Bergslagen sagt: Låt nu näringslivet få en sista chans – annars måste vi dra in medlen. Jag ansluter mig till den politiken, finansministern.

Anf. 27 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Fru talman! Jag trodde att Lars Tobisson vid det här laget inte så gärna skulle återropa Danmark som exempel på ett framgångsland när det gäller nyliberal politik. I varje fall måste man fråga sig: Om framgångarna har varit så stora i Danmark, varför har då den danska regeringen genomfört skattehöjningar på 10 miljarder kronor i år? Varför har man ett underskott i utrikesaffärerna som i år beräknas till 30 miljarder kronor?

Men nu var min fråga en annan. Jag sade att Danmark har lika väl som Sverige gynnats av lägre oljepriser, lägre internationell ränta samt bättre växelkursrelationer, och jag frågade: Varför har Danmark en ny ekonomisk kris, om det är så att allt i Sverige som pekar åt andra hållet, bort ifrån krisen, är resultatet av dessa yttre omständigheter? På den frågan har jag inte fått något svar.

Lars Tobisson tillhör ju Kassandrorna här i riksdagen, som alltid förutspår att katastrofer väntar runt hörnet. Han har i varje fall inte helt och hållet gett upp den verksamheten. Han har länge hävdat att inflationen kommer att bli väldigt hög i år. Nu tycker han sig ha fått ett underlag för detta genom att konsumentprisindex i april ökade med 0,6 %. Men det är på det viset att dessa mätningar görs i mitten av månaden, i den vecka som innefattar datumet den 15. Det betyder att diskontosänkningen i april och den sänkning av bensin- och oljepriserna som också kom i april men efter den 15 inte ingår i mätningen. Det visas av att statens pris- och kartellnämnd, som mäter prisutvecklingen under hela månaden, kommer till 0,2 % prishöjningar i april. Pris- och kartellnämnden har för första hälften av maj kommit till siffran 0 vad gäller prisstegringen, dvs. prisnivån har varit stabil.

Jag kan redan nu säga att det indextal som statistiska centralbyrån i sina mätningar för maj kommer att ange redovisar en nedgång. Prisinivån i Sverige kommer alltså enligt statistiska centralbyrån att ha sjunkit i maj månad.

Detta gör att jag inte ser någon anledning att på grundval av de mätningar som gjorts i april företa någon revidering av prisprognoserna i finansplanen. Jag kan alltså förklara för Lars Tobisson att vi inte har några hemliga alternativa prognoser och försörjningsbalanser i finansdepartementet. Vi redovisar för riksdagen vad vi tror vara den mest rimliga bedömningen av svensk ekonomi.

Björn Molin säger att i varje fall kan man genom en indexreglering av skatteskalorna dämpa lönekraven. Det är möjligt att en förnuftig indexreglering – dock inte av det slag som de borgerliga regeringarna införde utan en annan typ av indexreglering – skulle ha en sådan verkan. Jag har i olika sammanhang förklarat mitt intresse av att med företrädare för oppositionen få diskutera hur man i framtiden skall anpassa skatteskalorna till pris- och

löneutveckling. Jag upprepar denna inbjudan nu, om intresse finns. Det man har hävdad i debatten är att de sänkta marginalskatterna skulle vara det som löste de lönepolitiska problemen i Sverige. Jag har uttryckt min starka skepsis mot att de gör det – på kort sikt. Jag tror att de har gynnsamma verkningar på längre sikt, men jag tror att risken är stor att effekten blir den motsatta på kort sikt. Jag tycker att man i en seriös debatt kan erkänna att man faktiskt kan ha sådana problem med den ekonomiska politiken – att den på kort sikt har helt andra verkningar än den har på lång sikt. Det gör det lättare att föra en diskussion.

Sedan vill jag säga några ord till Hans Petersson, som återkommer till ett favorittema i den kommunistiska förkunnelsen, nämligen att det faktum att svensk industri har god likviditet skulle vara detsamma som att det finns ett stort utrymme här för att öka industrins investeringar. Det är tyvärr inte samma sak. Likviditeten är inget mått på investeringsresurserna i näringslivet. Investeringsresurserna är relaterade till möjligheterna att avsätta de produkter som man investerar för att kunna producera, till möjligheterna att göra investeringen lönsam, så att man i rimlig tid får tillbaka de pengar man har investerat. Det säger ingenting om ett företags investeringsförmåga att det har 50 miljoner i kassan. Investeringsförmågan avgörs av var investeringsprojekten finns.

Även om kommunisterna aldrig erkänner det, vill jag säga att vi har gjort större insatser under de gångna åren just för att styra vinsterna mot investeringar än vad som har gjorts någonsin tidigare i svensk ekonomisk politisk historia. Jag tror inte att vi kan göra mer. Vi kan utnyttja den investeringsförmåga och investeringsvilja som finns. Vi kan stimulera den, men vi kan aldrig kommendera fram investeringar. Man kan möjligen ha illusionen att vi – om vi levde i en planekonomi av den typ som finns i Östeuropa – kunde kommendera fram investeringar. Men inte heller i de länderna visar sig resultaten särskilt imponerande.

Slutligen några ord till Nils Åsling, som vevade upp sig till höga retoriska höjder genom att hävda att jag mer eller mindre gör mig skyldig till ett moraliskt överfall på centerpartiet genom att hävda att dess budgetalternativ verkar kraftigt budgetförsvagande. Han vill framkalla mig till avbön.

Nej, Nils Åsling, jag tänker inte alls göra någon avbön – framför allt därför att det jag säger har också stöd i finansutskottets bedömningar av centerpartiets budgetalternativ. Nils Åsling sade att finansutskottets majoritet skulle ha anfört att centerns budgetalternativ leder till en starkare budget än regeringens. Men så här skriver utskottsmajoriteten vid en diskussion om centerpartiets motion:

”Det främsta skälet till att utskottet tidigare avvisat och inte heller nu kan ställa sig bakom den av motionärerna föreslagna budgetregleringen är emellertid att detta alternativ skulle leda till en varaktig försvagning av budgetsaldot. Vissa av de beslut som riksdagen fattat under våren har medfört att denna budgetförsämring blivit mer uttalad. Det gäller bl. a. centerpartiets avvisande av den beslutade höjningen av omsättningskatten på aktiehandel.”

Jag vill till detta lägga, att när vi har försökt bedöma förslaget om avsättning till privata investeringskonton har vi kommit till den slutsatsen att

detta system – om det får någon vidare omfattning, vilket centerpartiet vill – i varje fall under de första åren leder till ett skattebortfall som vi har beräknat kommer att bli i storleksordningen tio miljarder kronor. Sedan kan vi lägga till andra förslag från centerpartiet. Jag nöjde mig med att enbart redovisa effekterna av investeringskontona. Lägger vi till effekterna av andra centerförslag kommer vi till ännu större budgetunderskott.

Det är inte bara jag som har fällt omdömet om centerpartiets budgetpolitik att den är något lössläppt – också från den ekonomiska verkligheten. Men jag står för den uppfattningen. Det hindrar inte att jag kan finna att centerpartiet drivs av mycket hedervärda ambitioner på vissa områden.

När det gäller regionalpolitik godtar jag inte Nils Åslings beskrivning av verkligheten, men jag känner väl till den. Även utan de skräckskildringar som centerpartiet gör är verkligheten allvarlig nog.

Det har framgått av den här debatten att det är uppenbart att Nils Åsling har gett upp alla förhoppningar om möjligheterna att med de borgerliga partiernas stöd bedriva en effektiv politik för jämn fördelning av arbete och inkomster. Jag tycker att Nils Åsling står litet ensam ute på heden då han ropar i den tystnad som råder bland de övriga borgerliga partierna.

Fru talman! Trots de meningsskiljaktigheter som finns i den här debatten tror jag att det är väldigt svårt för någon att förneka att vi den här våren ändå kan säga att vi har det värsta bakom oss. Vi har haft fyra år med obruten ekonomisk tillväxt. Vår industri växer, den utvecklas och t. o. m. förnyas. Vi har fått ned budgetunderskottet väsentligt utan att avveckla välfärden på det sätt som påstods vara nödvändigt. Vi har t. o. m. kunnat ta steg i en riktning som utvecklar välfärden i Sverige.

Fler människor har arbete än någonsin tidigare. Arbetslösheten har sjunkit till 2,5 % och i år – med alla rimliga bedömningar som vi kan göra – kommer också genombrottet i kampen mot inflationen. Det betyder att reallönerna stiger påtagligt för alla för första gången på många år.

I förhållande till det perspektiv vi hade när vi började, måste jag säga att det här är framgångar, som inte bara regeringen skall ta åt sig äran av utan hela svenska folket.

Anf. 28 KNUT WACHTMEISTER (m):

Fru talman! Skatteutskottets betänkande 50 rörande skatteförslagen i kompletteringspropositionen rymmer en del bra förslag. Garantibeskattningen av fastigheter blir nu helt slopad, varigenom ett gammalt moderatförslag tillgodoses. Samma sak gäller utbotaxeringen, där vi självfallet också med tillfredsställelse hälsar att alla inkomster framöver kommer att bli beskattade i hemortskommunen.

Dessa reformer leder till avsevärda förenklingar både för den enskilde och för kontrollerande myndigheter och avses genomföras fr. o. m. 1988 års taxering. Detta innebär att det inte funnits tid att avvakta remissvaren rörande bostadskommitténs förslag i dessa frågor. För en gångs skull tycker jag att man kan acceptera ett sådant förfarande eller kanske snarare brist på förfarande.

Utskottsmajoriteten har varit positiv till dessa båda förslag liksom till förslaget att höja nivån för insättning på skogskonto och en del andra

förbättringar men har avvisat ett annat regeringsförslag. Utskottet avstyrker nämligen att det åsätts ett minimibelopp om 300 kr. för skogsvardsavgift.

Jag övergår nu till en del av de frågor där vi från moderata samlingspartiets sida inte varit överens med utskottsmajoriteten.

En av grundprinciperna i vårt skattesystem är, eller borde i vart fall vara, att skatt skall tas ut efter bärkraft. Detta är ett rättvisekrav, men beklagligtvis har vi många skatteregler som inte stämmer in på denna till synes självklara grundprincip.

Inom familjebeskattningen finns flera exempel på denna orättvisa, och den nya fastighetsskatten är definitivt orättfärdig genom att den drabbar i första hand dem som redan har de dyraste boendekostnaderna.

De tre borgerliga partierna är rörande eniga om att fastighetsskatten bör avskaffas vid kommande årsskifte. Vi är också eniga om att beskattningen av realisationsvinst vid försäljning av bostadsrätt bör ses över. I jämförelse med villafastigheter har bostadsrätter sedan lång tid tillbaka varit diskriminerade. Vissa förbättringar kan nu skönjas genom bostadskommitténs förslag till en bättre överensstämmelse av reavinstreglerna för bostadsrätter och villor. I reservationen understryker vi det angelägna i att regeringen snabbt kommer med ett ändringsförslag.

Ett annat moderatkrav som vi haft länge och som vi nu återkommer till är rätten till avdrag för reparationer på det egna hemmet. Vi kan då tänka oss en maximering av avdragsbeloppet samt att särskilt stora kostnader får fördelas framåt i tiden. Vi har ytterligare några reservationer när det gäller bostadsbeskattningen. Under alltför lång tid var det skattefria intäktsbeloppet vid uthyrning av fritidshus 4 000 kr., varigenom människors benägenhet att hyra ut var tämligen begränsad, vilket i sin tur medförde mindre turism och turistinkomster i Sverige. Förra året höjdes beloppet till nuvarande 8 000 kr., och det var förvisso ett steg i rätt riktning. Nu är det emellertid fara värt att det beloppet kommer att stå oförändrat i många år helt oberoende av förändringarna i penningvärdet. För att undvika detta föreslår vi från moderat håll att det skattefria intäktsbeloppet bestäms till ett halvt basbelopp.

Fritidsfastigheter utomlands är också föremål för en reservation där även utskottets folkpartister står som reservanter. Vi anser att skattereglerna för dessa fastigheter är ogynnsamma i jämförelse med reglerna för svenska fritidshus. Detta gäller särskilt vid beräkning av det extra avdraget för folkpensionärer, eftersom en fastighet i Sverige då i regel endast tas upp till 10 % av taxeringsvärdet medan utländska fritidshus åsätts sitt fulla värde. Därtill kommer att även mindre intäkter vid uthyrning av fritidshus i utlandet skall redovisas. I reservationen begärs en översyn av beskattningsreglerna.

För att minska krånglet i det praktiska taxeringsarbetet och för att undvika ett system där rena inflationsvinster kan komma att beskattas yrkar vi i en reservation att den nuvarande begränsningen av indexuppräknningen av anskaffningsvärdet vid beräkning av realisationsvinst på fastighet slopas. Den regeln infördes 1980 och motiverades den gången med att möjligheterna till ränteavdrag för småhus annars behövde begränsas. Nu har som bekant möjligheterna till ränteavdrag begränsats, men kvar står bestämmelsen att bortse från prisförändringar under de första fyra åren när det gäller både

anskaffningsvärde och eventuella förbättringskostnader under den tiden fastigheten innehafvs. Enligt vår uppfattning är det ett rättvisekrav att begränsningsreglerna avskaffas.

Därmed övergår jag till frågorna om uppbörd. I propositionen föreslås att uppbörden av kvarskatt skall ske vid ett enda tillfälle – vid uppbörden i april. Därmed förkortas den nuvarande betalningstiden från fyra till tre månader, varigenom statsverket tjänar en del i ränta. Dessutom medför förslaget vissa rationaliseringsvinster.

Förslaget kommer ursprungligen från riksskatteverket och förkortningen medför nackdelar för den enskilde skattebetalaren, vilket också har uppmärksamrats av remissinstanserna. Enligt vår uppfattning finns det ingen anledning till försämringar, varför vi yrkar på maj som uppbördsmånad.

Från moderat håll tycker vi också att den icke avdragsgilla kvarskatteavgiften är i högsta laget. Enligt nuvarande regler är den 8 % om kvarskatten inte överstiger 5 000 kr. och annars 10 %. Mot bakgrund av vår höga marginalskatt är åtta icke avdragsgilla procent enligt vår uppfattning alltför högt, och vi yrkar därför på en ändring. Lämpligen kan avgiften knytas till diskontot, och vi föreslår att kvarskatteavgiften sätts till diskontot minus 2 % för belopp upp till 5 000 kr. och annars till diskontot.

Slutligen skall jag beröra en del skogsbeskattningsfrågor. Förslaget om en miniskogsvårdsavgift om 300 kr. behandlade jag redan inledningsvis, och propositionen innehåller därjämte förslag om en tillfällig utökning av insättningsmöjligheterna på skogskonto vid 1987–1989 års taxeringar. Enligt propositionen skall insättningsnivån under dessa år höjas med 30 procentenheter.

Som jag tidigare nämnt hälsar vi denna höjning med tillfredsställelse eftersom utbudet av virke därigenom kommer att öka. Vi delar dock inte regeringens uppfattning att de nya reglerna skall vara tidsbegränsade, varför vi i en reservation kräver att reglerna om ökad insättning permanentas.

Eftersom skogsbruket kräver en mycket långsiktig planering och dessutom numera avverkningen sker med längre intervaller framstår det som önskvärt att förlänga uppskovstiden för utbetalning i fråga om skogskonto från 10 till 15 år, vilket vi föreslår i en annan reservation.

En fri konkurrens bankerna emellan är önskvärd, och mot bakgrund härav är det otillfredsställande att man inte får lov att flytta över sitt skogskonto från en bank till en annan. De tidigare motiven till förbudet, kontrolltekniska och administrativa, ter sig i dagens läge föråldrade, och vi begär tillsammans med fp och vpk ändringsförslag från regeringens sida.

Ett led i att öka virkesutbudet är att medge förbättrade avdragsmöjligheter vid byggande av skogsvägar. Ofta får man bygga en vägslinga för att komma åt en avverkning, och då ter det sig obilligt att behöva fördela dessa byggkostnader på en tioårsperiod. Dessa kostnader bör enligt vår uppfattning vara omedelbart avdragsgilla.

Slutligen yrkar vi också, liksom tidigare, att skogsvårdsavgiften sänks från 8 till 3 %.

Med det sagda yrkar jag bifall till de reservationer där moderata samlingspartiets företrädare står som undertecknare.

Fru talman! Det är beklagligt att vi nu, efter det mycket intressanta meningsutbytet här i kammaren, måste snöpa debatten till att enbart omfatta skatterna. En tröst är ändå att debatten kommer att breddas när partiledarna kommer hit om en stund.

När vi i måndags här i kammaren debatterade inkomstskatten hade vi en ganska utförlig debatt om skatteförenkling och den långsiktiga skattepolitiken. Jag ser därför nu ingen större anledning att än en gång ta upp en längre debatt om dessa frågor. En kort summering kan kanske ändå vara på sin plats med anledning av att centern i reservation 1 tar upp skattepolitikens inriktning.

Från folkpartiets sida anser vi att skattepolitiken måste ges en tillväxtbefrämjande och långsiktig inriktning. Det är också på denna punkt som folkpartiets förslag skiljer sig från regeringspolitiken.

Vid ett första påseende kan det se ut som om regeringen under det gångna året undvikit att höja skatterna. Nu lägger man skickligt in ett par propositioner, så att slutintrycket inför sommaren skall bli att regeringen närmast sänker skatterna under detta år. I själva verket drabbas faktiskt svenska folket av ett par högst betydande skattehöjningar. Vad man kan konstatera är att regeringen valt metoder som gör att dessa lätt skall försvinna ur medvetandet. Det är med andra ord ett visst raffinemang i det hela.

Jag tänker då på den skatterabatt som utgick som kompensation för prisökningarna under förra året. När denna skatterabatt försvinner för innevarande år är det självfallet fråga om en kraftig skattehöjning. Till detta kommer att fastighetsskatten under 1987 uppnår full nivå, vilket också betyder en skattehöjning i jämförelse med förra året. Skatten för en normal villa kommer att ligga på ungefär 1 500 kr. om året.

Det går alltså inte att komma förbi det faktum att regeringens skattepolitik präglas av en betydande ryckighet.

Då det gäller arbetet på att förenkla det svenska skattesystemet hade vi, menar jag, en ganska klagörande debatt om denna fråga. Åtminstone var den klagörande i så måtto att den tydligt visade att det var på folkpartiets initiativ om arbetet på den förenklade deklarationen startades. Finansministern hävdade, hänvisande till sitt skröpliga minne, att det var Ingemar Mundebo som skrev direktiven till denna utredning. Själv dristade jag mig till att påstå att det var Rolf Wirtén. I dag kan jag, efter att ha kontrollerat saken, konstatera att det faktiskt var Rolf Wirtén som skrev direktiven till skatteförenklingskommittén. Det här kan ju vara en bisak, sade finansministern i måndags. Det kan jag hålla med honom om. Vad som däremot inte är en bisak är folkpartiets intresse för skatteförenklingar. Här har folkpartiet ovedersägligen gått i spetsen.

Därför ställer vi också upp när nu regeringen i kompletteringspropositionen föreslår ett antal förenklingar av skattereglerna, där de viktigaste rör bostadsbeskattningen. Vi är alltså med på att garantibeskattningen av fysiska personers fastigheter slopas, att det extra avdraget från inkomst av schablon-taxerad fastighet slopas samt att taxeringen i utbokommun slopas så att all inkomst beskattas i hemortskommunen.

Vi var väl från början litet betänksamma inför frågan hur slopandet av garantibeskattningen skulle slå för kommuner med omfattande fritidshusbyggelse. Utskottsbehandlingen har där i viss mån lugnat oss, men vi vill fortfarande betona vikten av att detta följs upp så att inte alltför negativa effekter uppkommer för dessa kommuner.

De förändringar som nu föreslås har dock inte förändrat vår negativa inställning till fastighetsskatten. När denna infördes presenterades den som "ett solidariskt omfördelningssystem inom bostadssektorn". Vi kunde då – och vi kan än i dag – inte finna någon solidaritet i denna skatt.

Det skulle därför vara intressant om utskottets talesman eller -kvinna kunde förklara vari solidariteten ligger i en skatt som slår särskilt hårt mot barnfamiljer och pensionärer. Ett faktum är ju att denna skatt utgår oavsett inkomster, förmögenhet eller försörjningsbörd. Hur kan en sådan skatt vara solidarisk? Detta är ett fullständigt mysterium, och jag ser fram emot förklaringen på detta.

När jag ändå är inne på bostadsbeskattningen vill jag gärna säga några ord även om reservation 13, som behandlar översyn av beskattningen av bostadsrätter. Inom folkpartiet har vi alltid betraktat bostadsrätten som en utmärkt boendeform. Den innebär i sig ett bostadssparande som kan föra framåt och ge den boende en på sikt förbättrad bostadsstandard. Genom sparandemomentet i boendeformen bör den jämföras med villaboende och beskattas i likhet med detta.

Enligt vårt förmenande var det en olycka när de nuvarande reglerna antogs av riksdagen. En snabb förändring i den riktning jag angett bör därför komma till stånd. I detta sammanhang bör man också förenkla uppgiftsskyldigheten för föreningarna.

Fru talman! Folkpartiet motsätter sig införandet av ett minimibelopp för skogsvårdsavgiften.

När nivån för insättningar på skogskonto nu höjs, anser vi att det vore av värde att även uppskovstiden förlängs till 15 år. Utvecklingen går ju emot större avverkningar med längre tid emellan, och det skulle därför vara av värde att en sådan förlängning av tiden genomfördes.

Att en skogsägare skall kunna flytta inestående medel från en bank till annan menar vi är närmast en självklarhet. Speciellt när villkoren görs friare för bankernas räntesättning och en konkurrens på kapitalmarknaden skapas blir en sådan åtgärd helt naturlig. De argument om försvårad kontroll som förs fram finner vi mycket märkliga. Man ålägger ju bankerna en mycket omfattande uppgiftsskyldighet, och i jämförelse med denna är det svårt att se hur en sådan kontoöverföring skulle kunna vålla några bekymmer i dataålderns tidevarv. Nuvarande ordning gör också att små skogsägare mister möjligheten att byta bank genom att de låses till sitt kontoinnehav. De kan inte göra förmånligaste tänkbara bankaffärer, och det tycker vi är mycket olyckligt. Vi förstår egentligen inte vad det ligger för tanke bakom att på det här sättet försvåra för skogsägare.

Fru talman! I 1977 års alkoholpolitiska beslut – som fick ett mycket starkt stöd i riksdagen – slogs fast att det övergripande målet var att "begränsa den totala, alltför höga alkoholkonsumtionen". Bland de många åtgärder som förordades gavs prisinstrumentet en framträdande plats när det gällde att

uppnå de uppställda målen. Den alkoholpolitiska utredningen hade för övrigt redan slagit fast att prisinstrumentet var det mest verksamma verktyget då det gäller att dämpa konsumtionen.

Under senare år har utvecklingen varit gynnsam. Alkoholkonsumtionen har sjunkit. Ungdomen har intagit en mera kritisk inställning till alkohol. Förutsättningarna att uppnå Världshälsoorganisationens målsättning om en minskning av alkoholkonsumtionen med 25 % fram till år 2000 har t sett sig rimligt goda.

Det är därför allvarligt att den nedåtgående kurvan nu tycks uppvisa ett trendbrott. Speciellt oroande är att ungdomen tycks öka bruket av alkohol. Vi menar att man här måste sätta in åtgärder från statens sida.

Det faktum att alkoholskatterna inte har höjts på drygt ett och ett halvt år har naturligtvis sin del i utvecklingen. Vi har därför nu ansett tiden mogen att fullfölja riksdagens uttalade mening att alkoholpriserna skall följa den övriga prisnivån i vårt land. Vi vill inte vänta på att regeringen skall lyckas mobilisera en vilja att fullfölja riksdagsbeslutet, speciellt inte som regeringen för tillfället tycks bekymra sig mer om konsumentprisindex än över de sociala och medicinska skador som följer i alkoholbrukets spår.

Vi föreslår därför en skattehöjning på alkohol från den 1 juli, och det är med förvåning som vi i folkpartiet har noterat att vi är ensamma om detta förslag i utskottet.

Fru talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till alla de reservationer där folkpartiets representanter står antecknade.

Anf. 30 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag om kvällsplenum nu har satts upp.

Anf. 31 STIG JOSEFSON (c):

Fru talman! I skatteutskottets betänkande nr 50 om vissa förenklingar har centern accepterat en del av det som föreslås i propositionen, bl. a. borttagandet av garantibeskattningen av fastigheter samt i samband därmed 1 500-kronorsavdraget för villaägare. Ett annat förslag som också accepteras är att alla inkomster beskattas i hemortskommunen. En orsak till att centern accepterat dessa förslag är att reglerna för juridiska personer numera förändrats så att fastighetsskatten är slopad och att juridiska personer inte längre beskattas i hemortskommunen. En annan sak är att den kommunala skatteutjämningen i stort sett skall medföra att ingen kommun drabbas av dessa förändringar. Skatteutskottet skriver:

”Som framgår av finansutskottets yttrande garanterar skatteutjämnings-systemet kommunerna en viss bestämd andel av medelskattekraften. Kommuner med en skattekraft som understiger den garanterade nivån erhåller skatteutjämningsbidrag upp till denna nivå. Skatteutskottet kan med ledning härav konstatera att ekonomin för de kommuner som omfattas av skatteutjämningen, dvs. flertalet kommuner med omfattande fritidshusbebyggelse, inte påverkas av de aktuella åtgärderna i vidare mån än som följer av att medelskattekraften i riket sjunker. De särskilda effekterna i övrigt i dessa kommuner till följd av slopad garantibeskattnings m. m. kompenseras helt av ökade skatteutjämningsbidrag.”

Skatteutskottet instämmer också i vad som anförs i propositionen om att särskilt stöd övergångsvis bör ges till det fåtal kommuner som ligger utanför skatteutjämningsystemet och som kan få ett mera påtagligt skattebortfall av att utbotaxeringen slopas.

Mot bakgrund av dessa uttalanden har vi accepterat propositionen i dessa avsnitt.

Till utskottsbetänkandet har fogats ett stort antal reservationer. Jag skall beröra några av de reservationer där centerns representanter är med.

I reservation 5 yrkar vi reservanter från centern, folkpartiet och moderaterna att fastighetsskatten avskaffas från den 1 januari 1987.

Centern har hela tiden sedan förslaget aktualiserades gatt emot förslaget om en fastighetsskatt. Fastighetsskatten tas inte ut efter bärkraft. Den drabbar orättvist småhusägare som finansierat sina hus utan statliga lån och dem som under senare år förvärvat äldre hus, ofta flerbarnsfamiljer som redan har en besvärlig situation. Också beträffande hyresfastigheterna är skatten orättvis. De behandlas olika beroende på ägandeförhållande.

I reservation 8 återupprepas kravet på avdragsrätt för reparationer i villor. En avdragsrätt skulle sannolikt bidra till en mera öppen redovisning av skattepliktiga inkomster från dessa sektorer. Vi beklagar den negativa inställning som majoriteten i riksdagen intar i denna fråga. I reservationen kräver vi reservanter att regeringen framlägger förslag om avdragsrätt för reparationer och underhåll av eget hem.

I reservation 13 krävs att skattereglerna görs så lika som möjligt för olika bostadsformer vid bostadsbeskattningen – detta också vid realisationsvinstbeskattningen. Målsättningen för bostadsbeskattningen bör vara att den skall vara enkel, lättillämpad och så lika som möjligt för olika bostadsformer. Dessutom bör sparandet i egen bostad stimuleras.

I detta betänkande behandlas också frågan om skogsbeskattningen. I propositionen föreslås att skogsvårdsavgifter skall utgå med minst 300 kr. och för vissa dödsbon på minst 1 000 kr. Detta förslag möter ett bestämt motstånd från alla oppositionspartier och avstyrks av utskottet.

I reservation 22 avstyrks likaså motion 587 om en prövning av utformningen av skogsvårdsavgiften.

I reservation 23 berörs storleken på skogsvårdsavgiften – detta i anslutning till en motion från moderaterna. Även centern har i sin partimotion klart uttalat centerns syn på skogsvårdsavgiften, nämligen att den helt bör avskaffas. Nu ställdes inte något yrkande i hemställan i centermotionen, varför vi inte har kunnat avge någon reservation i detta sammanhang. Vi röstade ju nyligen i det här ärendet, och då klargjordes centerns position. Vi har understrukit detta i ett särskilt yttrande. Jag skall nu här avge en röstförklaring, för den händelse votering skulle ske beträffande reservation 23. Centern kommer då – i konsekvens med sitt tidigare ställningstagande – att avstå vid den voteringen. Centern står fast vid sin tidigare ståndpunkt. Skogsvårdsavgiften bör avskaffas i sin helhet.

I reservation 20 berörs skogskontona och den tid det insatta beloppet får stå inne på konto. Nuvarande regler innebär högst tio år. I motioner från bl. a. centern yrkas på att tiden förlängs till 15 år. Detta förslag följs upp i reservationen.

I reservation 25 berörs avdragsrätten för lantmäterikostnader vid tillskottsförvärv. I en centermotion föreslås att avdrag skall medges för dessa kostnader i samband med kompletteringsköpet av marken. En sådan åtgärd skulle stimulera strukturrationaliseringen och därmed förbättra ägarstrukturen.

Till utskottsbetänkandet har också fogats en reservation om skattepolitikens inriktning. Som framgår av utskottsbetänkandet behandlade vi just frågan om skattepolitikens inriktning i måndagens debatt. Men trots detta vill jag understryka vikten av en fast linje i skattepolitiken. Centern har alltsedan skatteuppgörelsen 1971 hållit fast vid de riktlinjer som då fastställdes. Målsättningen var att 90 % av inkomsttagarna inte skulle ha högre marginalskatt än 50 %. Socialdemokraterna har svikit överenskommelsen, dels genom att inte följa denna överenskommelse, dels genom att föreslå specialriktade skatteförmåner åt vissa grupper -- och därmed ett klart missgynnande av pensionärer, småföretagare och löntagare med något längre arbetsresor.

Centern står fast vid målsättningen att 90 % av inkomsttagarna skall ha högst 50 % marginalskatt.

Centern står bakom den höjning av grundavdraget som vi beslutade om häromdagen, nämligen till 9 000 kr. för 1987 och till 10 000 kr. för år 1988.

Indexreglering är nödvändig för att förhindra att inflationen skärper skatteuttaget. Centerns syn på skattepolitiken är att den skall främja arbete, sparande och intresset för investeringar. Den skall vara rättvis och behandla alla lika. Vi tar bestämt avstånd från specialriktade skattefördelar för vissa grupper. Marginalskatterna måste sänkas ytterligare, men detta måste kombineras med särskilda insatser för att stärka skattepolitikens fördelningspolitiska profil. Det gäller skatteuttaget för laginkomsttagare, och det gäller åstadkommande av en bättre kommunal skatteutjämning. Vår målsättning är att föra en skattepolitik som försöker ta hänsyn till alla befolkningsgrupper och uppnå en rimlig fördelning av de skatteuttag som är nödvändiga för att vi skall kunna täcka de kostnader vi beslutar om.

Fru talman! Jag har i all korthet försökt ge en bild av centerns ställningstagande i de många frågor som behandlas i detta utskottsbetänkande, och jag yrkar härmed bifall till samtliga reservationer där mitt namn förekommer och i övrigt till utskottets förslag.

Anf. 32 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Fru talman! Skillnaden mellan regeringens och de borgerliga partiernas fördelningspolitik fortsätter att minska. Efter dagens tidigare debatt kan man konstatera att avståndet mellan oss och socialdemokraterna samtidigt ökar, vilket vi beklagar. För socialdemokraterna har jakten på budgetunderskottet kommit att bli det allt överskuggande och dominerande. Det har bl. a. inneburit en plundring av kommunerna som fått, och får, återverkningar för vanligt folk genom försämrad sjukvård, minskad barnomsorg och försämringar av många andra gemensamma nyttigheter.

Detta gäller också i allra högsta grad inom skattepolitiken. Höginkomsttagarna har getts lättnader i beskattningen med många tusental kronor, medan vanliga löntagare fått nöja sig med några hundralappar. Detta är djupa och

orättvisa inslag i fördelningspolitiken. Det är knappast höginkomsttagarna som i dag har svårt att få familjeekonomin att gå ihop. Däremot är det de lönarbetande, som drabbats av reallönesänkningar under de senaste tio åren, som har fått det svårt. Det är också bland dem som nyfattigdomen breder ut sig. Det är i detta sammanhang som insatser med sänkta skatter, med minskade matpriser och hyror behöver sättas in.

Det är nödvändigt med ett skattesystem som ger rättvisa, som minskar skatten för de breda folklagen och som ökar skatten för de besuttna, på stora förmögenheter, för de stora vinstgivande bolagen och för spekulanterna. Vårt skattesystem har i allt väsentligt tappat den fördelningspolitiska profilen.

De med höga inkomster och stora förmögenheter betalar inte den mängd skatt man har anledning att kräva, samtidigt som de med låga och normala inkomster i många fall betalar alldeles för mycket. Ett exempel på denna orättfärdighet är det senaste beslutet om skatterna för de närmaste åren. En låginkomsttagare med en inkomst på 70 000 kr. ges en skattesänkning på endast 168 kr., en inkomstnivå som är vanlig för ensamstående kvinnor med barn. Samtidigt ges höginkomsttagare med inkomster över 200 000 kr. skattesänkningar på mer än 4 000 kr. Detta skall läggas till de redan genomförda skattesänkningarna i den s. k. underbara nattens skatteöverenskommelse, som redan gett höginkomsttagarna tiotusentals kronor i skatteminskning.

Dessa och andra marginalskautesänkningar för höginkomsttagarna under de borgerliga regeringsåren har medfört att skattesystemets utjämnande karaktär har försvunnit. Sedan mitten av 1970-talet har den statliga inkomstskattens andel i beskattningen minskat från nära en tredjedel till att nu uppgå till endast cirka en sjundedel av de totala skatteinkomsterna. Som bekant är det bara den statliga inkomstskatten som har utjämnande karaktär, eller som åtminstone skulle ha det, till skillnad mot de kommunala och indirekta skatterna som är proportionella eller t. o. m. regressiva, dvs. de drabbar människor med låga inkomster hårdare än människor med höga inkomster. Detta innebär i klartext att progressiviteten, dvs. de utjämnande faktorerna, i beskattningen kraftigt minskat. Tillämpningen av den gamla parollen från Wigforss tid som finansminister, att man skall betala skatt efter bärkraft, har verkligen urholkats.

Vänsterpartiet kommunisterna har i en motion som behandlas i dag återigen framhållit vikten av att beskattningen utformas så att den ger en rättvis fördelning. Det innebär att den skall stödja syftet att utjämna stora inkomstskillnader och verka för att ge alla ett socialt och kulturellt acceptabelt levnadsinnehåll. Här ryms inte marginalskautesänkningar för höginkomsttagare, som ju i stort sett bara gynnar de redan privilegierade, oavsett om sänkningarna är av socialdemokratisk eller borgerlig tappning. Här krävs en radikal förändring i beskattningen, så att samhället garanteras inkomster till fördelning och ett skattesystem som ökar beskattningen av kapital och minskar skatten på arbete. I dag är det tyvärr tvärtom.

Finansministern sade tidigare i debatten i dag i polemik med de borgerliga partiföreträdarna om behovet av ytterligare marginalskautesänkningar: Vad skulle då alla löntagare säga som inte skulle få någon egentlig del av en sådan

marginalskattesänkning? Det tycker jag att finansministern borde ha tänkt på innan han ingick skatteöverenskommelsen med de borgerliga mittenpartier, den överenskommelse som gav exakt de effekterna – mycket åt höginkomsttagare och knappast något åt vanliga arbetare.

Skatteutskottets betänkande för dagens debatt tar i huvudsak upp förändringar av beskattningen i boendet. Regeringens förslag innebär förvisso en del förenklingar, men de innebär också ökade orättvisor i några fall. Jag avser då främst förslaget om att slopa den kommunala garantibeskattningen. Den kommunala garantibeskattningen medför att kommunerna ges inkomster från alla fastigheter, oavsett om dessa är högt belånade eller helt betalda. Genom att slopa garantiskatten, och därmed också det s. k. extraavdraget på 1 500 kr. för egnahem som man själv bebor, undandras kommunerna dessa inkomster. Samtidigt gynnas de som lånar för boendet, medan de som betalat sitt hus fortfarande skattar för den inkomst som det egnahemmet eller fritidshuset utgör. Det innebär att alla de som själva byggt sitt fritidshus vartefter de haft råd, eller de som skaffade sina hus för några decennier sedan och betalat av lånen, missgynnas gentemot dem som lånat för att skaffa sig motsvarande fastigheter. Det är ett inslag i ekonomin som är osunt. Det stimulerar till en lånefinansierad konsumtion. Vpk avvisar detta förslag.

Däremot accepterar vi att man skall skatta för sitt fritidshus i den kommun där man bor. Vi gör detta därför att dagens verklighet visar att de flesta kringgår bestämmelserna om avdrag för låneräntor genom att skriva fritidshuset på ena maken, samtidigt som den andre står för lånen. Detta missgynnar dessutom dem som inte är två vuxna förvärvsarbetande i en familj. Vi föreslår också att kommunerna som drabbas skall kompenseras och då inte bara övergångsvis, som regeringen föreslagit. Däremot anser vi inte att det finns skäl att låta innehav av jord- och skogsbruksfastigheter ges samma behandling. Här föreslår vi att nuvarande regler får fortsätta att gälla, dvs. att dessa fastigheter beskattas i den kommun där de ligger.

För något år sedan infördes den s. k. fastighetsskatten i syfte att hålla nere boendekostnaderna, dvs. hyrorna. Det lyckades. Det skapar en viss rättvisa mellan olika boendeformer, men det räcker inte. Vid denna skatts införande undantogs industrifastigheter. Det var ett led i regeringens liberala politik mot företagen. Vpk föreslog att industrifastigheter inte skulle undantas och att fastighetsskatten därför kunde sättas till en lägre nivå. Vi har nu återkommit med det förslaget. Vi menar att det finns inga skäl att undanta de stora vinstgivande bolagens fastighetsinnehav och låta bli att ta ut skatt från dessa. Den svenska företagsbeskattningen är låg nog ändå, för övrigt en av de mildaste i hela västvärlden. Vpk ser en god bostad till en rimlig hyra, till en rimlig kostnad, som en social rättighet. För det krävs en omfördelning även inom boendet, så att hyrorna eller kostnaderna kan minska för det breda folkflertalet.

Regeringen har också föreslagit att tiden för kvarskatteuppbörden skall avkortas. Vpk kan inte acceptera detta med de förenklingsargument som regeringen för fram. En sådan förkortning kommer nämligen att drabba många löntagare och pensionärer på så sätt att deras eventuella kvarskatter skall betalas på tre månader i stället för på fyra. För många kan det bli en för

Prot: 1985/86:163
5 juni 1986

Den ekonomiska politiken, m. m.

tung börda, och det säger vi nej till.

Även frågan om skogsbeskattningen berörs i detta betänkande. Regeringen har lagt fram ett förslag till vissa resursförstärkningar för skogsvårdsstyrelserna, och det är ett förslag som vi välkomnar. Ett motsvarande förslag lade vi i vpk faktiskt fram i januari i år, men vårt förslag vann inget gehör den gången. Vi tycker att det är bra att regeringen nu har "nappat" på vårt förslag.

Men samtidigt har regeringen också föreslagit att en minimiavgift införs beträffande skogsvårdsavgiften. Det förslaget har vi motsatt oss och det har också en majoritet i riksdagen gjort. Vi anser dock att det finns skäl att analysera tankegångarna bakom förslaget. Det gäller nämligen att komma fram till hur vi i framtiden skall kunna garantera virkesförsörjningen. Det generella förslag som regeringen lade fram skulle, om det förverkligades, drabba de små skogsfastigheterna medan de större skulle gå fria – detta oavsett om de mindre skogsfastigheterna är intressanta eller inte ur skoglig eller strukturell synpunkt. Vi har därför sagt att man bör se över frågan. Men för den skull – det vill jag betona – kommer vi inte heller i framtiden att acceptera ett liknande förslag från regeringen. John Andersson kommer senare i debatten att närmare beröra den här frågan och även andra skogspolitiska frågor.

Vi har, till slut, anslutit oss till förslaget om att skogskonton skall kunna föras över från en bank till en annan. Vi finner inga skäl till att skogskontoinnehavaren skall behöva vara läst till samma bank under hela den tid som insättningar görs på skogskontot. Det måste vara riktigare att skogskontoinnehavaren har möjlighet att flytta kontot mellan olika banker allteftersom dessa kan erbjuda bättre förmåner. Med nuvarande ordning är det bara bankkapitalet som ensidigt gynnas.

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till vpk-reservationerna i skatteutskottets betänkande.

Anf. 33 ANITA JOHANSSON (s):

Fru talman! Jag tänker enbart diskutera det som står i skatteutskottets betänkande 50.

Efter att ha studerat dagens talarlista kan jag konstatera att detta betänkande kommer att diskuteras under ganska lång tid här i kammaren. Jag beklagar att min utskottskamrat Lars Hedfors, som skall ta upp de frågor som berör skogs- och alkoholbeskattningen, står långt ned på talarlistan.

Förslagen i den proposition och i det betänkande som vi nu behandlar innebär en rad förenklingar på skatteområdet. Bl. a. berörs bostadsbeskattningen – framför allt genom slopandet av garantibeskattningen, slopandet av 1 500-kronorsavdraget för villaägare och slopandet av den s. k. utbotaxeringen. I betänkandet behandlas också ett stort antal motioner.

I motion 1985/86:567 föreslår centerpartiet att skattepolitiken inriktas på sänkt skatt för alla genom en fortsatt höjning av det kommunala grundavdraget. Likaså berörs skatteutjämningen och inflationsskyddet för de statliga skatteskalorna.

Riksdagen behandlade i måndags frågor om inkomstbeskattningen för de närmaste åren. När det gäller de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska

politiken sker en prövning i finansutskottet. Frågan om skatteutjämningen är redan under omprövning i finansdepartementet. En proposition väntas under våren 1987.

Utskottsmajoriteten finner därför inga skäl att föreslå riksdagen att göra några nya ställningstaganden.

I propositionen föreslås att garantibeskattningen, som redan har avvecklats för juridiska personer, skall slopas även för fysiska personer och att denna reform delvis skall finansieras genom att 1 500-kronorsavdraget för villaägare slopas.

Vidare föreslås att det nuvarande hindret vid kommunal beskattning mot avdrag för underskott i annan kommun undanröjs genom att utbotaxeringen avskaffas.

Beträffande de kommunalekonomiska effekterna av förslagen föreslås att kommunerna bör kompenseras. Departementschefen avser att återkomma i denna fråga.

I flera motioner tas fritidskommunernas speciella problem upp. Flertalet kommuner med en omfattande fritidsbebyggelse påverkas inte av de aktuella åtgärderna. Ett särskilt stöd kommer att ges övergångsvis till det fåtal kommuner som inte är med i skatteutjämningsystemet.

Det bör framhållas att garantibeskattningen, från de utgångspunkter som gäller inkomstbeskattningen, medför en ej motiverad belastning för fastigheter med normal belåning.

Fru talman! Utskottsmajoriteten tycker att det är angeläget att förslagen nu genomförs så att nya regler kan tillämpas från 1988 års taxering.

Ett slopande av garantibeskattningen beräknas medföra ett inkomstbortfall för den kommunala sektorn med 1,3 miljarder kronor. Slopandet av det extra avdraget blir en inkomstförstärkning för kommunerna med 540 milj. kr. och för staten med 360 milj. kr. Summa summarum blir inkomstbortfallet 760 milj. kr. och därutöver en minskning av skatteutjämningen på 75 milj. kr.

Utskottsmajoriteten utgår från att de kommunalekonomiska frågorna kommer att få en för kommunerna tillfredsställande lösning, som det står i betänkandet.

Fru talman! I ett flertal motioner berörs den statliga fastighetsskatten, som fr. o. m. 1985 ersätter den tidigare hyreshusavgiften och träffar hyreshus, kontor, småhus samt bostadsbyggnader på jordbruksfastigheter.

Lyssna nu noga, Kjell Johansson! Syftet med fastighetsskatten var framför allt att skapa ett instrument, som tillsammans med räntebidragssystemet för ny- och ombyggnader svarade mot kravet på ett rättvist och solidariskt omfördelningssystem inom bostadssektorn, och att motverka fortsatta kostnadsökningar för staten.

Fru talman! Bostadskommittén har i sitt slutbetänkande utgått från att fastighetsskatten skall behållas. Utskottet är inte berett att ompröva den närmare utformningen av fastighetsskatten och avstyrker liksom tidigare de yrkanden som har framställts i vpk-reservationen.

Moderaterna säger i en reservation att taxeringsvärdet skiljer sig för likadana hus högst väsentligt mellan olika orter i landet. Det beror helt enkelt på att taxeringsvärdena anknuter till marknadsvärdet.

När det gäller hyreskostnadsnivån förekommer också olikheter, vilka

bl. a. beror på att hyressättningen för olika orter i landet varierar. Därför är det olika taxeringsvärden även på hyreshusen i vårt avlånga land.

Utskottet har konstaterat att fördelarna ur kontrollsynpunkt med en begränsad avdragsrätt för reparationer inte uppväger de stora nackdelarna.

Fru talman! Ett slutligt ställningstagande bör anstå tills resultatet av bostadskommitténs arbete föreligger, och därför avstyrks dessa förslag.

Moderaterna föreslår i en motion en höjning av det skattefria hyresbeloppet för fritidshus från nuvarande 8 000 kr. till att vara knutet till basbeloppets storlek. Utskottsmajoriteten föreslår att motionen avstyrks med hänsyn till att vi så sent som förra året höjde beloppet från 4 000 till 8 000 kr. med verkan fr. o. m. 1987 års taxering. Det var alltså vi socialdemokrater som tog tag i den frågan.

I en reservation krävs enklare regler beträffande beskattningen av fastigheter i utlandet. Schablonbeskattningen kan inte tillämpas, utan man redovisar ett förmånsvärde för det egna utnyttjandet eller hyresintäkterna. Vi i utskottet vill i dagsläget inte genomföra några ändringar och föreslår därför riksdagen att avstyrka de aktuella motionerna.

Moderaterna har i en reservation krävt att nuvarande regler beträffande räntelånen bör studeras och att regeringen snarast lägger fram förslag till förbättringar. Skatteutskottet utgår ifrån att de aktualiserade problemen kartläggs när beslut skall tas vad avser bostadskommitténs förslag.

Fru talman! De aktuella reglerna om hyresersättning för fåmansföretag har tillkommit i syfte att begränsa möjligheterna att bereda sig själv och vissa närstående personer ej avsedda skattelättnader. Frågan ingår i företagskattekommitténs utredningsuppdrag, och i avvaktan på dess förslag föreslår skatteutskottet att de tidigare antagna reglerna skall gälla.

Översynen av beskattningen av bostadsrätter har engagerat flera av de borgerliga ledamöterna i utskottet. Även för de här frågorna har bostadskommittén lagt fram förslag i sitt slutbetänkande, som är under beredning i departementet.

Moderata samlingspartiet kräver att de regler som infördes i full enighet 1980, om indexuppräknig av anskaffningsvärdet vid realisationsvinstbeskattningen, skall slopas. Man hävdar också att det kan leda till att rena inflationsvinster beskattas. Detta torde, fru talman, höra till undantagen. Utskottet skärpte bestämmelserna 1980 för att motverka spekulationsvinster. Det var ett provisorium. Vi utgår emellertid ifrån att regeringen, när den prövar utredningens förslag, även tar upp indexuppräknig.

Beträffande investeringsfonderna föreslås förenklingar. Den nuvarande kopplingen av inbetalningstiden till sista dagen för avlämnande av deklARATIONEN slopas. Inbetalningen till riksbanken skall enligt det nya förslaget vara gjort senast den 30 april, resp. den 15 februari, beroende på när räkenskapsåret avslutas. Utskottet anser att de föreslagna tidsgränserna ger företagen tillräcklig tid att bestämma inbetalningarnas storlek till investeringsfonderna.

När det gäller reglerna för beskattning av engångsersättningar av olika slag, som kan betalas ut vid det allmännas intrång för vägar, kraftledningar etc., har man använt sig av realisationsvinstsreglerna vid avyttring av fastigheter.

Moderaterna hyser farhågor för att utbetalda ersättningar kan drabbas av en alltför hård beskattning och vill därför att tillämpningen av reglerna om ackumulerad inkomst utsträcks från 10 år till 20 år. Jag delar utskottets synpunkt att 10 år väl täcker de behov av ackumulering som här åsyftas och föreslår riksdagen att avslå denna motion.

Fru talman! I propositionen föreslås att kvarskatteuppbörden för löntagare förenklas så att skatteavdragen verkställs under tre månader och inlevereras vid ett enda tillfälle, den 18 april.

De moderata reservanterna stödda av vpk anser dock att en förkortning av uppbördstiden med en månad skulle innebära nackdelar för allmänheten, inte minst för arbetstagare med stora kvarskatter. Huvudprincipen i vårt skattesystem måste vara att inkomstskatt skall erläggas i form av preliminär skatt under inkomståret. Under normala förhållanden torde därför antalet kvarskatteskyldiga inte vara så stort, och för dessa finns möjlighet att få nedsättning av skatteavdraget och i vissa fall anstånd med betalningen. Mot den bakgrunden föreslår vi avslag på dessa reservationer.

Några ord om kvarskatteavgiften. Vi anser inte att den bör sänkas utan vi vill ha den kvar som den är.

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan i skatteutskottets betänkande 50 och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 34 KNUT WACHITMEISTER (m) replik:

Fru talman! Jag beklagar att Anita Johansson inte tar upp frågorna om skogsbeskattning utan överlåter dem åt Lars Hedfors. Hennes motiv är inte hållbart. Företrädare för Anita Johanssons parti har både i skatteutskottet och i finansutskottet accepterat att blott en representant debatterar från varje parti, och talarlistan har varit känd länge. Dessutom noterade jag att Anita Johansson inte använde hela den anmälda tiden, så det hade väl funnits möjligheter att också, för att få en bättre sammanhållning av debatten, behandla reservationen om skogsbeskattning.

Anita Johansson säger att fastighetsskatten är motiverad för att få en bättre rättvisa inom den beskattningsformen. Jag fick inget hållbart skäl för det. Det är tvärtom så, som jag sade i mitt inledningsanförande, att den ingalunda tas ut efter bärkraft.

Anita Johansson säger sedan beträffande fastigheternas taxeringsvärde att det varierar mellan olika orter beroende på marknaden och på att hyresnivån också varierar. Så försvarar hon det rådande systemet. Faktum är att hyresnivån inte alls på samma sätt följer med den marknad som gäller för egnahem.

Beträffande avdragsrätten är det utan tvivel på det viset att om man skulle få avdragsrätt för reparationer på småhus skulle den svarta marknaden minska. Bostadskommittén har i sitt betänkande också erkänt att så är fallet, och jag beklagar att man inte annat än resonemangsvis behandlar den frågan.

När det gäller gränsen för skattefri hyresinkomst för fritidshus vill jag bara påpeka att vi under en lång följd av år från moderat håll har krävt ett högre belopp. Det är bra att det höjdes häromåret, men det hade behövts en större höjning.

Anita Johansson säger att indexuppräknningen beslöts 1980 i endräkt

partierna emellan. Ja, det är riktigt, men slopandet av indexuppräkningen de fyra första åren tillkom i stället för att begränsa rätten till underskottsavdrag på räntorna. Sedan dess har vi som bekant fått den begränsningsrätten, och därför är det ett rättvisekrav att indexuppräkningen slopas.

Anf. 35 TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Fru talman! Frågan om slopandet av garantibeskattningen togs upp av bostadskommittén, och det berörde också Anita Johansson. Men bostadskommittén hade en farlig koppling i det avseendet. Man ville nämligen samtidigt höja fastighetsskatten. Det skulle innebära mycket kraftigt ökade boendekostnader för obelånade hus, och det är vanligt att de som bor i obelånade hus är äldre människor som under årens lopp betalat av sina lån och kanske t. o. m. byggt husen själva. I Stockholmsområdet är det inte alls ovanligt med äldre människor som bor kvar i s. k. egnahem som i dag är mer eller mindre obelånade. Det förekommer också ofta att vanligt folk – arbetare – själva bygger fritidshus och bygger till vartefter de har råd. De skulle också drabbas mycket hårt, medan de som på olika sätt lånar upp kapital i samhället skulle få minskade kostnader för sitt boende. Regeringens förslag, som i varje fall i nuläget inte omfattar ökad fastighetsskatt, innebär ändå ökade boendekostnader för de här kategorierna, samtidigt som det blir lägre boendekostnader för dem som har sina hus högt belånade. Jag måste fråga Anita Johansson: Är det en vettig socialdemokratisk fördelningspolitik när det gäller boendet? Är det en sund ekonomisk utveckling att stimulera lånefinansierad konsumtion i stället för att minska lånefinansieringen?

Samtidigt får den slopade garantibeskattningen trots allt effekter för kommunerna, och Anita Johansson redogjorde också för vilka kostnaderna skulle bli. Ungefär 1 miljard kostar det kommunerna. Det säger regeringen att man skall kunna kompensera inom ramen för skatteutjämningen. Men utgångspunkten för den här regeringen och även för tidigare regeringar under 1980-talet har ju varit att plundra kommunerna på deras inkomster. Man har under 1980-talet plundrat kommunerna på ungefär 30 miljarder. Skall det här om några år innebära den 31:a miljarden?

Anita Johansson anförde argument för att behålla fastighetsskatten, och det tycker jag är helt riktigt. Men jag uppfattade inte ett enda argument för att regeringen och socialdemokratin inte vill ha fastighetsskatt på industrifastigheter. En fastighetsskatt för industrifastigheter som låg på samma nivå som för övriga fastigheter skulle innebära en sänkning av fastighetsskatten för de boende i egnahem med en tredjedel.

Anf. 36 STIG JOSEFSON (c) replik:

Fru talman! Anita Johansson berörde en del av de frågor där det råder stor enighet i utskottet. Dem skall jag inte vidare diskutera.

När Anita Johansson tog upp reservation 1 om skattepolitikens inriktning hade jag väntat mig att få höra något om Anita Johanssons syn på den framtida skattepolitiken. Ett område där det är oerhört intressant att få veta var socialdemokraterna står är den kommunala skatteutjämningen. Det hade varit värdefullt att få reda på socialdemokraternas framtidsbild på det området.

En annan fråga som jag skall beröra är frågan om fastighetsskatten. Anser Anita Johansson att fastighetsskatten är rättvis, att den tas ut efter bärkraft – och att det är riktigt att avgiftsuttaget när det gäller hyreshus är beroende av ägarstrukturen? Det skulle vara värdefullt att få höra Anita Johanssons uppfattning i dessa frågor som gäller fastighetsskatten.

Frågan om reperationsavdrag på egnahem eller villor har vid åtskilliga tillfällen varit uppe till debatt här i riksdagen. Ingen kan förneka – det gör man inte heller – att ett sådant avdrag skulle ha stor betydelse för att sanera det här området när det gäller icke redovisade inkomster. Säg mig vad som är orsaken till att man inte vill ta tag i det och verkligen vill göra en sådan insats!

Anf. 37 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Fru talman! Lyssna nu noga, Kjell Johansson, sade Anita Johansson. Hon skulle förklara vari solidariteten låg i fastighetsskatten. – Sedan upprepade hon klyschan att fastighetsskatten skall vara ett solidariskt omfördelningssystem inom bostadssektorn.

Jag skall bara ställa en enda fråga, eftersom jag vet att det är svårt att ha många meddebattörer och många frågor: Vari ligger solidariteten?

Två tredjedelar av barnfamiljerna bor i villa. Är det solidaritet att införa en speciell skatt som drabbar dem? Pensionärerna är en annan grupp som drabbas mycket hårt av extra skatt. Är det solidaritet att införa en skatt som drabbar dem?

Oavsett vad vederbörande tjänar är denna skatt lika hög. Oavsett vilken förmögenhet vederbörande har är skatten lika hög. Oavsett om huset är betalt eller inte är skatten lika hög. Oavsett om man har en stor eller liten försörjningsbörd är skatten lika hög. Vari ligger solidariteten, Anita Johansson? Det är fullständigt omöjligt att förstå detta. Förklara den saken för oss!

Anf. 38 ANITA JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Vi har i god tid från vårt parti anmält att vi skall vara två talare för socialdemokraterna på detta betänkande. Låt mig göra det klart.

Stig Josefson tycker att det var synd att jag inte talade litet om den allmänna inriktningen av den framtida skattepolitiken. Hela förmiddagen i dag har vi diskuterat denna fråga och nästan hela måndagen. Som jag sade, och som Stig Josefson vet, bereder man frågorna om skatteutjämning i finansdepartementet och ett förslag är att vänta under vårriksdagen.

Tommy Franzén säger att vi har plundrat kommunerna på pengar. Det är klart att vi har gjort en del saker i denna kammare som har inneburit att vi har stramat åt för kommunerna. Men jag tycker att Tommy Franzén borde vara medveten om hur kommunernas ekonomi totalt, kontra statens, ser ut.

Så några ord om fastighetsskatten, som tydligen är en nagel i ögat på hela borgerligheten. Den statliga fastighetsskatten, som ersatte den tidigare hyreshusavgiften, träffar hyreshus, kontor osv. lika, såsom jag berörde i mitt anförande. Syftet med fastighetsskatten var framför allt att skapa ett instrument som tillsammans med räntebidragssystemet för ny- och ombyggnader svarade mot kravet på ett rättvist och solidariskt omfördelningssystem

inom bostadssektorn och att motverka fortsatta kostnadsökningar för staten. Däri ligger solidariteten.

Nu har jag sagt detta två gånger, och jag tänker inte upprepa mig en tredje gång.

Anf. 39 TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Fru talman! Låt mig börja med att konstatera än en gång att det inte är någon idé att ta upp en debatt om skattepolitikens inriktning, eftersom Anita Johansson från början klargjorde att hon inte skulle komma att diskutera detta. Jag kan ha viss förståelse för Anita Johansson därvidlag, eftersom socialdemokraternas skattepolitiska inriktning är svår att försvara.

Frågan om kommunernas situation är mycket intressant, och jag skulle gärna vilja ha en längre debatt med Anita Johansson om hur kommunerna har plundrats. Jag är mycket medveten om kommunernas situation. Det finns förvisso ett mindre antal som har en bra ekonomi, men det finns många kommuner som har en fruktansvärt dålig ekonomi. Jag tror att Anita Johansson skulle kunna upptäcka detta själv, om hon tog ett steg utanför riksdagshuset. Vi kan bara se på hur man har minskat ned på sjukvården, vilka brister vi har i dag när det gäller sjukvårdsresurserna. Detta gäller inte primärkommunerna utan landstingskommunerna, men de ligger ju också så att säga under det kommunala taket.

Att barnomsorgen är fullkomligt otillräcklig tror jag att även Anita Johansson är beredd att skriva under på. Kommunerna har inte råd att bygga ut barnomsorgen i tillräcklig omfattning.

Det görs indragningar på än den ena än den andra kommunala servicen, vilket innebär att många människor – och det är vanligen arbetare som behöver det här stödet – inte kan få den service och det stöd som de egentligen har rätt att begära. Så nog är den kommunala situationen betänkelig med tanke på de plundringstendenser som riksdagsmajoriteten har visat prov på.

Jag frågade varför socialdemokratin inte är beredd att ta ut fastighetsskatt även på industrifastigheter, och jag konstaterar att Anita Johansson inte hade något svar den här gången heller. Det vore bra om jag kunde få i varje fall något argument för att man inte är beredd att lägga denna skatt även på industrifastigheter. Bolagen här i landet lever verkligen inte i någon likviditetskris.

I sitt inledningsanförande hade Anita Johansson formuleringen att moderaterna *med stöd av vpk* inte ville gå med på regeringens förslag till försämring för skattebetalarna beträffande kvarskatteuppbörden. Förhållandet är det att vänsterpartiet kommunisterna väckte en motion med anledning av regeringens proposition. Moderaterna gjorde likadant. Att diskutera vem som har stöd av vem tycker jag därför inte är speciellt intressant. Vi hade ställt var sitt yrkande med samma innebörd och hamnade naturligen i en gemensam reservation.

Anf. 40 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Fru talman! Fastighetsskatten är ett instrument, sade Anita Johansson. Förvisso är den ett instrument, men ett instrument för solidaritet är den verkligen inte.

Jag fick inte ut någonting av det Anita Johansson sade som ger en förklaring till varför man skall ta pengar från barnfamiljer och från pensionärer och ge dem till fastighetsägare – i stor utsträckning till allmännyttan eller till fastighetsägare som har eftersatt underhållet på sina fastigheter – så att de skall kunna göra stora ombyggnader som medför att folk med relativt rimliga inkomster inte längre har råd att bo kvar i lägenheterna.

Är detta solidaritet? Jag hittar inte ett moment av solidaritet i den här skatten.

Anf. 41 STIG JOSEFSON (c) replik:

Fru talman! Jag fick beskedet att syftet med fastighetsskatten är att den skall vara ett instrument, att den skall vara rättvis och att den skall innebära en solidarisk fördelning.

Nu har fastighetsskatten kommit i tillämpning, och jag ställde fyra konkreta frågor om vad Anita Johansson anser, men jag har ännu inte fått något svar: Är den rättvis? Tas den ut efter bärkraft? Är det riktigt att den i fråga om hyreshusen blir beroende av ägarstrukturen? Den fjärde frågan gällde reparationer, och den fick jag heller inget svar på.

Anf. 42 ANITA JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Kjell Johanssons och Stig Josefsons frågor om fastighetsskatten har jag svarat på två gånger.

Till Tommy Franzén vill jag säga att jag faktiskt inte är ett dugg rädd att försvara socialdemokraternas skattepolitik. Jag vill tillägga att jag lämnar det här huset litet då och då för att se mig om hur det ser ut i kommuner och landsting.

Låg mig slutligen konstatera att till betänkandet har avgivits 27 reservationer. Bara fyra av dem är gemensamma för de borgerliga partierna. Det tycker jag klart visar vilken splittring och oenighet som råder på den borgerliga sidan i de här frågorna. Något regeringsdugligt alternativ kan man verkligen inte hitta. Det är i stället så att man kan konstatera i denna ekonomisk-politiska debatt att det är socialdemokratin som står för förslagen, som skapar enkelhet, klarhet, säkerhet. Vi gör detta därför att det är de vanliga inkomsttagarna som tjänar på det.

Förste vice talmannen anmälde att Knut Wachtmeister, Stig Josefson, Kjell Johansson och Tommy Franzén anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 43 ULF ADELSON (m):

Fru talman! Det kom något överraskande att debatten gick så fort. Det är jag inte alldeles van vid; jag har skyndat mig till kammaren och är därför en smula andfädd.

Bakom oss ligger ett riksdagsår som jag tror varit mer omtumlande än någon av oss kunde ana. Det har förekommit snabba kast, svåra eller omöjliga att förutse och påverka, ja, ibland har det som hänt gått så fort och varit så oväntat och så skrämmande att vi alla blivit stumma och känt hur mycket som ändå förenar oss jämfört med det som skiljer. Jag tror ingen i svensk politik har kunnat undvika att påverkas av mordet på Olof Palme. En dag som i dag känns det naturligt för mig att tänka på att alla mina partiledardebatter har varit mot Olof Palme, och att det i dag blir en ny debatt, mot Ingvar Carlsson – och jag har stor förståelse för att han inte hunnit hit ännu.

Jag ser att statsministern nu kommer in i kammaren: Välkommen, herr statsminister! Jag har enbart uttryckt mig positivt, hittills.

Kärnkraftsolyckan i Tjernobyl har väckt oro och stämt oss till eftertanke. Jag tror att det främsta skälet att avveckla kärnkraften i Sverige kanske inte främst vore kärnkraften själv, utan oron för den.

Nu har vi, tyvärr, ett behov av energi, och alla energislag har sina risker – det är vår sak att allvarligt överväga dem.

Att stänga Barsebäck och stilla oro kan kanske freda samvetet, men det väcker nya problem som kanske är lika allvarliga. Vad innebär ett stort oljekraftverk i Bohuslän och ett i Blekinge för miljö och försurning?

Även den ekonomiska politiken har bjudit på oväntade händelser och snabba kast. Jag minns hur många borgerliga väljare före valet sade att det är lika bra att låta socialdemokraterna fortsätta att reda upp efter sig inför den stundande lågkonjunkturen. Jag är rädd för att en del också röstade efter den uppfattningen. För dem måste de senaste månadernas internationella ekonomiska utveckling tett sig synnerligen överraskande. För sällan har konjunkturen varit så gynnsam i världen som under det senaste halvåret. Oljepriserna har halverats, dollarkursen och de internationella räntnivåerna har fallit.

Allt detta har Sverige fått till skänks, liksom de goda följdverkningarna: inflationstakten har gått ner, bytesbalansen har blivit bättre, och vi har fått en litet högre tillväxttakt. Bara det sänkta oljepriset har gett Sverige 15 miljarder netto det här året. Det är nästan 2 % av vår bruttonationalprodukt – detta till skänks från oljeproducenterna.

Men det är klart att det finns också en fara. Det är lätt att bli bländad och glömma det enkla faktum att tur med konjunkturerna ger andrum, men det löser inte de grundläggande problemen. För egentligen borde det ha gått litet bättre för oss. Tillväxttakten i Sverige avtar i jämförelse med fjolårets. Det är bara Belgien av jämförbara länder som ligger sämre till. Även om inflationen har gått ner i Sverige kämpar vi bland de länder i industrivärlden som har den högsta inflationstakten.

På arbetsmarknaden är konflikter och avtalsröra ett återkommande tecken varje vår. Nu trodde vi alla att en lång svit av bedrövliga avtalsrörelser denna vår skulle brytas. Vi hör särskilt i de borgerliga partierna ofta talet om socialdemokraternas goda hand med de fackliga organisationerna. Det är, fru talman, en introvert myt som vi odlar inom de borgerliga partierna i självförklenande syfte.

Fru talman! Inom de fackliga organisationerna låter det inte likadant.

Verkligheten bär ju syn för sägen. Kaos, anarki i skolorna och sammanbrott är rubriker som lyst med fet stil på tidningarnas första sidor den senaste tiden. I årtionden har våra löneökningar blivit högre än i vara viktigaste konkurrentländer. Med jämna mellanrum har vi devalverat oss ur vårt höga kostnadsläge. Både socialdemokratiska och borgerliga regeringar har gjort det. För överskådlig framtid är devalveringsvägen nu stängd. Då har hoppet i stället satts till parternas berömda ansvarskänsla.

Men hur ser det ut? Precis som vanligt: strandningar, blockader, strejker, lockouter och medlingar. När slutligen dammet lagt sig på stridsarenorna, blir resultatet avtal med högre lön än i konkurrentländerna. Allt medan denna enfaldens karusell snurrar i Sverige år efter år, sitter vi här och bröstar oss och talar med stolthet om den svenska modellen. Vore det inte dags för oss alla att inse att den svenska modellen sedan länge är död, död som en sten på sjöbotten? Den dog med den offentliga sektorns och skattetryckets snabba tillväxt. Vi kommer inte att väcka den till liv så länge vi har den fria världens i särklass största offentliga sektor och högsta skattetryck. Vi kommer aldrig att få några bra avtalsuppgörelser i Sverige som ger pengar i fickan åt jobbaren och tjänstemannen och som behåller vår konkurrenskraft internationellt, om inte staten och kommunerna makar åt sig och sänker skatterna. Det är vår sak här i riksdagen att se till att det görs.

Vi kommer heller aldrig, tror jag, att skapa förståelse för nödvändiga besparingar inom kommun, landsting och stat, om inte politikerna är beredda att även före valen säga vad som behövs. Jag erkänner gärna, fru talman, att jag förstår att många politiker inte gör det, för ibland verkar det politiska minnet kortare än något annat. Det kan te sig lämpligt att hanka sig över valdagen innan de obehagliga beskederna kommer. Men fortsätter vi så, skapar vi aldrig förståelse på djupet för de besparingar som krävs för att sänka skatter och få avtalsrörelserna i lugn och harmoni.

Det är först den dag då vanliga människor har balans i sin ekonomi som Sverige får balans i sin. Man måste kunna leva på sin lön. Det är så naturligt och mänskligt att det är självklart. Skatterna får inte vara så höga att de tvingar människor att bli beroende av bidrag för sin försörjning.

Spelregler måste respekteras, även av oss politiker. Har man sagt att man skall trygga pensionerna, då får man inte införa en pensionsskatt, inte ens om man kallar den för någonting helt annat, exempelvis realränteskatt. Har man lovat oförändrade skatter, då måste man hålla det löftet. Vi politiker måste visa medborgarna samma respekt som vi förväntar att medborgarna skall visa oss och de beslut vi fattar.

Vi sade allt detta i valrörelsen. Det var sant då, och det är lika sant i dag. Men, fru talman, fjolårets val blev inte den framgång för vårt parti som vi hade hoppats. Jag törs ändå säga att våra idéer sällan haft ett större inflytande över utvecklingen än vad de har i dag. Nu är jag inte så inbilsk att jag tror att vi har vunnit våra segrar i motståndarnas hjärtan, men vi nöjer oss med att vi har vunnit en del i deras hjärnor.

Verkligheten har tvingat partier att ställa upp bakom krav som de ägnat mycken tid åt att motarbeta. Detta kan vi konstatera på område efter område.

Under valrörelsen drev socialdemokraterna en av de mest dyrbara

propagandakampanjerna någonsin mot våra moderata förslag om besparingar på den kommunala sektorn. Nu håller delar av de här besparingarna på att bli verklighet, fast på socialdemokratiskt initiativ. Man kan naturligtvis ha berättigande synpunkter på moralen i det, men en anpassning till moderat politik är det, och rätt i sak är det också.

Jag har under mina många resor, inte minst denna vår, fått många bevis för att andra partier anammat våra idéer. I Göteborg säljer socialdemokraterna ut kommunal verksamhet. I Östergötland skall privata intressenter kanske få uppdrag att driva en vårdcentral. I Sundbyberg har man lärt sig av moderaterna i Nacka att fotvården blir minst lika bra och billigare när den drivs i enskild regi.

Jag kan nämna hur många exempel som helst, stora och små.

Jag möter ofta moderater, inte minst våra kommunala företrädare, som är oroliga och säger att andra stjäla våra kläder. Nej, säger jag, det är inte kläder som stjåls, det är modet som sprider sig.

Förr sade man att liberalisering och avreglering av valutapolitiken var omöjlig. Nu skall den genomföras.

Förr var lag och ordning skällsord. Nu har många tagit intryck. När den s. k. halvtidsfrivivningen genomfördes och ett stort antal interner släpptes ut mitt i semestertid, den 1 juli 1983, var vi moderater ensamma om vår kritik. Nu avskaffas den reformen i partipolitisk enighet, även om systemet med generella strafftidförkortningar tyvärr blir kvar.

På samma sätt krävde vi tidigt en kriminalisering av narkotikabruket. Nu har vårt krav bredare stöd, men än är vi inte framme vid majoritet i riksdagen. Men det kommer.

Förr ironiserades det över kunskapsskolan. Nu hyllas den av alla. Flum-epoken är borta, men mycket återstår att göra. Som moderater har vi lätt att förstå de skolor som demonstrerade under förra veckan för att få sina betyg. Och jag hoppas att det hördes ända in hit i kammaren, när de ropade utanför arbetsgivarverket. Här finns det ännu partier som vill avskaffa betygen, även när läraren är i tjänst.

Förr klingade våra varningar för nedrustningen av Sveriges försvar ohörda. Efter talrika gränskränkningar och många larmrapporter har nu även andra partier börjat tala om högre anslag. Men viktig tid och försvarskraft har gått förlorad.

Förr trodde många på löntagarfonder. För tio år sedan, när jag satt i löntagarfundsberedningen, sade folkpartiets partisekreterare att hans parti kunde ställa upp bakom principerna i LO:s löntagarfondsförslag. I dag är det t. o. m. svårt att hitta en socialdemokrat som vill tala för fonderna.

Det är inte många år sedan moderaterna stod helt ensamma i kritiken mot radio- och TV-monopolet. I dag står folkpartiet på samma linje, och inom centern och bland socialdemokraterna förs en debatt om reklam i TV. Det är inget tvivel om att vi moderater tycker att både reklam och monopol är en mycket dålig lösning. Men jag vill också säga – med anledning av den debatt som varit – att det inte finns någon anledning att anklaga centern för att ha anslutit sig till någon socialdemokratisk ståndpunkt i den här frågan. Centern har länge förfäktat ungefär det som socialdemokraterna nu kommit fram till,

och jag konstaterar med tillfredsställelse att centerpartiet nu accepterar reklam i TV.

Jag är inte så pessimistisk som Karin Söder att jag tror att *nästa* generations centerpartister kommer att acceptera också att monopolet försvinner, utan jag tror att Karin Söder ser sitt uppdrag som en livsuppgift och kommer att vara med när *denna* generation accepterar också att monopolet bryts. När socialdemokraterna kommer dit är jag inte riktigt klar över. Och jag är inte lika optimistisk, fru Söder, som jag skulle vilja vara i det fallet. Man kan alltså inte anklaga centern för någon anpassning – det tycker jag i ärlighetens namn skall sägas.

Fru talman! Vi moderater stod ensamma i kritiken mot bostadsanvisningslagen, på sin tid signerad Birgit Friggebo. Vi stod ensamma i kritiken mot generalklausulen mot skatteflykt och mot blockbetygen. Vi stod ensamma för kravet på förbud mot kollektivanslutning, för ägarlägenheter, ibland också för indexreglering av skatteskalorna. I dag kan jag säga att vår linje i de här frågorna och många andra får stöd av ett eller flera andra partier.

Det visar betydelsen av en konstruktiv oppositionspolitik som är långsiktig och konsekvent, som ger samma besked före ett val som efter och som vågar bortse från debattens modeväxlingar. En sådan politik ger resultat – även om den inte förfogar över den politiska makten och även om den inte alltid ger omedelbara vinster i val eller utslag i opinionsundersökningar.

De senaste åren har allt det som kan sammanfattas under rubriken "man skall kunna leva på sin lön" blivit ett debattämne som trängt djupt in i socialdemokratins egna led. Vi har inte sett mycket i praktisk handling än, men även socialdemokrater medger emellanåt att lönens andel av inkomsten måste bli större. Och för fem år sedan, när jag tillträdde mitt jobb, var all diskussion om enskilda alternativ närmast tabubelagd inom stora delar av den offentliga sektorn. I dag förs den debatten i varenda kommun. Med små, försiktiga steg börjar nytänkandet spira, och betongklumparna vittrar sönder.

Jag tror inte, fru talman, att något av detta hade hänt om inte verkligheten hade tvingat fram det genom krassa ekonomiska realiteter och om det inte funnits ett starkt och framgångsrikt parti som drivit den politiken. Vi kan vara glada över vad vi uppnått, men mycket återstår naturligtvis ännu.

Fru talman! Det är en sak att skickligt läsa tendenser i mätningar och anpassa politik och budskap efter det. Men det är en helt annan sak att kunna möta utmaningar med den styrka som följer av en genuin inre övertygelse.

Framtiden kommer att kräva en annan politik än dagens. I en nytorkomen framtidsrapport sammanfattar man: På sikt kommer människor att bli viktigare än maskiner. Det nya kapitalet består av nätverk, kunskaper och personliga egenskaper.

De socialdemokratiska idéerna, som sprungit fram ur industrialismens genombrott, representerar en epok som nu närmare sig slutet: den industriella massproduktionens – de stora planerna, administrerade av stora myndigheter, stora organisationer, stora fonder och stora företag. Vad som gällt har varit stordrift, centralisering och enhetlighet på alla områden: bostadsbyggande, näringspolitik, barnomsorg, sjukvård och kapitalbildning.

Honnörsordet framför andra har varit "kollektivt", skällsordet framför andra "enskilt".

I framtiden kommer andra idéer att dominera. Människor kommer inte att nöja sig med att bli föremål för åtgärder – de vill själva bestämma över sin vardag. Familjens betydelse kommer ånyo att komma i centrum. Om det är någonting som glädjer mig som partiordförande är det att vi så målmedvetet drivit den debatten, ibland med stöd, ibland ensamma.

Den amerikanske forskaren Popenoe har under lång tid studerat familjelivet, skilsmässorna och ensamheten i Sverige. Han har sökt se svaret på en fråga som vi ofta tabubelägger: Varför är familjerna så svaga, och varför är skilsmässorna så många och ensamheten så stor i ett av världens mest välmående länder? Vart tog de vägen – hemmafruarna, morföräldrarna, syskonskarorna, granntanterna? Och vad fick vi i stället? Det är ett kärvt svar han ger:

"Sverige har ett av de svagaste sociala skyddsneten i världen. Svenskarna är besatta av tanken på sitt oberoende. I själva verket är de djupt beroende – av staten och det offentliga. Och ensidiga beroenden för sällan något gott med sig."

Det är det som vi moderater säger när vi driver tesen att statens skyddsnet skall vara starkt, men inte på andras bekostnad. Vad denne amerikanske forskare säger är det som Staffan Burenstam Linder utvecklat och fått så mycket ovet för. Det skyddsnet som består av starka familjer, av frivilliga insatser, vänner, släkt, föreningslivet och inte minst religionen kan och får aldrig övertas av samhället – eller stat och kommun. Vi kommer aldrig att kunna lagstifta fram medkänsla.

Den trygghet som starka familjer kan ge blir än viktigare. Jag vet att det finns många familjer där det förekommer vald, misshandel och incest mot barn. Men det är ändå undantag. I det överväldigande antalet fall finns det ingen tryggare start för ett litet barn än i hemmet hos sin far och sin mor – och det måste vi satsa på i Sverige inför framtiden.

Under alla mina resor och under alla de år då jag sysslat med socialpolitik här jag funnit exemplen mångfaldiga: De som råkar illa ut i fråga om knark, sprit, prostitution osv. är oftast barn som under de första tre levnadsåren varit med om någon uppsplitande skilsmässa av ett eller annat slag.

Därför växer sig den uppfattningen allt starkare hos mig att unga som bildar familj skall både få ta ansvar för sin familj och ges möjligheter att ta detta ansvar. De skall kunna leva på sin lön, inte bara för att vara oberoende utan också därför att den som är stark och kan ta hand om sig själv kan hjälpa andra så mycket lättare.

Jag tror att den unga generationen vill ta eget ansvar, men den begär också vårt förtroende. Den kommer inte att nöja mig med att beredas plats i en eller annan offentlig institution. De unga vill ha rätt och ekonomisk möjlighet att finna just den lösning som passar dem, deras värderingar och deras intressen.

Det är inte kapital, fru talman, som blir den avgörande faktorn i framtiden, utan det är idéer, fantasi, nytänkande och skapande. Då duger inte fonder och regeringspaket, utan då krävs det annat. Ansträngningar och nytänkande måste löna sig. För framtiden gäller kvalitet, kunskap, ansvar, initiativ och mångfald.

Vad har då världen att bjuda? I USA, Japan, Västtyskland, Frankrike, Storbritannien, Canada – för att nämna några stora länder – och i våra grannländer Danmark, Norge och Finland är det icke-socialistisk majoritet i parlamenten. I östern vänds blickarna mot väst; Kina är det bästa exemplet. I tredje världen har de länder som satsade på socialismen blivit avskräckande exempel.

I nästan hela vår omvärld är det borgerlig majoritet – och här i Sverige var vi fyra mandat därifrån i det senaste valet. Jag såg att det i en undersökning, om än signerad av socialdemokraterna, sades att det var rädslan för "högerspöket" som hade räddat kvar socialdemokraterna vid makten. Jag tror att det är rätt. I ett slags omvänt kosackval lyekades socialdemokraterna skrämman för det vi moderater står för. Men det går bara en gång.

I den nya tiden med nya idéer och modern teknik kommer alla, och särskilt ungdomen, att bli allt bättre informerade. Resor, litteratur och massmedia breddar vår kunskap och försvårar den skräckpropaganda som våra motståndare sprider. Följaktligen för också socialdemokraterna en lika intensiv som hopplös kamp mot frihet i etern.

Vi får se hur socialdemokraterna kan möta framtidens krav i Sverige. Säkert kommer många kloka beslut att fattas. Men det blir en motvillig anpassning. Man kommer i det längsta att motverka kraven på valfrihet, mångfald och decentralisering. Man kommer att möta de nya strömningarna med språklig nydaning. Men en politik som förs mot hjärtats övertygelse kommer aldrig att bli särskilt framgångsrik.

Det må kanske vara förmätet men ändå tillåtet för mig, fru talman, att i dag säga att det mesta nu pekar hän mot att vi i framtiden behöver en politik som i mångt stämmer med den linje som vårt parti har drivit under en lång följd av år. Det är en politik som betonar vikten av en stark samhällsekonomi, en stat som är stark men begränsad och frihet men också ansvar för vanliga människor och familjer. Det är en politik för tillväxt och allt som driver tillväxt: frihet, mångfald och möjligheter. Denna politik visar att välfärd inte bara kan fördelas, den måste skapas. Det är en politik som skall kombinera allt detta, med den fina konservativa arbetsmetoden som innebär att vi skall värda och förvalta det vi ärvt och helst lämna ifrån oss det i ett bättre skick till nästa generation. Det gäller vår miljö och allt det andra som skapar samhörighet med tidigare generationer. Det gäller viktiga värden som lag och ordning, ansvar, sparsamhet och normer. Jag tror också, fru talman, att framtidens utmaningar kräver politiker med den ödmjuka inställningen att vi faktiskt inte är klokare än våra väljare. De som begär väljarnas förtroende måste själva känna förtroende för sina valmän och ge dem rätten att fatta många beslut som de annars kommer att se till att ta ändå.

I detta anförande instämde Sven Munke, Karl-Gösta Svenson, Bertil Danielsson, Ewy Möller, Erik Hovhammar, Per Unckel, Birger Hagård, Jerry Martinger, Allan Ekström, Gunnar Biörck i Värmdö, Birgitta Rydle, Jan Sandberg, Margaretha af Ugglas, Carl Bildt, Barbro Nilsson i Visby, Filip Fridolfsson, Alf Wennersfors, Göran Allmér, Görel Bohlin, Knut Billing, Gunnar Hökmark, Anita Bräkenhielm, Göte Jonsson, Anders G Högmark, Rune Rydén, Olle Aulin, Per Stenmarck, Sven Erik Lorentzon,

Lars Tobisson, Sonja Rembo, Nic Grönvall, Siri Häggmark, Lars Ahlström, Hugo Hegeland, Sten Svensson, Bengt Wittbom, Anders Andersson, Rolf Dahlberg, Håkan Stjernlöf, Margareta Gard, Björn Körlof, Ivar Virgin, Gullan Lindblad, Per-Richard Molén, Ingrid Hemmingsson, Erik Holmkvist och Swante Allgulander (alla m).

Anf. 44 BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Eftersom detta av allt att döma är Ulf Adelsons sista debatt, i varje fall i hans nuvarande roll här i riksdagen, vill jag gärna passa på att redan från början uttrycka min uppskattning över de insatser som Ulf Adelson har gjort här i kammaren. Hans inlägg har, som vi alla vet, ofta präglats av spontanitet och humor och inte så sällan av stort engagemang. Vi kommer alla att sakna honom i våra debatter.

Fru talman! Vi har, som Ulf Adelson var inne på i sitt anförande, bakom oss en vår som är en av de mest omskakande som svenskar i min generation har upplevt. Mordet på Sveriges statsminister och kärnkraftsolyckan i Tjernobyl har berört oss alla djupt. Vi har blivit påmind om vår sårbarhet och om de kända och okända hot som finns mot våra liv.

Mord på ledande statsmän och miljökatastrofer har förekommit på andra håll i världen. Också då har vi upprörts, men när detta nu drabbar oss direkt och påverkar vår egen tillvaro rör det på ett annat sätt vid vårt innersta.

Regeringen och inte minst Ingvar Carlsson personligen har mött dessa svåra situationer med ett kraftfullt lugn. För det har de fått erkännanden av hela svenska folket. Jag vill gärna för min egen och för folkpartiets riksdagsgrupps del instämma i dessa erkännanden.

Vårens händelser har påverkat vårt perspektiv på tillvaron. De har manat till eftertanke. De har påmint oss om vad som är viktigt och vad som är mindre viktigt och om vad som förenar alla oss som lever i en demokrati.

Det känns angeläget att konstatera att vi står eniga i försvaret för vissa grundläggande värden. Det handlar om freden och om det fredliga sätt att umgås som är demokratins arbetsmetod. Det handlar om skyddet av vår natur mot skövling och gifter.

Fru talman! Den starka känsla för naturen som delas av de allra flesta människor i Sverige leder oss ändå inte alltid till samma praktiska slutsatser. Verkligheten är komplicerad och rymmer mer än ett hot mot miljön.

Stäng Barsebäcksverket omedelbart! kräver nu en del efter Tjernobyl, av omtanke om miljön och om människors hälsa. Men det är också av miljöskäl som andra tvekar och anser sig först behöva veta mer om konsekvenserna. Hur påverkas miljön om vi åter ökar eldningen av olja i kondensverk som inte motsvarar de stränga krav på rökgasrening som vi i dag måste ställa? Om Karlshamn och Stenungsund kördes för fullt i dag, skulle svavelregnet över Sverige öka med ungefär lika mycket som den mängd som kommer hit från Storbritannien. Det brittiska svavlet oroar oss. Då kan vi heller inte vifta bort det hot som en lika stor nedsmutsning från svenska oljeverk skulle innebära. En stor del av dessa utsläpp skulle dessutom koncentreras till områden som redan är svårt belastade.

Jag läste häromdagen att i ett stort område kring Stenungsund är hälften av alla granar så starkt förgiftade att 40 % av barren saknas, och var sjunde gran

är så illa därän att den betecknas som döende. Ett fullt utnyttjande av oljekondensverket där skulle döda ännu fler av västkustens granar.

I den prövning som nu kommer att ske inom Energirådet måste kärnkraftens risker vägas mot andra miljöhot och dess verkningar på människors hälsa. Det är ingen lätt avvägning att göra, inte för någon av oss. Just därför kräver den eftertanke och öppenhet för olika handlingsalternativ.

Efter kärnkraftsolyckan i Harrisburg drog vi i Sverige två slutsatser om energipolitiken. Den ena var att kärnkraften skall avvecklas. Ett avgörande skäl för att, trots riskerna, utnyttja kärnkraften under en övergångstid var att vi skulle få tid att utveckla teknik, både för att på ett säkrare och mindre miljöförstörande sätt producera energi och för att minska användningen av energi. Den andra slutsatsen vi drog var att kärnkraftverken, så länge de finns kvar i Sverige, måste göras så säkra som det över huvud taget är möjligt. Jag vill understryka att dessa slutsatser i vad på folkpartiet ankommer ligger fast också i dag.

En lärdom av Tjernobyl kan vi dra redan nu: Vår säkerhet påverkas inte bara av vilka beslut vi själva fattar utan också av vad man gör i andra länder. Så länge t. ex. Sovjetunionen fortsätter att använda kärnkraft ligger det inte bara i deras utan också i vårt intresse att deras kärnkraftverk är så säkra som möjligt.

Det råder knappast något tvivel om att vi i Sverige har kommit längre när det gäller säkerheten i kärnkraftverken än vad man har gjort i Sovjetunionen. Vi har utvecklat ett säkerhetstänkande och ett kunnande på säkerhetsområdet som kanske ligger främst i världen. En viktig anledning till det är de skärpta säkerhetskrav som drevs fram av de borgerliga regeringarna från 1976 och framåt.

Inte minst för vår egen skull är det angeläget att vi tar till vara varje möjlighet att ställa detta kunnande till andra länders förfogande. Det är för mig ofattbart hur någon kan ta på sitt samvete att motsätta sig denna tanke.

Får jag, fru talman, fråga Ingvar Carlsson: Är regeringen beredd att pröva alla möjligheter att överföra svenskt kunnande om kärnkraftssäkerhet till andra länder?

Fru talman! Jag har framhållit att det mellan de demokratiska partierna råder en bred enighet kring vissa grundläggande värden. Inom ramen för den värdegemenskapen kan vi ändå ha mycket olika uppfattningar om hur samhället bör formos. De flesta inser i dag betydelsen av ökad ekonomisk tillväxt. Det är bara om den kaka vi alla skall dela på blir större som de många löntagarna kan få höjda reallöner och som vi kan få råd att undanröja mycket av den ofärd som fortfarande finns kvar mitt i välfärden.

Däremot finns det olika uppfattningar om hur vi skall kunna få kakan att växa snabbare. Socialdemokraterna litar fortfarande i stor utsträckning till statliga insatser. Vi har medverkat till att höja vinstnivån i näringslivet, konstaterade Ingvar Carlsson på Livsmedelsarbetareförbundets kongress häromdagen, men det har inte varit någon villkorlös medverkan.

”Vi”, fortsatte han, ”har sett till att en stor del av vinsterna verkligen används på rätt sätt. Sammanlagt har 37 miljarder kronor dragits in i förnyelsefonder, investeringsfonder, löntagarfonder – eller direkt till statskassan.” Ändå räcker inte detta, slog han fast.

Det tycks vara Ingvar Carlssons uppfattning att det visserligen behövs vinster i näringslivet men att det bara är om staten griper in och dirigerar användningen av dem som de används på rätt sätt.

Folkpartiets uppfattning är en annan. Vi är övertygade om att de kunskaper och den skaparförmåga som behövs för att öka tillväxten finns ute hos enskilda människor och i enskilda företag. De vet mer om vad som är "rätt sätt" att använda vinsterna än vad regeringen vet.

Nej, fru talman, skall vi kunna öka tillväxten, krävs helt andra åtgärder än fler fonder, högre skatter eller överläggningar mellan regeringen och näringslivet. Då krävs bl. a. att marginalsatterna sänks, att löntagarfonderna försvinner och att småföretagare slipper betala skatt på den förmögenhet som består av fabriksbyggnader och maskiner.

Fru talman! I talet på Livs redovisade statsministern också en uppfattning om vad rättvisa är, som inte är acceptabel från våra liberala utgångspunkter. "Graden av utjämning" i ett samhälle, säger han, "visar på sinnet för rättvisa". I förlängningen skulle det innebära att en total utjämning är den yttersta rättvisan.

Vi delar inte den värderingen. Rättvisa handlar i ett liberalt samhälle om att ge människor likvärdiga chanser och om människors möjligheter att utnyttja de chanserna. Rättvisa är också att den som arbetar hårdare, förkovrar sig, skaffar sig längre utbildning och tar personliga risker skall känna att det lönar sig.

Låt mig ta ett konkret exempel: en undersköterska som överväger att fortbilda sig till sjuksköterska. Säg att det tar fem terminer och att hon under tiden drar på sig en studieskuld på 80 000 kr. När hon är klar och börjar arbeta som sjuksköterska, räcker ofta inte löneökningen ens till amorteringarna på studielånet. Ingen kan bli förvånad om hon skrinlägger sina planer på vidareutbildning.

Löneskillnaden mellan en sjuksköterska och en undersköterska är i dag mellan 200 och 300 kr. efter skatt. Här har graden av utjämning gått mycket långt, men det har inte ökat rättvisan. Det har minskat den. Ingvar Carlssons syn på vad rättvisa är kastar också ljus över socialdemokraternas ställningstagande när det gäller äktamakeprövningen i studiemedelssystemet. Med statsministerns värdering är det naturligt att i ekonomiskt avseende se kvinnan som ett bihang till mannen. För att nå största möjliga utjämning skall hennes återbetalning av studielån vara beroende av mannens inkomst.

För oss liberaler väger en annan rättvis princip tyngre, nämligen att kvinnor och män skall ses som individer och jämlikar. Därför glädjer vi oss åt att riksdagsmajoriteten denna vår, mot regeringens uttalade vilja, har bifallit en folktopmotion om att slopa äktamakeprövningen också vid återbetalning av studielån. Det är, fru talman, en rättvisereform.

Rättvisa är också att ge människor en social trygghet, en vetskap om att om de satsar och misslyckas innebär det inte personlig undergång. Den tryggheten är viktig för att människor skall våga satsa.

Fru talman! För oss liberaler är det viktigt att strävan att ge människor lika möjligheter till t. ex. utbildning, omsorg och sjukvård inte övergår i att också föreskriva hur de skall använda möjligheterna. Det är ett av skälen till att vi är emot offentliga, lika väl som privata, monopol.

Socialdemokraternas syn är en annan. Den som föredrar enskilda alternativ framför den offentliga servicen anses inte förstå sitt eget bästa. Människor utanför den offentliga sektorn har ingenting att tillföra inom barnomsorgen, slog t. ex. biträdande socialministern Bengt Lindqvist tvärsäkert fast i ett tal alldeles nyligen.

Hur dogmatisk får man vara? Räcker inte ett enkelt studium av verkligheten för att de socialdemokratiska föreställningarna skall kraftfullt tillbakavisas?

Är det inte i själva verket så, att allas vår vardagliga erfarenhet är att mångfald och sund konkurrens ger lyhördhet för vad vi vill ha som konsument, medan den producent som har monopol lätt blir stelbent och översåttlig? Är inte blotta existensen av en rad enskilda daghem, vårdhem, skolor, läkarmottagningar och annat bevis nog för att människor uppskattar dem, att de har något att bidra med som människor sätter värde på?

Låt mig, fru talman, ge en konkret illustration. De två privata gymnasieskolor som finns i Göteborg, Samskolan och Sigrid Rudebecks gymnasium, är populära. Ungdomarna som går där gillar sina skolor. Fler söker sig till skolorna än vad dessa kan ta emot. Föräldrar och lärare är också förtjusta. Till råga på allt är de här skolorna billigare i drift än motsvarande kommunala gymnasieskolor. Trots det vill socialdemokraterna lägga ner dem.

Riksdagsmajoriteten har beslutat att dra in statsbidragen. Varför, Ingvar Carlsson? Jag måste fråga statsministern: Vad är det för fel att det finns ett par privata alternativ för gymnasisterna i Göteborg?

Fru talman! För några veckor sedan besökte jag Norra sjukhemmet i Örebro. Jag träffade personal och patienter, eller gäster som man ofta säger på våra sjukhem.

Vi arbetar och sliter och gör vad vi kan, sade personalen. Vi har en underbar personal, sade patienterna.

Och ändå var allt inte bra. – Vi gör det bästa av situationen, sade en av sjuksköterskorna till mig, men jag tror ingen av oss skulle vilja komma hit själv på alderdomen.

En viktig orsak är att på Norra sjukhemmet bor de flesta av patienterna i flerbäddsrum, många i fembäddsrum. Hur många av er som lyssnar i denna kammare skulle acceptera en sådan behandling – att tvingas dela rum med fyra andra människor, människor som ni inte känner och som ni inte har någonting gemensamt med, inte dela rum i en vecka eller två utan i år, kanske ett helt liv.

Jag är ganska övertygad om att ingen enda skulle acceptera det. Ändå finns det inte majoritet här i kammaren för en tioårsplan som skulle ge gamla och sjuka rätt till ett eget rum, en egen vrå att sätta sin personliga prägel på, där de kunde vara i fred med sig själva. Är inte det märkligt?

I en del landsting har folkpartiet fått ett större inflytande efter valet. Där försöker vi nu medverka till att steg för steg förverkliga målet om rätt till eget rum.

I samtliga borgerligt styrda landsting har man ställt sig positiv till folkpartiets förslag, men bara i tre av tretton landsting med socialistisk majoritet. I Örebro län – där Norra sjukhemmet ligger – avslogs folkpartiets förslag om ett åtgärdsprogram för att förverkliga kravet på rätt till eget rum.

Så, fru talman, arbetar vi vidare för att skapa ett samhälle där liberala värderingar får större inflytande än i dagens, ett samhälle som ger människor större möjligheter att välja, ett samhälle där vi vågar lita både på enskilda och på företag, ett samhälle där rättvisa är mer än lika inkomster, ett samhälle där det är självklart att gamla och sjuka skall mötas av samma respekt för sin personlighet som de flesta av oss tar alldeles för given.

Anf. 45 KARIN SÖDER (c):

Fru talman! Jag vill också inleda med att till Ulf Adelsohn säga ett varmt tack för gott kamratskap under de år som vi har verkat tillsammans i riksdagen och även under regeringstiden. Vi kommer att minnas dina debatter och dina insatser med stor glädje.

Ett sällsynt dramatiskt riksdagsår är till ända. Under detta år har vi fått uppleva händelser som skakat oss alla – ja, som t. o. m. upplevts som ett hot mot demokratin. Vårt demokratiska system bestod dock provet även när dess främste företrädare, statsministern, mördades mitt i Stockholm.

Jag vill till statsminister Ingvar Carlsson säga att vi uppskattar mycket också inom centerpartiet det sätt på vilket Ingvar Carlsson har axlat Olof Palmes fallna mantel.

När vårens grönska stod som skirast hände det något annat som också skulle vara så osannolikt att det egentligen inte kunde hända. Radioaktiva moln från en härdsmläta hundratals mil bort från våra gränser slog till mot den svenska försommaren. Nässlornas blad kunde inte skördas till den traditionella vårsoppan. Barnens sandlådor blev hälsovådliga och kornas betesmarker förgiftades. Människor fann sig leva i en kusligt överklig värld, där markens gröda förgiftats av något som man inte kunde se, känna, lukta eller ta på.

Fortfarande, efter en dryg månad, vet man inte hur stora skadorna är på människor, grödor och djur.

Människornas dilemma är att de inte kan få klara svar på de frågor de ställer. Vi vet så litet. Kanske finns det t. o. m. någonstans en rädsla för att söka den nakna grymma sanningen.

Myndigheterna har kritiserats för brist på information och för dålig information. Men hur i rimlighetens namn kan man begära handlingsberedskap för situationer som enligt den förhärskande doktrinen inte skulle kunna inträffa?

Med vilken rätt har ansvariga beslutsfattare utsatt medmänniskor och livsmiljö för allt detta? Den frågan är jag säker på att vi får bereda oss på att få från våra barn och barnbarn. Det är ju faktiskt deras värld det är frågan om, och det är deras framtid vi har ansvaret för.

Med kuslig realism har vi ställts inför frågan om vi är teknikens herrar eller dess slavar.

För att bli herrar över tekniken måste vi våga ifrågasätta de gamla vägarna och våga peka på nya oprövade vägar. Det kuraget hade Thorbjörn Fälldin när han i början av 1970-talet tog strid med kärnkraftsetablissemangent och hävdade att det var bättre att satsa på effektivare hushållning och på inhemska, förnybara energikällor än att bygga ut kärnkraften. Tyvärr måste jag påminna om att han inte i denna kammare men väl i en annan kammare

blev både hånad och bespottad när han hävdade att det skulle gå att spara 30 % av den energi som då gick åt till uppvärmning av husbeståndet.

Med ett samfällt skri kastade sig politiska motståndare och s. k. experter över Thorbjörn Fälldin och försökte framställa honom som en närmast ansvarslös bluffmakare. I dag tvingas alla erkänna att Thorbjörn Fälldin hade rätt. På tio år har det sparats långt mer än de 30 % som Thorbjörn Fälldin då talade om.

Det torde inte vara alltför djärvt gissat att det här och var bland politiker och energikunnigt fackfolk finns de som ångrar att de inte valde centerns och Thorbjörn Fälldins energipolitik i stället för att "bygga fast" landet i ett av världens ambitiösaste kärnkraftsprogram. Åtskilligt har hänt sedan dess. Man kan faktiskt förstå att en del känner skammens rodnad när de ser tillbaka på 1970-talets energidrabbningar.

Men hur skall vi i dag kunna skapa trygghet och tillförsikt inför framtiden? Det är den allt överskuggande fråga som nu måste sysselsätta oss. Nu gäller det att visa handlingskraft.

Kärnkraften skall vara borta ur vårt lands energiförsörjning senast år 2010. Det är folkomröstningens besked och det har riksdagen under bred enighet beslutat. Det som har hänt i vår måste leda till handfasta beslut och åtgärder som gör avvecklingstiden så kort som det någonsin är möjligt. Vi skall komma ihåg att människorna är skakade över vad som har hänt i Ukraina.

Nu gäller det inte *om* kärnkraftsavvecklingen skall påskyndas utan *när* den första reaktorn skall stängas och hur snabbt vi kan bli av med resten. Så länge socialdemokraterna ägnar sig åt att diskutera *om* i stället för *när* kommer deras officiellt uttalade vilja att avveckla kärnkraften att mötas med både misstro och tvivel.

Sanningen är att vi kan stänga Ringhals och Barsebäck och ändå ha lika mycket elström som vi hade i början av 1985, innan de två sista reaktorerna togs i bruk i Forsmark och Oskarshamn. Detta är sanningen.

Jag skulle önska att statsministern i dag gav ett klart besked om att Ringhals och Barsebäck skall stoppas så snart praktiska och juridiska omständigheter gör det möjligt. Det skulle rensa luften i mer än ett avseende. Det skulle återställa det skamfilade förtroendet för regeringens vilja att verkligen avveckla kärnkraften. Under de senaste veckorna har man haft en lång rad tillfällen att skapa denna trovärdighet. Men dessa tillfällen har försuttits. I stället har man på nytt bekräftat att Ringhals skall permanentas genom nyinvesteringar i miljardformat.

Tag nu chansen, statsminister Ingvar Carlsson! Ge svenska folket ett klart och rakryggt besked! Sopa undan alla tvivel och gör slut på misstron! Ge oss beskedet att Ringhals och Barsebäck skall stoppas så snart som möjligt! Rada inte upp en mängd *om*! Vi vill veta *att* och *när* det skall hända något.

Som så många gånger förr försöker kärnkraftsförespråkare nu åter skrämja oss med att kärnkraften bara kan ersättas med miljöförstörande kol och olja. Det är enligt min mening ett okunnigt påstående. Jag kan försäkra Ulf Adelsohn om att han inte behöver vara ängslig för luften på Karingön eller någon annanstans om vi stänger Barsebäck och Ringhals. Det finns andra resurser än miljöförstörande kol och olja.

Det finns alltså ingen grund för denna svartmåling. Genom ett effektivare

utnyttjande av energin och genom utvecklandet av inhemska, förnybara energikällor kan vi ersätta kärnkraften. Genom en klok politik kan vi fasa ut kärnkraften ur vår energipolitik redan under innevarande århundrade.

Jag vill också påminna om sambandet mellan kärnkraft och atomvapen. Detta samband är helt uppenbart – man kan t. o. m. tala om kärnkraft och atomvapen som siamesiska tvillingar. Vi blir påmind om detta nästan dagligen, när vi hör talas om kärnvapenprov i Stilla havet och i Nevadaöknen – prov som sprider sådana radioaktiva moln som vi har fått uppleva här i vårt eget land denna vår.

Det är inte nog med att marken och luften förgiftas av radioaktivt nedfall och försurande utsläpp. I dag är också havsmiljön allvarligt hotad av miljöförstöring. Vissa skador är en faktisk realitet, och några av dem är så allvarliga att vi inte vet om skadorna kan repareras. Vi behöver ett samlat åtgärdsprogram för att rädda Västerhavet, Östersjön och världshaven i övrigt. Vi behöver öka insatserna i Sverige, såväl när det gäller konkreta föroreningsminskande åtgärder som när det gäller forskning. Problemen med vissa ämnen, som plutonium, radioaktiva föroreningar och klorföreningar, måste vi lösa genom att avstå från produktion som bidrar till miljöskadligt avfall.

Till utsläppen av gifter, närsalter och syreförbrukande ämnen som förorenat de hav som omger våra kuster har vi nu också fått det luftburna radioaktiva nedfallet. En av de viktigaste åtgärderna för att få levande hav, sjöar och vattendrag och en fungerande vattenförsörjning är också en omställning av energisystemet. Genom effektivare energianvändning och inhemsk förnybar energi kan vi komma bort från miljöförstörande energikällor som kärnkraft, kol och olja.

Vi har i centern ställt krav på en miljökommission. I denna menar vi att man skall diskutera och penetrera de långsiktiga effekterna på miljön av bl. a. det radioaktiva nedfallet. Vår beredskap och sårbarhet måste granskas och förbättras.

Jag hoppas att statsministern här i dag skall kunna ge ett svar på frågan hur han ser på inrättandet av en miljökommission.

Herr talman! Det är en helhetssyn på miljön och människornas villkor som präglar centerns politik. Allt mänskligt liv måste följa ekologins lagar. Vår energiförsörjning skall vara en del av naturens kretslopp. Då blir energikällorna inte ett hot mot människor, djur och natur. Miljöpolitik får inte bli något man tar till i paniksituationer för att mildra effekterna av inträffade olyckor. Miljöpolitik är för oss ett övergripande begrepp, som måste styra all mänsklig verksamhet, och målet är att garantera människorna en god livskvalitet.

I jämförelse med mänsklighetens ödesfrågor, som kärnkraftsolyckor, spridning av radioaktivt avfall, försurning och andra hot mot livsmiljön, kan våra vardagsproblem med ekonomi, sysselsättning och arbetsmarknadskonflikter te sig futtiga. Men även dessa problem måste självfallet hanteras med allvar och insikt.

Sparande och framtidsinriktad hushållning är i ekonomiskt hänseende viktiga grundelement i den politik som centerpartiet föreslår.

För socialdemokratin har ett kollektivt sparande varit ett instrument för att

omforma samhället i socialistisk riktning. Det senaste exemplet är de kollektiva löntagarfonderna. En inriktning av detta slag bakbinder enskilda idéer och initiativkraft. Detta måste vi ta oss ur genom att flytta kapital och inflytande till individer, inte till stora institutioner och företag.

Från centerpartiets sida ser vi ett ökat hushållssparande som en avgörande punkt i den ekonomiska politiken. Sparandet är i sig en nödvändighet för att vi som nation inte skall leva över våra tillgångar. Inte minst i nuvarande ekonomiska situation, som på ett bedrägligt sätt framstår som god, är det viktigt att vi genom det ökande sparandet lägger en god grund för framtiden. Vi måste skapa ett klimat för offensiva investeringar i industrin. Utveckling av teknik och investeringar för resurshushållning och miljöförbättringar borde vara ett bärande tema i denna offensiv. Jag vill understryka att vi inom centern menar att detta är att sätta tilltro till tekniken, att ta vara på de möjligheter som en ny energipolitik innebär och som även lägger en god grund för den ekonomiska utvecklingen och tillväxten i vårt land.

Regeringen måste också nu visa att man har förmåga att hantera Sveriges ekonomiska situation i ett läge där oljepriset och dollarkursen sjunker. Det är då man måste demonstrera sin förmåga att ta vara på de möjligheter som denna ekonomiska situation innebär.

Vi kan konstatera att löne- och avtalsrörelsen är mycket komplicerad och befinner sig i ett allvarligt läge. Detta är inte resultatet av oturliga eller oskickliga skeenden nu på försommaren. Nej, det är resultatet av gamla försummelse. Påtagliga orosmoment har funnits sedan länge. Får jag här erinra om det s. k. Dalaupproret i februari. Vad det handlade om var rättvisan i vårt samhälle. Många människor upplevde att regeringens ambitioner för att åstadkomma ökad rättvisa var helt otillräckliga – för att inte säga obefintliga. Vi försökte inom centern att finna lösningar på några av de problem som radades upp under den allmänna motionstiden. Men regeringens budgetproposition var i det närmaste tom på förslag.

Sedermera kunde vi erfara hur socialdemokraterna accepterade centerförslaget att höja det kommunala grundavdraget från 7 500 kr. till 9 000 kr., vilket innebar en skattesänkning för alla med 450 kr.

Det var också i det perspektivet som regeringen började visa ett intresse för en rättvisare familjepolitik. Vi kan konstatera att barnbidragen har höjts, liksom garantinivån i föräldraförsäkringen. Samtidigt beklagar vi att den socialdemokratiska regeringen inte förmått ta sig själv i kragen för att införa en vårdnadsersättning, som skulle ge småbarnsföräldrar större frihet att ge sina barn mera tid. En vårdnadsersättning skulle stärka den ekonomiska situationen för de många deltidsarbetande småbarnsmödrarna och de få deltidsarbetande småbarnsfäderna, som i dag förlorar ekonomisk trygghet. Det skulle ge dem som arbetar på heltid i hemmet med sina små barn ett ekonomiskt stöd och skulle lägga en betydligt mer jämlik ekonomisk grund för både män och kvinnor än de förhållanden som vi har i dag.

Ett annat område som varit utsatt för problem är skolans. Redan i höstas varnade vi centerpartister för att låta ekonomiska problem gå ut över skolbarnen. Vi hävdade att skolans alla resurser måste utnyttjas för barnens bästa, även då antalet skolbarn minskar. Ändå försökte socialdemokraterna spara, men blev till dels korrigerade av riksdagen. Till sist hörde centern till

dem som fullt ut slog vakt om skolans resurser.

Vi har alltså fört en konstruktiv oppositionspolitik under den här våren. Vi kan notera att en del fördelningspolitiskt viktiga förslag har kunnat genomföras därför att de fått majoritet i riksdagen. Men helheten saknas. Luckorna i välfärden är fortfarande många och klyftorna stora. Vi kan t. ex. jämföra kvinnornas genomsnittliga löner och förmåner med männens. Vi kan jämföra ett typiskt vårdyrke med motsvarande tekniska yrke och klyftorna blir mycket tydliga. Den avtalskonflikt som nu pågår är mot den bakgrunden ett sorts Dalauppror, fast bredare och större.

Det är också uppenbart att vårt studiesociala system håller på att äventyra den högre utbildningen och forskningen. Den skuldbörda som tynger en nyexaminerad akademiker får många att avstå från studier. Föräldrarnas plånbok och geografiska hemvist avgör. Det är som om man vore förflyttad till sin egen ungdom, då förhållandet var detsamma. Det är sorgligt att behöva konstatera att socialdemokraterna inte tycks ha insett allvaret i denna situation. Det är som en bomb som håller på att brisera. Upprinnelsen till arbetsmarknadskonflikten ligger delvis här, och läget pockar på en långsiktig lösning.

Herr talman! Den regionala obalansen är nu så kraftig att vissa delar av vårt land hotas av närmast total avfolkning. I stora delar av landet känner sig människor övergivna, och alla planer för framtiden slås i spillror. Den helt annorlunda samhällstyp som koncentrationsområdena utgör drabbar också deras invånare med miljöhot och sociala påfrestningar. Även här avslöjas i grunden de fördelningspolitiska ambitionerna. Det var därför en besvikelse för många när regeringen valde att avstå från en skatteutjämningsreform inför 1987, dvs. med beslut nu i vår. De stora skillnaderna i ekonomiska förutsättningar mellan kommunerna ger obalans och skapar spänningar i vårt samhälle. Detta måste ändras med en aktiv regionalpolitik, som grundar rättvisa förhållanden för människor i olika delar av vårt land och samtidigt utnyttjar de enorma resurser som finns i olika regioner.

Ofullkomligheterna i fördelnings- och regionalpolitiken hotar stabiliseringspolitiken. Helhetssynen och långsiktigheten är bristfällig. Detta är centerpartiets huvudkritik av den förda socialdemokratiska politiken.

Arbetslösheten är fortsatt hög. De regionala skillnaderna är stora. En ny politik som tar vara på idéer och utvecklingskraft är helt nödvändig. Vi måste bygga vidare på de företag som finns och satsa på småföretag som är flexibla, tåliga och tar vara på nya idéer.

En politik för fler jobb måste ha som mål att utveckla en decentralistisk näringsstruktur, inte att flytta människor till redan överhettade områden. Det är från denna utgångspunkt centerpartiet vill satsa på utbildning och forskning. Det gäller såväl kvaliteten i högskolan som utvecklandet av de små högskolorna.

Det är med samma mål vi satsar på rättvisa skatteregler för småföretagen och arbetar för att få fram riskvilligt kapital till småföretagens investeringar. Skall vi nå målet måste också byråkrati och krångel bekämpas. Den som vill satsa och ta risker skall inte snärjas och bakbindas av paragrafer och bestämmelser.

De alternativ vi pekar på i energi- och miljösammanhang ger utrymme för

nyföretagande och jobb i alla delar av landet. Rätt utnyttjad kan därför kärnkraftsavvecklingen och kampen mot försurningen bli en motor i ekonomin och främja utvecklingskraften.

Vi måste föra en politik gentemot kommunerna som är långsiktig, inte en ryckig ettårig. Kommunerna i sin tur skall ju också planera för att ge de gamla den rätta vården, för att kunna klara av barnomsorgen i varierade former för alla barnfamiljer.

Socialdemokraterna går för långt när det gäller indragningar från kommuner och landsting. Vad vet vi om vilka påfrestningar för dessa som avtalsrörelsen kan komma att innebära?

Från centerpartiets sida anser vi att det finns ett utrymme 1987 för att begränsa den kommunala ekonomin. Men man får inte ta i så hårt att kommuner och landsting tvingas höja skatten. Det finns många oroande tecken på att vi står inför kraftiga skattehöjningar – inte minst på landstingssidan. Då äventyras ambitionen att låta låginkomsttagare få del av bl. a. de skattesänkningar som möjliggjordes genom att socialdemokraterna antog centerpartiets förslag om höjda kommunala grundavdrag. Men det räcker naturligtvis inte som enda skattepolitiska åtgärd.

Man skall kunna leva på sin lön. Det har sagts flera gånger från denna talarstol i dag. Enligt centerns mening är sänkt skatt särskilt viktigt för dem som har allra svårast att leva på sin lön. Det är låginkomsttagare, däribland finns många kvinnor. Det är ensamstående föräldrar och det är barnfamiljer med bara en inkomst.

Det gäller därför att utveckla ett skattesystem som främjar arbete och sparande och som samtidigt är rättvist. Tyvärr tycker vi centerpartister oss vara ganska ensamma med sådana ambitioner. Det gäller t. ex. när vi arbetar för en bättre kommunal skatteutjämning. Det gäller också arbetet för en rejäl skattestimulans för individernas målsparande genom införande av privata investeringskonton. Centern kommer dock att fortsätta sitt arbete för ett rättvisare och sysselsättningsstimulerande skattesystem.

Herr talman! 1986 har proklamerats som det internationella fredsåret. Bakom denna manifestation av Förenta nationerna ligger den gemensamma insikten om att ett krig mellan dagens topprustade nationer innebär ett hot om total ödeläggelse för hela mänskligheten. Människor världen över har en gemensam önskan att bevara freden. Detta breda folkliga engagemang för fred måste mötas med respekt och ödmjukhet av ländernas ledare. Om fredsåret skall bli mer än en manifestation på papperet måste de politiska ledarna mötas i en öppen dialog och gemensamt visa ärlig vilja att åstadkomma en bättre och rättvisare värld.

Fortfarande är det en öppen fråga om fjolårets supermaktsmöte i Genève skall följas av ett nytt toppmöte i år. Det vore tragiskt om de hoppfulla tongångarna från fjolårets möte inte skulle följas upp under det internationella fredsåret 1986. I dag tycks utsikten dyster inför meddelandet att USA tänker bryta – om än bara "litet" – mot Salt II-avtalet. Vi får dock inte förtrötta i arbetet att ställa de "stora" ledarna inför folkens krav på fred och avspänning.

Mänskliga fri- och rättigheter kränks över hela världen, ibland öppet med hela världen som åskådare, som i Sydafrika, i andra fall fördolt.

För några dagar sedan nådde oss budskapet om hur några Solidaritetsledare i vårt grannland Polen arresterats. Deras rättighet att hävda sina åsikter i en fri fackförening har förvägrats dem i årtal – nu tycks långa fängelsestraff vänta.

I arbetet för fred och avspänning får vi aldrig glömma att hävda också enskilda människors rätt till ett värdigt liv. Därför fördömer vi övergreppet mot Solidaritetsledaren i Polen. Därför måste kampen mot apartheidregimen i Sydafrika intensifieras.

Internationell solidaritet i en värld där alla stater och alla människor har lika rätt till frihet, fred och oberoende är högt ställda men nödvändiga mål.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 46 LARS WERNER (vpk):

Herr talman! Det går bra för Sverige, för storföretag och banker, men inte tillräckligt bra för att förbättra villkoren för folkflertalet – ungefär så kan väl regeringens budskap i dag sammanfattas.

Oljepriset har fallit, budgetunderskottet minskar fortare än regeringen väntat sig och inflationen sjunker. Exportindustrin gör ökade vinster, och näringslivet har rekordvinster. Det har i dag en överlikviditet på 230 miljarder kronor, vilket är nästan lika mycket som alla statens departement kostar tillsammans under ett år – en ofantlig summa.

Regeringen förefaller nöjd och optimistisk och tycker att företrädare för andra partier också borde glädja sig. Men bakom denna glättiga beskrivning av det ekonomiska läget finns en annan och kanske mindre behaglig verklighet.

Trots att det går bra för Sverige går i dag tiotusentals människor öppet arbetslösa, utan hopp om att kunna få ett arbete. Andra tvingas mot sin vilja till övertidsarbete och ökade arbetsinsatser. Flyttlassen rullar söderut igen. En regional utarmning pågår, och orättvisorna mellan olika landsdelar skärps.

Ute i kommunerna har reformarbetet stannat upp. Det pågår en omfattande social nedrustning. Daghemsköerna växer. Sjuk- och äldreomsorgen försämras. Bibliotek stängs. Kollektivtrafiken, som borde byggas ut, får inte de resurser den behöver.

Lågavlönade – många barnfamiljer – brottas med stora ekonomiska problem, trots den ekonomiska uppgången. Varken den här veckans beslut om ändrade skatteskalor och höjda barnbidrag eller de nya avtalen ger de här grupperna hopp om någon radikal förbättring.

Flera år av ekonomisk kris, med reallönesänkningar och rekordhög inflation, med en orättfärdig fördelningspolitik, har vidgat inkomst- och förmögenhetsklyftorna, har skapat nyrika och nyfattiga. Politiska beslut om ekonomiska åtstramningar och nedskärningar har urholkat den sociala grundtryggheten. De sociala orättvisorna har skärpts.

Det är riktigt, som det sägs ibland, att vi jämfört med flertalet andra länder har det bra i vårt land. Men faktum är att reformarbetet har avstannat och genomförda sociala reformer håller på att urholkas. Arbetarrörelsens gamla

värderingar om solidaritet, rättvisa och jämlikhet trängs tillbaka och präglar inte samhällsarbetet på samma sätt som tidigare.

Samtidigt tillkommer nya frågor och problem med stor betydelse för våra dagliga livsvillkor och för samhällsutvecklingen. Frågor som skapar sociala spänningar, som övergår i politiska motsättningar och konflikter. Frågor som ställer nya krav, enligt mitt sätt att se, framför allt på arbetarrörelsen.

Många säger i dag att de inte längre känner igen sig i arbetarrörelsen, i dagens regeringspolitik. Det finns en utbredd facklig kritik mot regeringen. Det är ingen hemlighet. LO-ordföranden sade nyligen i en intervju att han var oroad över regeringens ekonomiska politik. Ja, han undrade t. o. m. om den var socialdemokratisk!

Om nu regeringen tar lätt på kritiken från vårt parti borde man ändå ha anledning att fundera över vad man håller på med när politiken inte känns igen av LO men består med överväldigande beröm i långa stycken från de borgerliga partierna.

Det är inte fråga om ett tillfälligt fackligt missnöje över något enskilt förslag, utan mer en allvarligt menad kritik av regeringspolitikens utgångspunkter och inriktning. Man förvånas t. ex. över att regeringen lutar sig åt höger, trots att det finns en annan majoritet här i kammaren, över att regeringen försvarar bolagens vinster mot löntagarna, över att regeringen bedriver en politik som har gynnat de redan välbeställda på de vanliga löntagarnas bekostnad. Det gäller t. ex. regeringens marginalskatteuppgörelse med centern och folkpartiet eller den dåvarande socialdemokratiska oppositionens uppgörelse med centern och folkpartiet för några år sedan.

Det var en uppgörelse som gav de högst avlönade tiotusentals kronor i skattelättnader. Partierna bakom den uppgörelsen var medvetna om, den gången, att den skulle medföra kritik. Man hängde därför på ett särskilt villkor för omläggningen. Låt mig få påminna om detta genom att läsa upp vad ni då var överens om:

”Genomförandet av skattereformen måste med nödvändighet paverka löneutvecklingen. Krav på återhållsamhet riktar sig med särskild styrka mot höginkomsttagarna. Tillgängligt utrymme för löneförbättringar bör i huvudsak tillfalla de inkomsttagare som i begränsad utsträckning får fördelar av de sänkta marginalsatterna. Om löneutvecklingen i praktiken avviker från denna inriktning kan stegen i marginalsattesänkningen under treårsperioden bli föremål för omprövning”.

Herr talman! Nu är den här skattereformen genomförd och vi kan se i dag att de högavlönade inte visade någon återhållsamhet i avtalsrörelserna och att de lågavlönade inte fick någon kompensation för de högavlönades skattelättnader. Vi kan alltså konstatera att villkoren för skatteomläggningen aldrig har uppfyllts.

Trots att de högavlönade fick tiotusentals kronor i skattelättnad genom marginalskatteomläggningen reser nu läkarna krav på stora löneökningar. Löneökningar som, om de genomförs, skulle omöjliggöra några löneökningar över huvud taget för de lågavlönade sjukvårdsbiträdena och sjuksköterskorna.

Efter den här uppgörelsen är de lågavlönade att beklaga. De högavlönade kan naturligtvis kritiseras, men partierna bakom besluten har ett politiskt

ansvar för sina politiska löften och de beslut som fattats.

Jag vill därför ställa ett par frågor till socialdemokraterna, som i dag är i regeringsställning, till folkpartister och till centerpartister som stod bakom den här marginalskatteomläggningen: Varför stod ni inte fast vid ert löfte till de lågavlönade? Varför omprövade ni inte er uppgörelse, när det stod klart att de lågavlönade inte fick någon kompensation för de högavlönades stora skattelättnader? Varför svek ni de lågavlönade?

Inför årets avtalsrörelse hette det att det skulle bli en låglönesatsning. Säkert hade många lågavlönade förhoppningar om att äntligen få en ordentlig lön att leva på, att de skulle få kompensation för den orättvisa marginalskatteomläggningen. Men hur har det blivit? Jo, regeringen säger som jag nämnde inledningsvis, att det går bra för Sverige. Den talar vackert om en rättvis fördelning och manar löntagarna till återhållsamhet i avtalsrörelsen. Samtidigt gör näringslivet rekordvinster, höjer aktieutdelningarna och strör ut 8 miljarder till aktieägarna, men man anser sig inte ha råd med en låglönesatsning. Och de högavlönade ställer i den situationen krav på mycket stora löneökningar.

De lågavlönade inom den privata sektorn fick mycket små löneökningar, och de i den offentliga sektorn riskerar nu att få ännu mindre. Vårt parti har ingen förståelse för läkarnas höglönekrav, utan vi vill se ordentliga satsningar på låg- och mellanlönegrupperna.

Vi har heller ingen förståelse för regeringens inblandning i avtalsrörelsen. Det är klart att regeringen kan säga att varje regering har ett övergripande ekonomiskt ansvar. Ja, men den inblandning i avtalsrörelserna som vi sett på senare år, av både borgerliga och socialdemokratiska regeringar, anser jag måste upphöra. Löntagarorganisationerna måste utan hot och inblandning få förhandla om löner och arbetsvillkor.

Eftersom regeringen har blandat sig i avtalsrörelsen, tar den också på sig ett direkt ansvar för att den nödvändiga låglönesatsningen uteblev, för att de lågavlönade inte får de löneökningar de behöver.

Jag vill därför ställa en fråga till regeringen: Vad tänker ni göra för att de lågavlönade skall få den köpkraftsförstärkning de behöver men som de inte får i årets avtalsrörelse? Tänker ni komma med några särskilda åtgärder till stöd för låginkomsttagarna? Är ni beredda att exempelvis sänka moms på maten? Vi menar att en sådan åtgärd skulle välkomnas, inte bara av de lågavlönade utan också av barnfamiljer och pensionärer.

Statsministern har på senare tid talat om de sociala orättvisorna och om behovet av en rättvisare fördelningspolitik. Men vad har vackert tal för värde om det inte följs av lika vackra handlingar? Vad är det värt när man tvingar igenom en social nedrustning i kommunerna, när man ingriper hårdhänt i avtalsrörelsen, när man propagerar för högre vinster, när man bedriver en politik som i dagsläget bidrar till större orättvisor och när man inte är beredd att göra något åt klippekonomin och nyrikedomen?

Varför sänker ni inte räntan ytterligare? Jag ställer den frågan mot bakgrund av att det är en utbredd uppfattning att det går att sänka räntan. Varför lyssnar ni inte på LO och TCO?

Dagens höga räntor är skadliga för samhällsekonomin och skulle för några

är sedan ha betecknats som ockerräntor och sannolikt blivit föremål för rättsliga åtgärder.

Varför släppte ni räntesänkningen fri? När nu riksbanken sänker räntan med någon procent – man sänker aldrig mer – sänker bankerna den med någon tiondel om de sänker den alls. Den avsedda effekten av en räntesänkning förtas, och bankernas vinster ökar. LO kräver i dagsläget en räntesänkning, och TCO manar till en folkresning mot de höga räntorna. Men var står regeringen i den här frågan?

När, om inte nu då det går bra för Sverige, när det finns gott om pengar, är det dags att slå in på en annan politik? Att övergå till en sysselsättningskappande ekonomisk politik, att inleda en rättvisare fördelningspolitik, att upphöra med den sociala nedrustningen och ta itu med nyfattigdomen, att börja sänka arbetstiden och höja vår livskvalitet.

Det finns en fråga att ställa till regeringspartiet: Varför måste ni alltid tvingas till omprövningar? Kärnkraftsfrågan har diskuterats tidigare här i dag. Socialdemokraterna uppträdde länge som kärnkraftens varmaste anhängare. Det behövdes en kärnkraftsolycka i USA för att man skulle inse kärnkraftens risker och göra en omprövning. Det behövdes tydligen också en olycka i Sovjetunionen för att ni skulle börja inse att Barsebäck nog måste läggas ned tidigare än man har tänkt sig.

Vårt parti vill stänga Barsebäck så fort det går, och vi motsätter oss ett anslag på över 1 miljard till Ringhals 2-reaktorn.

Herr talman! Låt mig ta upp en annan fråga. När en företrädare till mig, C.-H. Hermansson, för rätt många år sedan beskrev maktkoncentrationen i Sverige och myntade begreppet de 15 familjernas ekonomiska makt, försökte man till att börja med tiga ihjäl hans uppgifter. När det misslyckades bestred man att de var riktiga. Detta var dock en övermäktig uppgift, och med tiden blev hans banbrytande arbeten allmänt accepterade både av anhängare och av motståndare. De 15 familjerna blev ett politiskt begrepp i svensk debatt.

C.-H. Hermansson har nu återkommit med en ny bok, vari han visar hur vårt land alltmer snärjs in i ett beroende av utländsk storfinsans och imperialistiska stormakter. Jag vill i all blygsamhet rekommendera regeringen att ta del av Hermanssons utförliga dokumentation - och framför allt begrunda vad för slags utveckling och framtid vi riskerar att gå till mötes om man inte vidtar motåtgärder.

De gångna årens ekonomiska kris och de sex åren med borgerliga regeringar har inneburit att målsättningen om den fulla sysselsättningspolitik övergivits, att de sociala reformerna urholkats. Fördelningspolitiken har blivit alltmer orättvis, och maktkoncentrationen tilltar.

I valrörelsen förra året inbjöd regeringen väljarna att delta i försvaret av och förnyelsen av det svenska välfärdssamhället. Det blev inte mycket av detta.

I januari föreslog regeringen en så liten höjning av arbetslöshetsunderstödet att det inte ens nådde upp till lägsta socialbidragsnormen. Man har pressat igenom besparingar och nedskärningar. Man har tagit ifrån kommunerna miljardtals kronor. Det innebär att försvaret av välfärden har varit bräckligt och förnyelsen praktiskt taget obefintlig.

Det finns en arbetarmajoritet i den här kammaren som den socialdemokratiska regeringen hade kunnat stödja sig på. Men i stället för att stödja sig på den har regeringen valt att åka slalom, att söka politiskt stöd hos ett eller flera borgerliga partier.

Vår utgångspunkt är att Sverige behöver en helt ny politik som grundar sig på arbetarrörelsens värderingar och politiska målsättningar.

Vad vill vi da göra åt arbetslösheten? Jo, vi vill skapa nya arbeten, både inom industrin och inom den offentliga sektorn – denna för ett par borgerliga partier så förhålliga offentliga sektor. Vi vill sätta fart på byggandet, bygga bort bostadsbristen, rusta upp gamla bostäder, bygga daghem, skolor och sjukhus. Det finns många eftersatta behov inom den här sektorn.

Detta har vi inte råd till, säger regeringen. Men näringslivet förfogar i dag över 230 miljarder kronor. Skulle inte vinsterna resultera i nya arbeten? Var inte det den tredje vägens politik – att skapa vinster som skulle ge nya arbeten?

Det finns pengar, men kapitalägarna spekulerar i dag hellre på börsen än skapar nya arbeten. Investeringarna sjunker, och arbetslösheten kvarstår på en efter svenska förhållanden mycket hög nivå. Men i stället för att tvinga företagen att investera vinsterna i nya arbeten underlättar regeringen för företagen att göra utlandsinvesteringar.

Regeringen drar åt svängremmen om kommunerna. Man lägger på dem nya uppgifter samtidigt som man tar ifrån dem statsbidrag. Kommuninvånarna får sämre service. Den sociala grundtryggheten urholkas. Arbetsvillkoren för de anställda försämrats, inte minst för kvinnorna som utgör en stor del av arbetskraften i kommunerna. Många avskedas och blir arbetslösa.

Vpk vill bygga ut den offentliga sektorn. Vi vill tillgodose i dag eftersatta sociala behov, förstärka den sociala grundtryggheten och skapa nya varaktiga arbeten. Vi vill använda riksdagens arbetarmajoritet för en sådan politik, men regeringen väljer att tillsammans med de borgerliga driva fram en social nedrustning i kommunerna.

Vi kan inte acceptera att tiotusentals arbetslösa och heltidsarbetande människor här i landet har så dåliga inkomster att de inte ens når upp till existensminimum, samtidigt som andra kan göra snabba klipp på börsen och leva i lyx och överflöd.

Fördelningspolitiken måste läggas om. Skatterna måste åter utgå från principen om skatt efter bärkraft. Priser och hyror måste hallas ner. Spekulationen måste bekämpas. Klippekonomin måste upphöra.

Vi vill slopa momsens på maten, och där har vi stöd av en mycket större grupp människor än som stöder oss i val. Vi vill skärpa skatten på stora inkomster och förmöggheter, och vi vill införa en realränteskatt. När kommer detta, Ingvar Carlsson?

Vi har föreslagit regeringen att höja delpensionen redan till sommaren och rikta ett särskilt stöd till pensionärer utan eller med låg ATP. I valrörelsen lovade regeringen att återställa ersättningen för delpensionen, så att människor som har slitits ner i tunga arbeten skulle kunna gå ner i arbetstid. Varför har ni dragit delpensionen i Fälldins gamla långbänk, när det ju finns pengar reserverade för detta?

Många har farit illa under de gångna årens hårda åtstramningar och

nedskärningar. Det föranleder mig att ställa frågan: Varför är ni så okänsliga för det som kallas livskvalitetsfrågorna? Varför vägrar ni envetet att ta upp en förutsättningslös diskussion om sextimmarsdagen? Runt om i Europa sänks nu arbetstiden i land efter land, men regeringen här i Sverige skjuter hela tiden frågan framför sig.

Avslutningsvis, herr talman: Valet förra året var en ideologisk kraftmätning mellan arbetarrörelsen och de borgerliga partierna. Väljarna avvisade det borgerliga systemskiftet. De hade stora förhoppningar på regeringen och på den nya majoriteten. Men allt fler står i dag frågande inför den politik som regeringen har slagit in på, trots allt tal om att det går bra för Sverige.

Till allra sist: Om någon dag stänger riksdagen. Om några veckor bryter semestrarna ut här i landet. Vi vet alla att det har varit en arbetsam vår för statsministern. Jag vill önska honom en skön semester – koppla av och njut av sommaren! Alla dagar lär inte bli solskensdagar, vare sig politiskt eller väderleksmässigt, för vad är en svensk sommar utan regn? Men lägg då undan alla tråkiga skrivelser, utredningar och annat och läs i stället en god bok. Läs C.-H. Hermansson bok och kom tillbaka i höst med litet nya, djärva och framför allt socialistiska idéer! Med varm hand överlämnar jag denna bok. Men för rättvisans skull – eftersom vi är ett rättviseparti – vill jag uttala ett tack till Ulf Adelsohn och utdela en bok även till honom, inte för att han skall bli socialist, därför att för det krävs det litet mer, men för att bidra till en något mer nyanserad bild av det svenska samhället och omvärlden.

Anf. 47 Statsminister INGVAR CARLSSON:

Herr talman! Jag skall återkomma i min avslutning med några personliga ord till Ulf Adelsohn. Jag vill bara nu göra den spontana reflexionen att när jag lyssnade på Ulf Adelsohn lät han inte som en avgående partiordförande utan som en nyvald. Jag säger det som en komplimang.

Det var ett ord jag reagerade mot hos Ulf Adelsohn, när han talade om ett omvänt kosackval. Ordet kommer från 1928 års val, där den tidens höger beskrev Per Albin Hansson som kommunist och farlig bolsjevik. I 1985 års val gick moderaterna ut och sade: Vi skall åstadkomma ett systemskifte. De presenterade de s. k. nyliberala idéerna. I den egna eftervalsanalysen säger nu moderaterna: Vi var kanske litet för detaljerade. Ja, herr talman, så kan man uttrycka det. Sanningen var ju den att man talade om vilken sorts samhälle man ville ha, och det reagerade väljarna emot.

Vi har fått en del beskrivningar från moderat håll om hur det skulle bli om socialdemokraterna skulle regera: friheten skulle gå förlorad, taggtråden skulle rullas ut. Det där tillhör väl den sortens överdrifter i valrörelser som vi gör bäst i att glömma nu.

Bengt Westerberg ställde en konkret fråga, om regeringen var beredd att överföra svenskt kunnande om kärnkraftssäkerhet till utlandet. Efter Tjernobylolyckan har vi sagt att det krävs mer av internationellt samarbete, via IAEA i Wien, via ett intensifierat samarbete mellan Östersjöstaterna, och i något fall kanske man också skall pröva ett bilateralt samarbete. Det bör inriktas både på att öka säkerheten vid existerande kärnkraftverk och att ordentligt förbättra informationen – om trots allt en olycka skulle hända. I detta internationella samarbete är Sverige berett att konstruktivt medverka

med sitt kunnande. Formerna för detta samarbete får emellertid ytterligare övervägas.

Bengt Westerberg klagade över hur vi hade använt vinsterna inom det privata näringslivet. Jag får då slå fast den grundläggande skillnaden mellan perioden 1976–1982, då de borgerliga regerade, och från 1982 till i dag, då socialdemokraterna har regerat. Under den borgerliga perioden sjönk industriinvesteringarna med 40 %. Under våra knappt fyra år har investeringarna ökat med 45 %. Det är därför som man har framtidstro och optimism inom näringslivet i dag. Dessutom har vi genomfört en rad åtgärder för att långsiktigt stärka näringslivet, t. ex. genom förnyelsefonder – det är riktigt att en borgerlig regering aldrig skulle ha kommit på det. Jag är övertygad om att denna investering i mänskligt kunnande på lång sikt kommer att visa sig vara precis lika viktig som investeringar i maskiner.

Beträffande Bengt Westerbergs synpunkter på rättvisa vill jag säga: Vi kommer aldrig att uttala att vi skall ha lika lön. Däremot står vi för en rad andra åtgärder som rör arbetslivet, t. ex. rätten till arbete. Och när vi ser oss omkring i borgerligt styrda länder med 11 % arbetslöshet, då blir vi ganska skrämde beträffande vart de politiska demokratierna är på väg. Enligt min uppfattning klarar vi inte i längden en politisk demokrati med så stor arbetslöshet.

De reformer som Bengt Westerberg uttalade sig för – studiemedel, eget rum inom långvården – är utmärkta. Men de skall ju finansieras. Och i Älvsborgs län, som jag själv känner väl till, har folkpartiet, förmodligen av ekonomiska skäl, fram till helt nyligen röstat emot det egna rummet.

Det är klart att vi i Sverige skulle kunna öka vårt budgetunderskott på samma sätt som under de borgerliga åren, då vi kom upp till 80 miljarder, och utlova nya reformer. Men slutet skulle bli ganska förskräckligt. Vi har lyckligtvis, herr talman, vänt utvecklingen och har nu minskade budgetunderskott. På de punkter där de borgerliga partierna har vunnit framgångar under det senaste året, har man plussat på budgetunderskottet. Jag vet inte om det är så kloka framgångar.

Till Karin Söder: Jag menar allvar med energidelegationen. Den skall utröna orsakerna till Tjernobyolyckan och effekterna av den samt mot den bakgrunden pröva säkerheten vid de svenska kärnkraftverken. Den skall göra en särskild analys beträffande Barsebäck. Och ingen tvekan kommer att råda: Vi kommer att ta de beslut som är nödvändiga efter denna genomgång.

Centern är representerad i energidelegationen, och jag inbjuder härmed till ett konstruktivt samarbete för att komma fram till en bra och klok lösning. Jag tror att det finns förutsättningar för en bra samverkan.

Till Lars Werner får jag återkomma senare, för att inte inledningen skall bli för lång. Jag vill nu bara ta upp en sak. Lars Werner frågar: Varför tvingas socialdemokraterna så ofta till omprövning? Ja, kommunisterna är kanske inte det parti som har rätt att ironisera över andra partiers omprövningar. Är det några som har omprövat här i världen, är det väl kommunistiska partier i Västeuropa.

Jag skall gärna läsa C.-H. Hermanssons bok och se om jag tar något intryck av den. Jag skall för säkerhets skull ta med den till hängmattan, för då har

man möjligheter att parera på lämpligt sätt när det gäller inlägg från vänsterpartiet kommunisterna.

Herr talman! Så här års är Sverige som vackrast. Grönskan, kvällshimlen, doften av hägg och syren, solglittret i vattnet – allt förebådar sommaren och visar att efter mörker och kyla kommer nya knoppar och nytt liv.

Så är det inte bara i naturen. Också i samhället i stort går vi mot hoppfulla tider, efter en svår och hotfull period.

I höstas hade vi allmänna val. Valresultatet demonstrerade entydigt att det svenska folket avvisade angreppen på välfärdssamhället – men samtidigt skapades en ny och, enligt många, svårare parlamentarisk situation. Det fanns de som menade att regeringen skulle hamna i beroendeförhållanden som omöjliggjorde en kraftfull regeringspolitik. Ett tag varnades det för regeringskriser. Några hävdade att det kanske t. o. m. skulle bli nödvändigt att utlysa nyval.

Samtidigt tycktes de ekonomiska utsikterna vara dystrare. Tillväxten såg ut att dämpas, och investeringarna kom av sig. En del olyckskorpar menade att vi var på väg mot en djup lågkonjunktur och stigande arbetslöshet.

Så kom det attentat som riktades mot en älskad och respekterad människa men också mot Sverige som nation och mot hela vår demokrati. Vi minns alla den chock och den känsla av total överklighet som grep oss. Mordet på Olof Palme var ett slag mot hela det svenska folket, mot det öppna samhälle som vi gemensamt byggt upp och tillsammans vill försvara mot våldet och intoleransen.

För väldigt många människor betydde Olof Palmes död att de förlorade en fast riktpunkt i en ond värld, en klippa som aldrig gav vika i kampen mot rasism, främlingshat, krigshets och snöd egoism.

För väldigt många människor medförde Olof Palmes död en ökad oro och en osäkerhet om vår värld och dess utveckling. Den oron har förstärkts av det tilltagande våldet i den internationella politiken. Terrorismen skördar nya offer. Brutal stormaktspolitik hotar de mindre staternas intressen. I Afghanistan, i Centralamerika, i södra Afrika sker ständiga förbrytelser mot folkrätten.

Över huvud taget präglas den internationella utvecklingen av ökad misstro och pessimism. Efter mötet i Genève mellan president Reagan och generalsekreterare Gorbatsjov har relationerna mellan USA och Sovjetunionen snarare försämrats än förbättrats. Även om ett andra möte kommer att äga rum senare i år är det ovisst vilka konkreta resultat som kan uppnås.

Och runt om i världen skördar regionala och lokala konflikter offer i form av människoliv och nationell förstörelse.

Allt detta är dock resultat av människors ovilja att låta förnuftet råda. Därmed har jag också sagt att det står i mänsklig makt att leda in utvecklingen på andra banor. Detta måste även i fortsättningen vara grunden för svensk internationell politik.

Också kärnkraftsolyckan i Tjernobyl har på ett ytterst handfast och obehagligt sätt visat hur utsatta vi är. När mjölken måste hållas ut, när korna inte får gå på bete för att en olycka inträffat flera hundra mil härifrån – då verkar människan plötsligt mycket liten inför de väldiga, nästan överkliga krafter som hennes tekniska uppfinningsrikedom frigjort.

Herr talman! Alla dessa hot och svårigheter har ställt Sverige, dess medborgare, vår parlamentariska demokrati och vårt öppna samhälle inför stora utmaningar. En bit på väg tror jag ändå jag vågar påstå att vi hittills bestått provet.

Tillsammans har vi kunnat värna demokratin. Vi har slagit vakt om vårt öppna samhälle. Vi har vägrat böja oss för dem som vill skapa ett hårdare, kallare Sverige. Vi har inte kapitulert för våldet – och vi tänker aldrig göra det.

Här i riksdagen har farhågorna för ett låst parlamentariskt läge kommit på skam. Vi har kunnat driva en saklig och konsekvent politik med goda resultat, tack vare en god vilja – från flera håll – till samverkan för nationens bästa och tack vare ett konstruktivt arbete i utskotten. Vi har i praktisk politik kunnat sluta leden kring en politik som hävdar våra gemensamma värden. Vi har tillsammans avväjrt hotet om regeringskriser och handlingsförlamning. Vi har värnat landets väl i en svår tid.

Resultatet har bl. a. blivit att den ekonomiska situationen har ljusnat. Visst har vi haft tur, på så vis att oljepriserna fallit. Det har förbättrat utrikeshandeln och dämpat de utifrån kommande prisstegringarna. Men det handlar inte bara om tur. Det handlar också om att på ett resultatrikt sätt kunna förvalta och utnyttja de öppningar som den nya situationen givit.

Runt om i vår omvärld kan vi se rader av länder, som också fått fallande oljepriser, men som ändå brottas med fortsatt stora svårigheter i form av massarbetslöshet eller stora underskott. Här har vi däremot kunnat ta till vara den ljusare situationen på ett sätt som givit ökad tillväxt och en starkare arbetsmarknad. Sverige har förbättrat sin relativa situation jämfört med läget före oljeprisfallet.

Det tycker jag att vi alla, på olika sätt, kan ta åt oss en viss ära av. Jag hoppas att vi även framgent skall kunna visa den nödvändiga styrka och enighet och ta det ansvar som en fortsatt ekonomisk förbättring kräver.

Också när det gäller kärnkraften måste vi ta ansvar. Vi måste nu, lugnt och metodiskt, men utan att spilla tid, gå igenom vad det är som egentligen inträffat. Varför skedde olyckan i Tjernoby? Hur påverkar den oss just nu – och framöver? Vilka lärdomar kan vi dra här hemma? Påverkar den sovjetiska olyckan vår bedömning av de svenska kärnkraftverkens säkerhet?

Om vi finner att så skulle vara fallet, får vi inte ett ögonblick tveka att dra konsekvenserna av det. I så fall måste vi beslutsamt vidta åtgärder för en snabbare avveckling av kärnkraften än vad som tidigare planerats. Då måste man också diskutera i vilken turordning de olika verken skall tas ur drift.

Människor är – med all rätt – oroliga. De kräver besked. Här har vi alla, i alla partier, också samma ansvar att försöka bringa klarhet i vad som hänt och vad som skall hända. Den oro vi delar med många får emellertid inte slå över i osäkerhet och oförmåga.

Herr talman! Det går bättre för Sverige. Vi har nu goda möjligheter att ta det avgörande klivet upp ur den ekonomiska krisen och på allvar börja ta itu med de stora och avgörande framtidsfrågorna – en hållbar ekonomisk tillväxt som ger arbete åt alla, en rättvis fördelning, en god miljö, både i naturen och på arbetet, och en utbildning som ger alla en möjlighet att begripa och behärska den nya tekniken.

För detta krävs emellertid att vi inte släpper greppet. Om vi verkligen skall kunna ta oss ur det senaste årtiondets ekonomiska kriser måste vi driva en fortsatt stram och konsekvent ekonomisk politik. Vi måste fortsätta att minska underskottet i statsfinanserna. Och vi måste pressa tillbaka inflationen, så att konkurrenskraften bevaras och nya jobb skapas.

Nu är inflationen på väg ned. Den senaste noteringen är 3,7 %. Det betyder att prisstegringstakten har nästan halverats på ett år. Vi har nu den lägsta inflationen sedan 1960-talet.

Vi har anledning att vara glada åt denna nedgång. Den betyder att det i år är möjligt att få till stånd reallöneökningar även vid måttliga nominella lönepåslag. Det betyder att vi nu, efter att i flera år ha tvingats avstå produktionsökningen för att sanera utrikeshandeln och bygga upp investeringarna, kan börja ta ut den växande kakan i form av ökad köpkraft.

Men förutsättningen är förstås att avtalsrörelsen inte urartar till en huggsexa, där gruppegoismen i strid för särintressen driver upp priser och kostnader i en takt som gör att vår ekonomi än en gång tappar fotfästet och sladdar in i nya problem.

Låt mig därför slå fast: Den svenska modellen och den tredje vägens politik står nu inför ännu ett viktigt prov. Antingen griper vi det tillfälle vi nu har att få till stånd en låg inflation och reallöneökningar och lyckas med våra ambitioner att som praktiskt taget det enda landet i världen gå ur den ekonomiska krisen med bevarad god sysselsättning, eller riskerar vi det som uppnåtts under de senaste åren och slirar in i nya svårigheter med ökande underskott och växande arbetslöshet.

Vi har ödet i våra egna händer. Tar vi inte chansen nu, kan det dröja länge innan vi får den igen.

Anf. 48 ULF ADELSON (m) replik:

Herr talman! Får jag först beträffande kärnkraften säga med anledning av vad statsministern sade att det är alldeles självklart att vi moderater, om de utredningar som nu görs ger oss anledning till en omprövning, är lika klart beredda till en sådan som alla andra. Men jag vill ändå säga till Karin Söder att skulle man nu, som centern vill, med omedelbar verkan stänga Barsebäck och ett av Ringhalsverken, motsvarar det 11–12 terawattimmar. För att ersätta detta kan man inte bara hänvisa till alternativ, utan man måste precisera alternativen, för detta motsvarar trots allt i för Sverige behövlig elkraft tre stycken orörda Norrlandsälvar – Kalix älv, Vindelälven och Torne älv t. ex. – eller som Bengt Westerberg detaljerat beskrev, inte bara ett oljekraftverk i Bohuslän och ett i Blekinge utan ytterligare något stort oljekraftverk. Det är ingenting som man bara med omedelbar verkan kan stampa upp ur marken.

När jag hörde statsministern tala här om knoppar, syren och hägg trodde jag nästan att vi hade fått Gösta Bohman i ny tappning – fjärran från det novemberdis som annars hänger över kammaren i ur och skur, sommar, vår, vinter och höst. Jag kände mig nästan tillbaka på Käringön vid det glittrande vattnet i den bohuslänska skärgården.

Om det har sagts av moderater – och det är möjligt att någon har sagt det – att taggtråd skall rullas ut under socialdemokratiskt regeringsinnehav, så vill

jag försäkra att jag då i sanning inte gjort det. Jag har aldrig tilltrött er något sådant. Jag tror faktiskt socialdemokrater om gott så till vida att jag är övertygad om att ni strävar efter vad ni anser vara bra för Sveriges folk. Att jag sedan inte delar era uppfattningar i allt må vara mig förlätet – det är ju en del av demokratins själ. Men jag har aldrig trott att ni vill rulla ut någon taggtråd. Jag har aldrig någonsin känt mig i närheten av någon taggtråd – i varje fall inte vad gäller socialdemokratin; det gäller i så fall annat.

Man det kanske är mitt fel i politiken, herr talman, att jag inte är tillräckligt misstänksam. En oppositionspolitiker skall nog inte se något gott hos ett regeringsparti. Kanske borde jag se mer av taggtråd i era ögon än vad jag gör, men jag har ju i så fall tagit konsekvenserna av denna min mänskliga brist på misstro.

Statsministern sade någonting om de nyliberala idéerna. Jag vet inte vad som är nyliberalt, liberalt, gammalliberalt, Manchesterliberalt eller inte, jag bryr mig inte så mycket om etiketterna, men vad vi sade i valrörelsen var att vi tyckte att människor skulle få leva på sin lön. Vi får sänka skatter och bidrag litet grand. För vanliga människor innebär det att de får litet mer över av vad de jobbar ihop. De får inte så mycket bidrag, men de känner sig litet starkare och är självständiga. Många klarar det inte, och dem skall vi naturligtvis hjälpa. Jag tror att det är en ganska naturlig och mycket uppskattad synpunkt.

Vi sade att människor i större utsträckning skall få påverka val av skolor, hur de vill ta hand om sina barn, vad de vill välja för doktor och sjukgymnast.

Vi sade att vi vill gärna tillåta konkurrens på många områden, där det i dag är monopol. Det är naturligt i hela vår omvärld att det finns en konkurrens; det är ingenting besvärande eller obehagligt över det.

Vi sade att vi vill låta människor pröva vingarna på massor av områden där de i dag inte får göra det i egen regi utan måste, om de vill jobba med vissa saker, göra det med mängder av chefer, mängder av byråkrati och inom den offentliga sektorn.

Detta framställdes så här – jag minns det så väl: Moderaterna vill bara att sjukvården skall privatiseras, så att det blir bra för de rika.

Vi har nu fått en ny statsminister.

Vad vi föreslog var ju att i stället för att alla skall tvingas, trots att de betalat in kanske hundratusentals kronor i skatt, att stå i landstingets kö och anpassa sig till de politiska besluten där om hur sjukvården skall utformas i resp. landsting, människan själv – hon, den lilla människan – skulle få välja sin doktor och att hon själv skulle få bestämma över om hennes försäkringspengar skulle gå till en doktor som hon själv valt. På det sättet ville vi göra det möjligt inte bara för de rika, som alltid hittar sin doktor, inte bara för Ingvar Carlsson och mig, som har alla kontakter man kan behöva, utan just för den som saknar pengar och kontakter att få chansen att själv välja utan politisk överhet.

Detta var och är vårt alternativ. Jag är övertygad om, herr talman, att den tiden kommer då detta kommer att omfattas av en majoritet i riksdagen. Varenda moderat tycker så. Jag skall inte tala för folkpartiet, men jag tror mig kunna säga att det knappast finns någon folkpartist som inte tycker så, och jag har en känsla av att detta är en övertygelse som starkt sprider sig inom

centern och som finns inom delar av socialdemokratin.

Ni för ett uppehållande försvar, herr statsminister! Vi får se hur länge ni klarar er. Men jag tror inte att ni rullar ut någon taggtråd när ni försvarar ert värtom!

Jag säger alltså: Vi var inte *för* detaljerade i valrörelsen. Vi skulle snarare ha varit mer detaljerade än vi var, men det fanns så många störningssändare. Den främsta störningssändaren var den mycket skickligt skötta socialdemokratiska propagandamaskinen. Jag sade tidigare: Det gick den gången. Men när människor får klart för sig vad allt detta innebär i form av alternativ, av möjligheter, av frihet och av rätt att välja, kommer de inte längre att vara oroad. Den dagen, Ingvar Carlsson, som också ni i ert parti inser att vi moderater faktiskt vill människor väl – även om ni tycker att vi har fel – kommer solen att med kraft gå upp över Sveriges riksdag och dess teknik!

Anf. 49 BENGT WESTERBERG (fp) replik:

Herr talman! Får jag först av allt uttrycka min tillfredsställelse över det svar som Ingvar Carlsson gav på min fråga angående kärnkraftssäkerheten. I det avseendet står socialdemokratin och folkpartiet på samma sida.

Får jag sedan ta upp den andra frågan i mitt anförande, vilken Ingvar Carlsson kommenterade, nämligen frågan om vinsterna. Det är riktigt att vinsterna föll under lågkonjunkturen i början av 1980-talet och att de har ökat under högkonjunkturen nu i mitten av 1980-talet. Detta är ett mycket normalt mönster, och jag tycker inte att det är någonting som föranleder regeringen att slå sig för bröstet. Men jag delar naturligtvis regeringens uppfattning att det är bra att vinsterna i näringslivet har ökat.

Den fråga som jag ställde var: Vem vet vad som är rätta sättet att använda vinsterna?

Är det regeringen som sitter inne med de kunskaperna eller finns de kunskaperna ute i företagen? På den punkten har uppenbarligen socialdemokraterna och folkpartiet olika uppfattningar. Ingvar Carlsson sade själv i sitt tal på Svenska livsmedelsarbetareförbundets kongress att det är genom regeringens ingripanden som de här vinsterna har kunnat användas på rätt sätt, t. ex. genom att avsätta en del av vinsterna till löntagarfonder, genom att "suga in" en del av vinsterna i skatt. Men det är ändå inte tillräckligt. Det räcker inte att regeringen har skaffat sig kontroll över 37 miljarder kronor under några år, utan nu vill man gå vidare. Då frågar man sig naturligtvis: Vad är det för planer regeringen nu har? Vad tänker man göra? Ett exempel ges i det nyss nämnda talet. Regeringen skall kalla till sig representanter för näringslivet och diskutera hur man kan höja investeringarna och var investeringarna skall ske.

Men vi kan också få en hel del information genom att t. ex. läsa handlingarna till LO-kongressen samt en del artiklar och intervjuer med SSU:s ordförande i tidningen *Aktuellt* i politiken. Där framgår att det nu förs diskussioner inom socialdemokratin om någonting som kallas förhandlad överskottsdelning. Det är en ny form av löntagarfonder. Anna Lindh uttrycker sig på följande sätt: Möjligen kan man prova andra typer av fonder för att få ett kollektivt ägande vid sidan av det nuvarande löntagarfondssystemet.

Jag är medveten om att Anna Lindh har lämnat riksdagen och att man därför inte kan ta hennes uttalanden till intäkt för att detta är någonting som socialdemokratin redan står bakom. Å andra sidan läste jag i Svenska Dagbladet för bara några dagar sedan att Stig Malm är van vid att regeringen gör som han säger. Kanske kan vi utgå från att det som står i kongressstrycket till LO-kongressen i alla fall är nära sitt realiserande som regeringspolitik. Ingvar Carlsson har ju själv gett en liten "hint" i sitt tal på Livs kongress: Men det räcker inte. Nu skall vi gå vidare. "bl. a." genom diskussioner – Det rymmer ju också någonting annat. Detta sker samtidigt som regeringen klämmer åt de individuella vinstdelningssystem som har börjat växa fram i allt fler företag. Regeringen har under våren aviserat att det kommer förslag om att det skall utgå arbetsgivaravgifter på individuella vinstandelar. Då frågar man sig naturligtvis: Varför skall det utgå arbetsgivaravgifter när vinstandelarna utbetalas direkt till de löntagare som har varit med och jobbat ihop vinsterna men inte när de utbetalas till de kollektiva löntagarfonderna? Det vore intressant att få statsministerns kommentar till det.

Får jag sedan ta upp detta med eget rum. Även om statsministern ansåg sig vara bäst informerad om just Älvsborgs län var informationen inte helt fullödlig. Där fattades 1984 ett beslut om att man skulle förverkliga kravet på eget rum. Det skedde inte på folkpartiinitiativ – så långt var det rätt – men folkpartiet ställde sig bakom kravet, som kommer att förverkligas inom sex sju år.

Långt intressantare än vilka beslut som fattas i borgerligt styrda landsting är att man i socialdemokratiskt styrda landsting går emot folkpartiets krav. Jag kan gärna förse statsministern med information om andra landsting än Älvsborgs läns landsting om det finns intresse för det.

Det avgörande är naturligtvis vilka prioriteringar vi gör. Vi säger i folkpartiet inte att vi skall förverkliga både kravet på eget rum och allt annat som vi politiskt skulle vilja göra, utan det helt avgörande är om vi tycker att detta är viktigare än andra saker som vi i och för sig tycker är angelägna. För folkpartiet är svaret entydigt: Vi tycker att eget rum är en av de viktigaste reformerna som nu kan genomföras. Det är t. ex. viktigare än att ge dem som vill gå i delpension från 60 års ålder större möjligheter att göra det. Det är också angeläget, men vi gör den prioriteringen att det är ännu viktigare att se till att de människor som bor på långvården kan få en mänskligare miljö under sina sista år här på jorden. Det är en fråga om prioriteringar.

Det finns många andra exempel på detta. I Stockholms läns landsting har socialdemokraterna och folkpartiet haft en diskussion om vilket som är viktigast, att kapa vårdköerna eller att ha en billig kollektivtrafiktaxa. Efter regeringsskiftet har taxan höjts med 10 kr., mer än vad socialdemokraterna föreslagit, och nu kan hundratals människor få sina höftleder opererade eller sin starr borttagen och därmed få större möjligheter att gå eller få synen tillbaka. Detta får kollektivtrafikresenärerna vara med och betala, men vi tycker att det är en rättvisereform, en riktig prioritering. På samma sätt vill vi nu förverkliga rätten till ett eget rum för gamla och sjuka.

Anf. 50 KARIN SÖDER (c) replik:

Herr talman! Det var intressant att notera hur Bengt Westerberg och statsministern – även om det inte var rent fysiskt – föll i varandras armar. Det var raka motsatsen till förhållandet i Morgonekot, om jag hörde rätt, men sådant kan förändras under dagens lopp.

Jag blev inte riktigt på det klara med vad statsministern avsåg med sitt svar i fråga om just export av säkerhetsteknik på kärnkraftens område. Jag kan förstå att han svarade på det sättet, därför att det finns många inslag i en sådan export som måste tas på stort allvar. Det är ett faktum att sådana reaktorer som Tjernobylnreaktorn med stor säkerhet misstänks kunna användas för plutoniumproduktion för atomvapen. Vi tar på oss ett mycket stort ansvar om vi skall medverka i den typen av verksamhet.

Det finns möjligheter att på annat sätt medverka till säkerhet och kontroll av kärnkraften, och det är att stärka IAEA. Centerpartiet menar att det är den vägen man skall gå för att medverka till en säkrare utveckling av kärnkraften i världen och bevaka att det inte blir alltmer förödelse av den förskräckande verksamhet som atomvapnen utgör.

Alla mätningar är ännu inte klara, så vi vet inte hur mycket plutonium som har spridits över landet efter Tjernobylyckan, som har diskuterats tidigare i dag.

Det är egentligen märkligt att somliga av mina manliga kolleger här i salen är så litet framtidsinriktade. Hörde ni inte på Bo Rydin häromkvällen, som talade om hur han trodde att framtiden skulle te sig för SCA när man skulle börja spara olja? Han satt där i television och erkände att långt mer olja kunde sparas än man någonsin hade kunnat föreställa sig. Jag vill referera till det jag sade om Thorbjörn Fälldins insats i början av 1970-talet, när han talade om sådana möjligheter att spara. Har inte vi ett ansvar i vårt land att säkra vår egen miljö, så att vi blir kvitt kärnkraft, olja och kol, att satsa, t. ex. de 1,2 miljarder som skall avsättas för renoveringen av Ringhals, på utveckling av alternativ? Det är så, mina kära vänner, att Ringhals måste stängas av medan det renoveras. Då är vi utan den energin. Men vi klämmer in 1,2 miljarder på ett bräde för någonting som vi sedermera skall avveckla. Det är mycket dålig hushållning, vill jag påstå.

Det finns i dag också någonting som heter mottryck. Det finns i industrin, i värmeverk. I t. ex. Uppsala finns sådan energi som vi inte använder, liksom på många andra håll i vårt land. Upp till 7 TWh finns att tillgå, som skulle kunna sättas in i stället för Barsebäck.

Det är vår uppfattning inom centerpartiet att vi, för att utveckla vår sysselsättning och vår ekonomi på ett decentraliserat sätt, skall använda just miljöteknik. Den kan vi erbjuda andra länder. I stället för kärnkraftsteknik kan vi medverka till att utveckla värmepumpar och solenergi, för att bara ta ett par exempel. Dessa områden har varit mycket framgångsrika de senaste åren. Effektiviteten har både fyr- och femdubblats. Vi har en stor mängd teknik som skapar sysselsättning, som förbättrar ekonomin och som kan användas i de länder – vilka blir allt fler – som inte vill ta kärnkraften i anspråk. Jag är förundrad över att herrarna är så teknikfientliga och inte tror att man kan ta vara på dessa möjligheter. Vi i centern tror på teknikerna, men vi vill vara med och bestämma till vad tekniken skall användas. Det är inte

fråga om att stampa fram vare sig det ena eller det andra, utan det är fråga om att tro på utvecklingen. Då kan vi också få se solen gå upp både här och där och bli av med de avskräckande exempel som vi har ute i världen där olja och kol fördunklar himlen. Radioaktiviteten ser vi inte när den kommer, men den fördunklar verkligen också tillvaron för människorna. Detsamma gäller självfallet bilavgaser, som man måste bekämpa på alla sätt. Men med kärnkraftsel löser man inga bilavgasproblem. Det är alldeles klart.

Min taletid är snart till ända, men jag skulle vilja fråga statsministern vilken syn han har på utvecklingsmöjligheterna för resurshushållning och miljöteknik som ett viktigt instrument i regionalpolitiken. Jag vill också att han klarlägger vad han menade med sitt uttalande om kärnkrafts-säkerhetsexport. Jag vill dessutom höra hans synpunkt på vårt sätt att medverka i IAEA:s arbete och om han är beredd att verka för att den kärnkraftsfrämjande delen av IAEA:s verksamhet kopplas bort så att IAEA enbart ägnar sig åt att kontrollera att kärnkraftstekniken inte missbrukas för atomvapenfrämjande verksamhet.

Anf. 51 LARS WERNER (vpk) replik:

Herr talman! Statsministern talade om omprövningar som gjorts av olika partier. Förvisso, Ingvar Carlsson, har vi alla gjort våra omprövningar. Det är nog inget fel. Men det jag talade om var att ni i hela frågan om kärnkrafts-utvecklingen har tvingats till omprövningar därför att ni egentligen aldrig har gått i spetsen för att avveckla kärnkraften i Sverige.

Nu inbjuder ni till en konstruktiv debatt, och det tar vi på allvar. Men jag tror att de provocativa uttalanden som en del regeringsledamöter av och till gör om olika slags tvärstopp som måste till i en viss situation försvårar en konstruktiv debatt. Då spelar man egentligen bara kärnkraftsanhängarna i händerna.

När det gäller frågan om den tredje vägens politik var ju huvudsyftet att öka näringslivets vinster, att skapa förutsättningar för investeringar i nya arbeten och för ett fortsatt socialt reformarbete. När regeringen tidigare avvisade våra förslag om sysselsättningsskapande åtgärder med att det inte finns pengar för att genomföra detta hänvisade man hela tiden till den tredje vägens politik som skulle skapa de ekonomiska förutsättningarna.

Hur ser det ut i dag? Ja, i dag bestrider ingen, inte ens regeringen, att det finns pengar. Inte ens finansministern eller statsministern förnekar att näringslivet har en likviditet på 230 miljarder kronor. Det är naturligtvis inte hela sanningen när det gäller att kunna investera, men höjda vinster skulle enligt både regeringen och de borgerliga sätta fart på Sverige. Det skulle öka investeringarna, det skulle öka sysselsättningen och minska arbetslösheten, lönerna skulle öka och folk få det bättre.

Hur har det blivit? Investeringarna ökar ju inte. Arbetslösheten ligger fortfarande på en hög nivå. Lönerna ökar inte nämnvärt. Investeringarna sjunker ju, arbetslösheten består. Det finns inte ens pengar till en låglönesatsning i avtalsrörelsen.

Vi menar att det finns pengar för att skapa nya arbeten, det finns pengar för låglönesatsningar och reallönehöjningar, men de pengarna ligger i näringslivets kassakistor, och de används i dag inte till det som det sades att de skulle

användas för utan mera för spekulation och improduktivitet. Det var därför jag ställde frågan: Skulle inte vinsterna ge nya jobb, skulle inte vinsterna ge höjda reallöner?

När det gäller lönerna till de lågavlönade ställde jag frågor om hur ni skall kompensera de lågavlönade. De fick ju ingenting med av den marginalskatteöverenskommelse som ni träffade för några år sedan. De har inte fått något med i avtalsrörelserna. Marginalskatteomläggningen gjorde att den som tjänar 70 000 fick en skattesänkning på 160–170 kr., medan den som tjänar det dubbla fick över 2 000 kr. och den som tjänar 200 000 kr. fick en skattesänkning på 4 000 kr.

De fackliga organisationerna har krävt ordentliga låglönesatsningar, men regeringen har ingripit, som jag sade, och klampat in i avtalsrörelser, hotat löntagarna med statliga ingripanden, och Arbetsgivareföreningen har aldrig råd. Därför blev det ingen rejäl låglönesatsning på den privata sektorn, och förmodligen blir det heller ingen på den offentliga sektorn. Det är därför jag hävdar att regeringen har ett direkt övergripande ansvar för att de lågavlönade skall få vad de behöver.

Därför är min fråga: Hur tänker ni kompensera de lågavlönade för vad de inte fick i marginalskatteöverenskommelsen? Är ni beredda att sänka räntan, är ni beredda att sänka matmomsen? Nio av tio i detta land är för en sänkning av matmomsen. Det skulle ge oss lägre matpriser, det skulle stärka de lågavlönade, och det skulle förbättra barnfamiljernas ekonomi. Min fråga är fortfarande: Vad tänker ni göra för de lågavlönade efter förhandlingarna i år?

Anf. 52 Statsminister INGVAR CARLSSON:

Herr talman! Det finns en del artister och idrottsmän som måste avgå då och då för att de skall vara riktigt bra. Till den kategorin hör uppenbarligen Ulf Adelsohn. Vi får se om han ändrar sitt beslut efter den här debatten. Moderaterna kanske inte behöver inkalla någon extra stämma.

Jag upplevde att Ulf Adelsohn attackerade ganska slagfärdigt och att han för min del argumenterade så att smekmånaden mycket snabbt tog slut när han jämförde mig med Gösta Bohman. Med hänsyn till den frihetsdebatt Gösta Bohman och jag har fört är frågan vem av oss som blev mest förnärad över den liknelsen.

Jag tror att Ulf Adelsohn gjorde det litet för lätt för sig när han sade att han inte hört någon tala om taggtråd i samband med oss eller att han inte hört talas om att vi skulle vara ett hot mot friheten. På det svarar jag bara med ett enda ord: Löntagarfondsdebatten! Då tror jag Ulf Adelsohn erinrar sig ett och annat.

Jag tror kanske inte heller det var vi som riktade de där avgörande florettsstöterna mot moderaterna i valrörelsen. Jag tror att den som stod för de värjspetsarna sitter närmare Adelsohn just nu än vad jag gör – jag nämner inga namn, men han finns här i kammaren.

Jag tycker att det var en viktig fråga som Ulf Adelsohn tog upp när han talade om sjukvården. Där finns en avgörande ideologisk skillnad. Det system som Ulf Adelsohn argumenterar för finns i USA, där man när en person kommer till ett sjukhus först kontrollerar om vederbörande har ett

försäkringskort som gäller. Vår grundsyn är att när man drabbas av sjukdom eller olycksfall skall man helt oberoende av sin inkomst och förmögenhet få bästa tänkbara vård, och det tänker vi inte kompromissa bort.

Till Bengt Westerberg skulle jag vilja säga att jag definitivt inte ställer mig bakom det uttalande som Bengt Westerberg gjorde om export av utrustning. Där får han helt stå sitt eget kast, om det var det han avsåg med sin fråga. Jag talade om ett samarbete med IAEA, som också Karin Söder talade om, om att öka säkerheten genom att vi skulle dela med oss av den kunskap vi har, och det är någonting annat.

Beträffande det egna rummet kan man naturligtvis ställa frågan om det är viktigare att få ett eget rum på långvården än att kunna få flytta hem från långvården. Vi kommer att lägga ned stort engagemang och stor möda för att åstadkomma en sådan möjlighet. Det finns ju också de som gärna vill tillbringa sin tid på rummet tillsammans med någon annan.

Karin Söder har jag svarat genom att säga att det gäller att stärka IAEA – jag delar den uppfattningen. Kan vi få till stånd ett samarbete med Östersjöstaterna tror jag det kan vara bra. Jag tror att centern och socialdemokraterna här kan göra en del tillsammans. Vi ställde båda upp för oljeskatten, vilket inte bara handlade om att ta in inkomster till staten – där gällde det också att se till att vi fick till stånd ett betydande stöd för de kommuner som satsat på alternativa energikällor. Jag tycker att det är hoppfullt att vi hittar varandra på sådana konkreta punkter.

Däremot tycker jag att Karin Söder lägger ut litet dimridåer när hon i debatten talar om några manliga kolleger. Alla här i kammaren och på andra håll förstår ju att det är ett gräl inom det borgerliga lägret när Karin Söder kommer med så våldsamma angrepp för bristande framsynhet när det gäller kärnkraften. Det är Ulf Adelson och Bengt Westerberg som hon då egentligen talar till. Vad vi här bevittnar är ett stort nytt inbördes gräl om energipolitiken mellan de borgerliga partierna. Jag tror att det är ytterligare ett skäl att se om vi kan åstadkomma ett samarbete över blockgränserna.

Lars Werner frågade varför vi inte omprövade skatteomläggningen då de lågavlönade under omläggningen inte tillfördes några lönehöjningar. Har Werner glömt att skatteomläggningen har justerats just på grund av att låglöneprofilen saknades?

Werner frågade också vad som nu förbereds för att stärka köpkraften. Mitt svar är att köpkraften i år kommer att öka på grund av sänkt inflation och även på grund av höjda barnbidrag och höjda pensioner efter det att man har lämnat det aktiva arbetslivet. De borgerliga har hävdats att det går bra för Sverige därför att regeringen för en borgerlig ekonomisk politik. Detta, herr talman, är i sanning ett desperationens argument.

Jag minns hur ni stod här i kammaren och mer än allt annat dömde ut den tredje vägens politik då den presenterades. Ni sade att devalveringen skulle misslyckas. Den skulle inte ge förbättrad utrikeshandel utan bara hög inflation. Ni sade att vår budgetpolitik skulle misslyckas. Den skulle leda till galopperande budgetunderskott. Bengt Westerberg förutspådde ett underskott på över 120 miljarder kronor. Nu är vi nere i under 50. Även Ulf Adelson varnade i märgfulla ordalag för ett skenande budgetunderskott. I den allmänpolitiska debatten i februari 1983 – den första stora riksdagsdebat-

ten efter det att den socialdemokratiska regeringen hade presenterat sitt första budgetförslag – avslutade Ulf Adelsohn sitt inlägg med alla skräckbilderna om vart vi var på väg med orden: Minns dessa ord som jag säger i dag, den 2 februari 1983.

Herr talman! Jag minns dem, och jag tror att väldigt många ledamöter i kammaren minns dem. Men jag är inte så säker på att Ulf Adelsohn minns dem. I varje fall hade han glömt dem här i talarstolen alldeles nyss. Men de åsikterna hade ni då. Devalveringen var felaktig. Budgetpolitiken var felaktig, vår skattepolitik var felaktig. Löntagarfonderna skall vi bara inte tala om! Den tredje vägens politik skulle leda käpprätt till fattigstugan, hävdades det.

Sedan, när det började bli uppenbart att den inte skulle göra det utan att den tvärtom – med draghjälp utifrån, det skall medges – gav resultat, då förnekade ni i det längsta detta. Ni hävdade länge att vår beskrivning var en skönmålning; skrytvals var, tror jag, det ord som användes.

När inte heller det gick att använda längre, när det blev uppenbart att resultaten var goda, retirerade ni till nästa försvarslinje. De goda resultaten berodde på tur. – Men hur kunde det komma sig att Sverige var så envetet förföljt av otur mellan 1976 och 1982 men däremot så gynnat av turen efter 1982? Det har ni aldrig lyckats förklara. I stället har ni nu börjat tala om att vi skulle föra en borgerlig politik, och jag tror att det är er femte ståndpunkt i den här frågan.

I och för sig har jag ingenting emot att ni tycker att politiken är bra, men omvändelsen kommer litet väl sent. Och vi undrar nog litet till mans vad det är i löntagarfonderna, förnyelsefonderna och höjningen av aktieskatten som är borgerlig politik. Och om detta är borgerlig politik, varför fördömde ni just dessa åtgärder så kraftigt som ni gjorde då de vidtogs? Och varför förde ni inte denna s. k. borgerliga politik under de sex år då ni själva hade makten? Varför var ni så till den milda grad generösa mot oss socialdemokrater att ni avstod från er egen politik, så att vi skulle få möjlighet att genomföra den efter 1982? Hur i all sin dar förklarar ni detta för era väljare?

Anf. 53 ULF ADELSONH (m) replik:

Herr talman! Låt mig för det första för säkerhets skull säga att min jämförelse med Gösta Bohman bara gällde beskrivningen av alfågeln gackande – och inte något annat. Ingvar Carlsson. Jag vill ha det sagt, så att det inte blir något verkligt missförstånd här i kammaren.

För det andra vill jag säga: Det är inget fel på Ingvar Carlssons debattumör. Det märks att han är nytillträdd partiledare. Jag kommer ihåg den där entusiasmen från min egen första tid. Det är härligt att se!

Jag vill gärna säga, att jag inte förutsåg att vi skulle få en så stor internationell draghjälp som vi har fått. Jag erkänner det. Jag trodde inte att den ekonomiska politiken i Förenta staterna skulle visa sig så framgångsrik. Jag hade invaggats i en annan uppfattning av den oerhörda kritik som riktades mot den i Sverige. Inte heller hade jag trott att det skulle gå så bra för Storbritannien, Tyskland och Japan att den internationella högkonjunkturen skulle bli långvarigare än man var van vid – och även på den punkten var jag kanske påverkad av svenska debattörer. Jag visste inte heller att oljan skulle

rasa i pris, att dollarn skulle gå ned och att vi skulle få ett tryck nedåt på ränteläget.

Hade jag vetat det hade jag inte uttryckt mig så i februari som jag gjorde, Ingvar Carlsson. Jag erkänner det.

När det däremot gäller löntagarfonderna säger jag: Vi närmar oss snart den tidpunkt när socialdemokratin måste bekänna färg. Olof Palme sade på sin tid att fr. o. m. 1990 skulle det inte ske några nya inbetalningar, och jag sade: Vad vet vi om vem som leder socialdemokratin 1990? Vad vet vi om hur partiet då ställer sig?

Nu vet vi med stor sannolikhet vem som leder socialdemokratin efter 1988 års val, och i dag begär vi moderater besked från Ingvar Carlsson: Lämna nu ett bindande besked om hur socialdemokratin, oberoende av hur 1988 års val går, kommer att agera när det gäller löntagarfonderna! Vi börjar den kampanjen i dag, och – tro mig, Ingvar Carlsson – den kommer vi att driva.

Det är inget borgerligt gräl om kärnkraften. Jag kan försäkra Ingvar Carlsson att när Karin Söder talar om något för litet framsynta herrar, är herr Carlsson inräknad i det gänget. Vi kan nog gå armkrok tillsammans med Bengt Westerberg vi två. Frågan är alltså redan förd över blockgränsen.

Jag tror att det ligger mycket i vad Ingvar Carlsson säger, att det vore av värde för nationen om man kunde samla sig till en bred uppgörelse om kärnkraften, men jag är inte så säker på att det kommer att lyckas.

Bara en kort replik om sjukvården. Vi har aldrig eftersträvat ett system där man skall fråga människor om de har försäkring. Vi vill i vårt system att varje människa skall ha sin försäkring, men denna försäkring skall inte som i dag gälla bara om man går till det landsting där man hör hemma eller t. o. m. bara om man går till rätt plats inom det landstinget, utan den skall gälla vilken doktor man än går till.

Den lilla människan har sin försäkring, som gäller för oss svenskar, och hon väljer vart hon vill gå, suveränt, utan att fråga mig, Ingvar Carlsson eller någon landstingspolitiker.

När jag hör diskussionerna om Örebro läns landsting vill jag gärna säga att detta socialdemokratiskt styrda landsting är i varje fall i en del mycket framsynt. Där låter man invånarna opereras, om de har hjärtproblem, i Göteborg, på en privat klinik för hjärtoperationer. Det tycker jag är mycket framsynt.

Jag hoppas att jag inte nu har stört det socialdemokratiska partiet i Örebro när jag på det här sättet flagrant i riksdagen avslöjar detta. Men så framsynt har man varit där, och det tar jag som intäkt för att det här synsättet kommer inom socialdemokratin. Ni kommer att inse att det ligger något stort i detta att vi tar bort makten från oss politiker och ger människan rätt att välja, att det inte ligger någonting negativt i detta – tvärtom.

Låt mig, herr talman, en kort stund uppehålla mig vid de florettstötter som statsministern talar om. I denna min mänskligt att döma sista partiledardebatt vill jag gärna säga något om vad som är en av de stora svårigheterna för borgerligheten i Sverige och som bidrar till det socialdemokratiska regeringsinnehavet.

Vi klarar som borgerliga partier mycket väl kritiken från socialdemokratin, men vårt inbördes konkurrensförhållande gör det tilltalande, när vi

kritiseras av socialdemokraterna, att stöta på litet grand själva. Trovärdighe-
ten i den socialdemokratiska propagandan blir mycket stark i ett läge när det
kommer instämmande från ett annat borgerligt parti.

Jag säger inte detta som kritik mot någon annan borgerlig ledare, och jag
säger det inte som kritik mot några tidningar. Detta är någonting som också
vårt parti kan göra sig skyldigt till och också har gjort sig skyldigt till. Men om
det är någonting som jag önskar för framtiden, så vore det att man på
borgerligt håll såge litet längre än näsan räcker och såge litet längre än till den
inbördes konkurrensen om väljarna i det just stundande valet. För annars
kommer Ingvar Carlsson att bli statsminister under en längre period än jag
anser gagnar Sverige.

Jag vill dock säga, att jag tycker att det har varit mycket trevligt att föra
denna min sista debatt med Ingvar Carlsson. Hade jag vetat att det var så
trevligt, kanske jag inte hade kallat till presskonferens i går. Men nu kom som
sagt debatten någon dag för sent, och jag får väl stå mitt kast i den delen.

Låt mig så önska herr talmannen, mina partiledarkolleger och övriga
ledamöter av kammaren en trevlig sommar! Jag tackar för många stimuleran-
de debatter, särskilt Ingvar Carlsson för denna vår sista och första. Vi har
visserligen mötts förut i man-mot-man-dueller men aldrig så här som
partiledare i kammaren. Det var stimulerande att få föra den sista debatten
med den nye statsministern.

Anf. 54 BENGT WESTERBERG (fp) replik:

Herr talman! Jag vill gärna instämma i de önskemål som Ulf Adelsohn
uttalade om att det ibland vore bättre att se litet längre än näsan räcker. Tänk
vad jag tänkte den tanken starkt när en av mina kolleger mitt under
valrörelsen åkte till Trelleborg och gjorde för mig helt oacceptabla uttalan-
den om flyktningpolitiken!

Tänk vad jag tänkte den tanken starkt när en av mina kolleger drev kravet
på en sänkning av u-landsbiståndet, detta bistånd som är en hjärtefråga för
folkpartiet!

Men jag skall inte ta upp den debatten i dag, eftersom detta är Ulf
Adelsohns sista debatt. Jag hade heller inte tänkt påminna om dessa
motsättningar om jag inte hade blivit litet provocerad att göra det.

Ingvar Carlsson blev påtagligt nervös när jag instämde i de uttalanden som
han hade gjort. Det är underligt att landets statsminister inte kan ta emot ett
erkännande utan att bli så nervös att han måste upp och säga att det kanske
ändå förelåg något tolkningsfel. Faktum är att Ingvar Carlsson med något fler
ord uttryckte precis samma tanke som jag har givit uttryck för.

Det föranleder mig att rikta en fråga till Karin Söder: Är det Karin Söders
och centerpartiets mening att Sverige inte skall ställa sitt kunnande på
kärnkraftssäkerhetens område till förfogande för att på det sättet begränsa
riskerna för att vi skall drabbas av kärnkraftsolyckor i andra länder?

Karin Söder sade att vi talade för litet om framtiden, att vi inte var
optimistiska. Jag vill säga att jag är mycket optimistisk om framtiden. Jag har
tagit mycket starka intryck av de analyser som ett par partivänner till mig,
Peter Steen och Thomas B. Johansson, gjort om svensk energiframtid. De
har påpekat att redan med utnyttjande av den bästa teknik som vi nu känner

till och utan att man behöver vara särskilt optimistisk om teknikutvecklingen, skulle vi kanske om några årtionden kunna klara oss utan kärnkraft och utan att ersätta kärnkraften med t. ex. olja eller kol. Det är uttryck för en optimism som jag i mycket hög grad delar.

Men det är alldeles klart att skulle vi *nu* stänga av Barsebäck, så innebär det uppoffringar på olika sätt för den svenska ekonomin, för det svenska samhället och för de svenska hushållen.

Det är möjligt att de analyser som Energirådet nu gör leder fram till den slutsatsen att vi bör göra det. Men vi skall inte inbilla oss att det kommer att innebära något slags kick för svensk ekonomi om vi stänger av Barsebäck och Ringhals och om vi vidtar andra sådana åtgärder. Kortsiktigt kommer det att innebära en påfrestning för svensk ekonomi och för den svenska miljön.

Kanske skall vi ändå besluta oss för att göra detta, men låt oss inte blunda för de svårigheter ett sådant beslut skulle innebära för det svenska samhället och den svenska ekonomin.

Jag tyckte mig höra relativt tydligt på Ingvar Carlsson att han tycker att frågan om eget rum är ganska likgiltig. Han sade t. o. m. att han vet många som inte vill vara ensamma. Ja, det vet också jag – massor av människor vill inte vara ensamma. De som vill bo ihop och själva får välja sin rumskamrat har inte några stora problem. Problemen uppstår för dem som vill ha eget rum eller själva vill bestämma vem de skall leva ihop med och inte får göra det. Det är dessa människor vi talar om, och det är dessa människor vi i folkpartiet vill ge en högre standard. Men detta bromsas i dag i snart sagt alla socialistiskt styrda landsting i Sverige och av majoriteten i denna riksdag.

I min inledning, herr talman, tog jag upp ett mycket konkret exempel på den debatt som betytt så mycket under valrörelsen och därefter mellan de borgerliga partierna och socialdemokraterna, nämligen möjligheten för människor att välja själva när det gäller läkare, som Ulf Adelson talade om, när det gäller omsorgen, när det gäller utbildning. Jag pekade på ett mycket konkret exempel: två enskilda gymnasieskolor i Göteborg som hotas av nedläggning därför att riksdagsmajoriteten har beslutat att statsbidragen till dessa skolor skall dras in. Jag vill upprepa min fråga till Ingvar Carlsson: Vad är det för fel att det finns alternativ för gymnasisterna nere i Göteborg? Varför kan inte socialdemokraterna tillåta att det existerar enskilda alternativ vid sidan om de offentliga alternativ som finns?

Herr talman! Vi som ännu inte har uppnått allt det vi eftersträvar i politiken fortsätter att kämpa för de mål som vi har satt oss före. Vi inom folkpartiet kommer att fortsätta att arbeta för den decentraliserade marknadsekonomi som vi tycker är viktig och som hotas av löntagarfonder och höga företagsskatter. Vi kommer att kämpa för att de som jobbar i företagen skall få vara med och dela på vinsterna, att vinsterna inte skall beläggas med någon skatt eller några särskilda arbetsgivaravgifter samt för att de kollektiva vinstandelarna skall försvinna. Vi kommer att fortsätta att kämpa för den rättvisa som inte bara handlar om inkomstutjämning utan som t. ex. också handlar om jämställdhet mellan kvinnor och män. Vi kommer att fortsätta att arbeta för att de människor som står i värdkö och väntar på att få sina ögon eller höfter opererade också får möjlighet att göra det så att deras livskvalitet

kan höjas. Vi kommer att fortsätta att kämpa för att gamla och sjuka inom svensk långvård skall få rätt till eget rum.

Prot. 1985/86:163
5 juni 1986

Den ekonomiska politiken, m. m.

Anf. 55 KARIN SÖDER (c) replik:

Herr talman! Innan jag går in på frågor om kärnkraftens säkerhet och liknande vill jag säga att också vi i centern tycker att de äldre skall ha rätt till trygghet på ålderdomen, rätt till eget rum och rätt att välja läkare. Detta har berörts i flera inlägg här. Men det gäller också att skapa de ekonomiska resurserna för att man skall kunna få en bra vård på sin ålderdom. Det gäller inte bara rätten till eget rum utan också rätten till vård i hemmet och över huvud taget rätten att välja det sätt på vilket man vill bli omhändertagen när man inte längre orkar själv. Vi skall arbeta för att ha tillgång till läkare i hela landet och inte bara i ett fåtal områden.

Sedan till frågan om kärnkraftens säkerhet. Statsministern talade med en viss förtjusning om ett borgerligt gräl. Jag kan kontra med att säga att det inte tycks vara så fullständig enighet inom socialdemokratin heller om hur man skall tackla frågan om kärnkraftens framtid. Jag tror inte att det för någon är en överraskning att vi på den icke-socialistiska sidan också har något delade meningar i denna fråga. Det är självständiga partier som har respekt för varandra. Vi driver de frågor som är förenliga med den ideologi som vi företräder.

Men det som var intressant och som jag glädde mig åt var att Bengt Westerberg nu anslöt sig till oss som menar att man skall stärka säkerheten och kontrollen av kärnkraften genom IAEA. Det är en fråga som vi i centern drivit mycket länge. Av de uttalanden som gjorts från folkpartiets sida under den senaste tiden har man faktiskt kunna uttyda någonting helt annat. Man har talat om säkerhetsteknologi. Det gjorde man senast häromkvällen när vi här diskuterade kärnkraft. Man har klart fått det intrycket att det var en helt annan typ av arbete ni ville medverka till och att det var fråga om export från Sverige. Jag har nu tolkat Bengt Westerberg så att detta inte är fallet. Då tycks det på det området inte finnas så mycket att gräla om. Det är ju bra, för det här är en allvarlig fråga där det behövs en stor uppslutning och en bred uppgörelse. Vi är inte främmande för det, långt därifrån.

Så som verkligheten nu utvecklats är det också betydelsefullt att vi för en inträngande debatt både på politisk grund och självfallet också på tekniskvetenskaplig grund för att nå de absolut bästa resultaten för vårt eget land och för vår omgivning.

I detta sammanhang vill jag påpeka att det faktiskt finns betydligt större möjligheter än vad de övriga här har velat erkänna att ersätta kärnkraften också i det korta perspektivet, om man tar ett par kärnkraftverk ur drift eller underlåter att renovera Ringhals 2. Jag har pekat på mottrycksanläggningar, tillgången till naturgas, biobränsle och annat, och speciellt mottrycksanläggningarna kan ju användas omgäende.

Jag vill påminna om att vi, om man tar Barsebäck och Ringhals 2 ur drift, står på samma elproduktionsnivå som i början av 1985, och det är väl ingen i den här salen som kan påstå att vi då led någon brist på energi eller elström. Det är nog få här i landet som kan erinra sig något sådant – möjligen

inträffade det vid större avbrott, men kärnkraftselen garanterar ju inte att sådana inte inträffar.

Vi har här en unik chans, med det kunnande som vuxit fram och den utveckling som alternativten har genomgått i vårt land, att dra ut en säkrare riktning för vår energipolitik, och på det sättet bli ett föredöme, än om vi skulle satsa alla våra resurser på att behålla kärnkraften så länge som möjligt. Det är en bestämd övertygelse hos oss inom centerrörelsen.

Vi blundar inte för de ekonomiska problemen, men vi menar att det är en felsatsning att bibehålla kärnkraften så länge som möjligt och att man då underlåter att pressa på de andra alternativten, som folkomröstningen ändå har sagt att vi så småningom skall landa på.

Till sist – jag har en minut kvar av med taletid – skulle jag vilja peka på ett problem som jag antydde i mitt huvudanförande, nämligen regionalpolitiken och den arbetslöshet som finns ute i stora delar av vårt land. Det är inte så väl beställt med tillgången till arbete överallt som i Stockholm. Jag tänker på den trakt jag själv kommer ifrån, Värmland, där arbetslösheten är mycket stor, speciellt bland kvinnor. Det finns många andra trakter med samma problem. Jag förväntar mig att regeringen ägnar betydligt mer energi åt regionalpolitiken framgent än vad man har gjort hittills.

Vi i centerpartiet kommer att fortsätta vårt engagemang för en bra miljö, för de alternativa energikällorna och för en bra fördelningspolitik och en regionalpolitik som skapar rättvisa över hela vårt land.

Anf. 56 LARS WERNER (vpk) replik:

Herr talman! Det var nästan rörande att höra Ulf Adelson i sin sista replik tala om att det inte var något gräl inom borgerligheten om kärnkraftens avveckling. Kära Ulf Adelson, även om man skall avgå får man väl inte göra sådant våld på verkligheten! Jag måste säga att hade du haft en replik till så hade jag tagit tillbaka boken du fick, men du får behålla den.

Ingvar Carlsson sade att en skatteomläggning har skett, att skatteskalorna har justerats och att köpkraften kommer att gå upp. Ja, men förändringen av skatteskalorna tillsammans med den s. k. LO-rabatten gav bara några hundralappar till en vanlig löntagare, och det kompenserar inte på något sätt de stora förluster de här grupperna gjorde genom skattereformen under perioden 1982–1985. Nu plussar ni på med ytterligare marginalsattesänkningar, och det innebär att det är höginkomsttagarna som är de stora vinnarna.

Därför menar vi att ni bedriver en orättvis skattepolitik för närvarande. Detta tillsammans med åtstramningarna i kommunerna, som ju ytterligare missgynnar låginkomsttagarna, gör att det är dessa grupper som får vara med och betala de stora vinsterna.

I valrörelsen sade ni att kommunerna och den offentliga sektorn skulle användas som en dragande kraft, ut ur krisen och arbetslösheten. Då kritiserade ni med all rätt de borgerliga partierna för deras nedskärningsplaner. Men i regeringställning driver ni, tillsammans med nästan samma borgerliga partier, igenom den ena försämringen efter den andra för kommunerna.

Kommunerna har på några få år blivit av med tiotals miljarder kronor. Vad

har det fått för följder? Ibland kan man få ett intryck av att allt som har skett är att rika kommunpolitiker bara har fått litet mindre att röra sig med, men sanningen är att nedskärningarna har fått långtgående sociala konsekvenser.

Utbyggnaden av barnomsorgen står praktiskt taget still i dag. Den drabbas av nedskärningar, som dessutom ger kvalitativt sämre barnomsorg. Skolan har drabbats av sociala nedskärningar så att t. o. m. de utbildningspolitiska målen riskeras. Bostadsbyggandet är på rekordlåg nivå. Vi har fått en bostadsbrist, och det är omöjligt för ungdomarna i de flesta kommuner att få en bostad till rimlig kostnad. Vi har ett stort eftersatt behov inom sjuk- och hälsovården, som skulle behöva förstärkas. Den drabbas av nedskärningar som går ut över både patienter och anställda. Kollektivtrafiken skulle behöva förbättras – den får inte de resurser som behövs. Kultur- och fritidssektorn i vissa kommuner har allt mindre pengar att röra sig med.

De här nedskärningarna gentemot kommunerna drabbar inte i första hand höginkomsttagarna utan dem som behöver samhällets stöd, nämligen lågavlönade, barnfamiljer och barn och ungdomar, och de slår också särskilt hårt mot kvinnorna.

De här nedskärningarna har gått så långt att de i vissa fall faktiskt tvingat fram en privatisering inom t. ex. skolan och sjukvården. Det jublar naturligtvis de borgerliga partierna över, men jag förstår inte att socialdemokraterna inte är mer oroade över detta än man faktiskt är och ger uttryck för i debatten.

Anf. 57 Statsminister INGVAR CARLSSON:

Herr talman! Som Ulf Adelson själv konstaterade har moderatledaren och jag nu genomfört vår första och sista gemensamma partiledardebatt. Av flera skäl beklagar jag att det inte blir en fortsättning.

Det är sant att mycket skiljer oss åt ideologiskt och i viktiga sakfrågor. Men som politisk motståndare har Ulf Adelson varit spännande och stimulerande – alla kammarens ledamöter förstår säkert vad jag menar. Och därför blir det politiska livet förmodligen lite tristare utan Ulf Adelson.

Ett och annat problem har vi dessutom gemensamt kunnat lösa, utan yttre åthävor.

Ulf Adelson och jag har inte känt varandra så många år. Men när vi träffades har vi ofta valt att tala om annat än politik: Djurgården och Elfsborg, Kåringön och Gotland, jogging och svampplockning, John-Olle Persson och Carl Bildt. I fortsättningen kanske vi kommer att tala mer politik när vi träffas privat någon gång.

Detta säger något viktigt om personen Ulf Adelson. Jag skall inte här ge mig på att försöka karakterisera Ulf Adelsons person: det har redan sagts mycket under de här dagarna. Men jag kommer ändå att tänka på vad Ernst Wigforss sade i sina "Minnen" om Gunnar Myrdal.

Wigforss skrev där att åtskilliga blev misstänksamma mot Myrdal, därför att han så snabbt satte sig in i olika frågor och att detta inte bara tog sig "uttryck i förmågan att hastigt bringa olika möjligheter till aktualitet utan också i lusten att formulera skälen för dem så att de gör intryck av övervägda ståndpunkter". Wigforss talade om Myrdals spelande fantasi och tillade: "Men det hörde också till Myrdals natur att inte alltid göra klar skillnad

mellan kretsar och lägen. där lekfullheten hade sin plats. och sådana där den kunde uppfattas som osäkerhet om den egna ståndpunkten eller svängning under inflytande av stämningar.”

Och Wigforss avslutade: ”Det är möjligt att de har rätt som menar att han inte riktigt passade in i det svenska politiska klimatet. Slutsatsen är inte med nödvändighet att det är Myrdal som helst borde varit annorlunda.”

Detta sade alltså Ernst Wigforss om Gunnar Myrdal. och jag har citerat det när jag nu avtackat Ulf Adelson för vår korta gemensamma tid som partiledare.

Herr talman! Under det gångna riksdagsåret har vi haft många och långa debatter här i kammaren. Tonfallet har ibland varit hårt. men vi har kunnat komma fram till beslut och till en politik som varit till gagn för vårt folk och vårt land. Nu är det dags att gå ut till den väntande och alltid lika efterlängtdade svenska sommaren. Men det är inte bara riksdagsarbetet som tar paus. Skolorna har sina avslutningar. och semestern hägrar för dem som är ute i arbetslivet. Innan vi skiljs åt vill jag passa på att säga några ord om vad vi har att komma tillbaka till med nya krafter när kvällarna börjar bli mörka igen. För utvecklingen står ju aldrig stilla. även om vi stannar upp ett slag och njuter av att vara lediga.

Varje dag tar vi ett litet steg in i framtiden. en framtid som vi vill kunna se an med tillförsikt. Vi vill ha ett samhälle där alla har ett arbete. men också ett arbetsliv som befriar och inte förslavar oss. jobb som gör oss tryggare. som känns meningsfulla och som skapar gemenskap mellan arbetskamrater. arbetstider som inte kramar orken och musten ur oss utan lämnar lust och tid över för annat.

ett utbildningssystem som tar vara på det bästa hos oss och som ger oss chansen att komma igen senare i livet.

en offentlig sektor som är lyhörd för varje enskild samhällsmedborgares behov och som ger samma goda vård och service till alla. oavsett betalningsförmåga.

ett demokratiskt samhälle. präglad av aktning för människan. där allas åsikter räknas och alla får komma till tals.

ett samhälle som handskas varligt med miljön. som vet att friska skogar och sjöar. ren luft och levande hav är en omistlig del av vår välfärd.

ett samhälle som genom solidaritet och gemensamt ansvar ger alla samma goda chanser att förverkliga just sina drömmar om det goda livet.

ett samhälle där hindren är få och möjligheterna många.

Det samhället blir aldrig färdigt. Människor kommer ständigt att ställas inför nya utmaningar. De ungdomar som de närmaste dagarna lämnar skolan vill kunna fortsätta ut i en levande och trygg värld. Men de vill inte möta det stillastående och det slutgiltiga. Varje ny generation måste få forma sitt samhälle. bygga vidare på det som är bra och spänna sina krafter för att bryta nya vägar. Varje individ måste få göra sina egna upplevelser i livet. Det är en del av vår frihet.

Men friheten blir ju så bräcklig och skör om var och en bara ser till sitt eget bästa. Ingen människa orkar helt på egen hand bana sin egen stig. Och vi korsar hela tiden varandras vägar. Saknas solidariteten. blir varje möte hotfullt. varje människa en rival. ja. kanske t. o. m. en fiende. Bygger vi

däremot på solidariteten, då blir just korsvägarna de ställen dit vi gärna söker oss, där vi upplever våra bästa stunder.

Den gångna våren har inneburit stora påfrestningar och skapat oro hos oss alla. Men oron skall inte få oss på knä. Den skall inte få oss att förlora tron på det goda vi har byggt upp. Vi skall inte låta uppgivenhet och modlöshet förlama oss. Vi skall fatta de beslut som krävs och vidta de åtgärder som behövs. Vi skall värna demokratin och det öppna samhället. Vi skall slå vakt om en god miljö. Vi skall med fasthet och konsekvens driva vidare en politik för att en gång för alla ta vårt land ur den ekonomiska krisen.

För att detta skall lyckas räcker det inte med en politik som utformas här i riksdagen eller i regeringen. Det krävs också att de enskilda människorna tar sitt ansvar för Sverige – i vardagen, på jobbet och i naturen.

Men livet består lyckligtvis inte bara av arbete, plikt och ansvar. Livet är också rätten att då och då koppla av, att skjuta upp till morgondagen det vi faktiskt inte behöver göra i dag. Och nu skall vi alltså ta vara på de soliga dagarna och njuta av de ljusa långa kvällarna. Vi skall unna oss en skön sommar.

Anf. 58 RUNE RYDÉN (m):

Herr talman! Den finansiella situationen i kommunsektorn har successivt förstärkts under 1980-talet. Kommunernas likviditet är generellt sett mycket god även om det finns undantag. Ökningen av de kommunala intäkterna beräknas bli 8–9 % i år och 9, ja kanske t. o. m. 10 % 1987. Dessa inkomstökningar innebär stora risker för att den kommunala volymexpansionen blir alltför kraftig om inga åtgärder vidtas.

Mot denna bakgrund föreslog regeringen i budgetpropositionen i januari att statsbidragen till kommunerna skulle minska med ca 2,5 miljarder kronor för år 1987. Vi moderater ansåg att dessa besparingar inte var tillräckligt omfattande och att regeringen skulle vara tvungen att återkomma med ytterligare nedskärningar. Vi varnade också för att åtstramningsförslag som kom sent skulle försvåra det kommunala arbetet. Vi tycker att det är rimligt att *kommuner och landsting i god tid får reda på olika åtstramningsåtgärder*, så att den kommunala administrationen hinner anpassa sig efter dem. Regeringens taktik att successivt och i svåröverskådliga former genomföra finansiella indragningar försvårar för kommunerna att planera verksamheten på ett riktigt sätt.

Regeringen har nu återkommit till kompletteringspropositionen med en rad förslag till åtstramningar på det kommunala området. Två tredjedelar av effekten av en höjning av det kommunala grundavdraget med 1 500 kr. föreslås minska kommunernas skatteunderlag 1987. Därutöver föreslås bl. a. att skatteutjämningsavgiften, som 1986 uppgår till 14 öre per skattekrona, höjs med 10 öre till 24 öre per skattekrona. Enbart denna höjning beräknas inbringa över 900 milj. kr.

Eftersom regeringens förslag om minskade statsbidrag till lärarlönerna inte fick majoritet i riksdagen föreslås nu att en avgift om 13 öre per skattekrona tas ut på primärkommunernas skatteunderlag. Den avgiften beräknas inbringa ca 600 milj. kr. för nästa år. Sammantaget beräknas skatteutjämningsavgiften därför inbringa 2,7 miljarder kronor från kom-

munsektorn under det kommande året.

Totalt uppgår de åtgärder som regeringen nu föreslår, tillsammans med de åtgärder som föreslagits tidigare i år, till ca 6 miljarder kronor för 1987. Dessutom tillkommer en engångseffekt för omläggningen av avräkningssystemet för KBT på 1,7 miljarder kronor. Den sammanlagda indragningen gentemot kommunsektorn uppgår därför till hela 7,7 miljarder kronor.

Vi moderater tycker att det är bra att regeringen har börjat att spara på den kommunala sektorn. Men det är förvånande att socialdemokraterna så snabbt har bytt fot i den här frågan. Det förslag som vi i dag skall diskutera är väsentligt större än dem som regeringen förde fram i budgetpropositionen i januari månad, och de är också mycket större än dem som vi i moderata samlingspartiet förde fram i valrörelsen. Vi hälsar naturligtvis den socialdemokratiska tillnyktringen på den här punkten med tillfredsställelse, men vi noterar att socialdemokraterna har utvecklat en rent ut sagt häpnadsväckande retorik vad gäller åtstramningar på den kommunala sektorn. Före valet hävdades det att de moderata besparingarna på kommunsektorn, som uppgick till drygt 4 miljarder kronor, skulle få förödande konsekvenser för den kommunala verksamheten. Detta gällde tydligen bara under förutsättning att det var moderata samlingspartiet som föreslog sådana åtgärder. Nu hävdas från regeringens sida att indragningar från kommunerna inte har någon effekt alls. Att vi i dag talar om väsentligt större indragningar än för ett år sedan nämns inte med ett enda ord.

Moderata samlingspartiet anser inte att den åtstramning som regeringen totalt lägger på kommunsektorn är för stor. Vi har inte heller något att invända mot omläggningen av KBT eller nedskärningarna av statsbidragen. Vi godtar dock inte att kommunernas skatteunderlag minskas genom ett höjt kommunalt grundavdrag. Vi motsätter oss också alla höjningar av skatteutjämningsavgiften och föreslår i stället att de 14 öre som i dag tas ut slopas. Följaktligen motsätter vi oss den särskilda avgift på 0,37 kr. per skattekrona för primärkommunerna och 0,24 kr. per skattekrona för landstingskommunerna som utskottsmajoriteten föreslår skall tas ut för 1987.

Det är ju så, herr talman, att kommuner och landsting disponerar över stora resurser. Möjligheterna att genom oförändrade ramar ge en bra service till medborgarna är därför mycket goda. Vi moderater förespråkar därför nolltillväxt i den kommunala sektorn. Att minska kommunernas volymökning är i dagens läge angeläget inte minst för att därigenom skapa utrymme för en ökning av reallönerna.

Att hejda den kommunala expansionen genom indragning av finansiella skäl är emellertid bara halva vägen. Ett lika viktigt steg är ett temporärt kommunalt skattestopp för att hindra kommunerna att fortsätta expandera genom ökad beskattning av medborgarna. Tyvärr avvisar regeringen ett kommunalt skattestopp, vilket kan leda till skattehöjningar för kommunerna redan nästa år.

Genom en god ekonomisk förvaltning och omprioriteringar kan en ökad kommunal service ges inom oförändrade totalramar för kommunerna. Det är mot den bakgrunden som vi moderater föreslår ett kommunalt skattestopp. Vi anser nämligen att om de kommunala monopolen bryts upp och privatiseringar och entreprenader utnyttjas i större omfattning, kan man

göra stora vinster på den kommunala sidan.

I dag styrs den kommunala verksamheten i stor utsträckning av en statlig reglering och av olika bidragsbestämmelser. Enligt vår uppfattning är detta ett medvetet inslag i en socialdemokratisk politik, som går ut på att hindra kommunerna från att ha alltför hög grad av självstyre. De försök med frikommuner och den begränsade avreglering som har skett har endast marginellt påverkat kommunernas beslutskompetens trots allt vad regeringen säger. Skall det vara möjligt att få en god kommunal verksamhet, måste den statliga styrningen av den kommunala verksamheten radikalt minska. Vår åtstramning gentemot kommunerna sker därför genom minskade specialdestinerade statsbidrag. Därigenom är det möjligt att uppnå en verklig decentralisering av besluten och en anpassning till de lokala förhållandena.

Vi moderater anser att ett program för den kommunala ekonomin bör byggas på fyra hörnstenar.

För det första måste, som jag sade, den kommunala tillväxten upphöra. Socialdemokraterna har ju tidigare angett som mål att den kommunala ekonomin skall växa med 2 % om året. Nu är man nere på 1 % om året. Men här liksom annorstädes på det ekonomisk-politiska området spelar det inte så stor roll vilka mål man sätter upp, när de i verkligheten alltid överträffas. I det sammanhanget betyder det alltid ett negativt utfall för samhällsekonomin.

För det andra är, som jag sade, ett lagstadgat kommunalt skattestopp en hörnsten i den kommunala ekonomin. Ytterligare skattehöjningar skulle motverka arbetet med att återställa balansen i de offentliga finanserna. Risken är i dag uppenbar, mot bakgrund av den pågående lönerörelsen, att vi får skattehöjningar som följd av kommande löneökningar.

För det tredje bör de specialdestinerade statsbidragen till kommunerna på sikt i huvudsak avvecklas. De innebär inte något ställningstagande för att de verksamheter som bidragen är knutna till skall påverkas till sin omfattning eller utformning. I stället rör det sig om en teknik för att begränsa kommunernas finansiella ramar. Skattestopp och minskade statsbidrag förutsätter en långtgående avveckling av den statliga detaljreglering som styr den kommunala verksamheten. Kommunerna måste ges större frihet att själva förfoga över sina inkomster och besluta om sina utgifter. Staten får naturligtvis inte heller i fortsättningen ålägga kommunerna nya kostnadskrävande uppgifter. Inom den ram skattestoppet anger kan enligt min uppfattning kommunernas frihet att bestämma över sin verksamhet vidgas genom att man i ökad utsträckning avgiftsfinansierar tjänster som kommunerna erbjuder.

För det fjärde och slutligen är vi medvetna om att en avveckling av de specialdestinerade statsbidragen ökar den kommunala skatteutjämnings betydelse för framför allt kommuner med svagt skatteunderlag och högt kostnadsläge. När statsbidragen minskas kan därför utjämnningen behöva ges ett ännu större utrymme än i dag.

Vi beklagar därför att ett nytt skatteutjämningsystem inte kan tillämpas 1988 som vi önskar. Men i väntan på det nya skatteutjämningsystemet

godtar vi den höjning av skatteutjämningsbidragen som regeringen föreslår för det kommande året.

Av de besparingar som regeringen föreslår godtar vi 1.6 miljarder kronor. Men vi vidhåller att kompensationen för borttagandet av den kommunala beskattningen av juridiska personer skall avskaffas, vilket beräknas ge omkring 1.5 miljarder kronor. Därutöver föreslår vi att statsbidragen minskas med 4.4 miljarder kronor för 1987. Däremot föreslår vi, som jag har sagt, att den skatteutjämningsavgift med 14 öre som nu tas ut avskaffas. Det innebär en förbättring för kommunerna med nästan 1.3 miljarder kronor. Det är att gå motsatt väg mot regeringen, som i stället vill ta in hela 2.7 miljarder kronor i skatteutjämningsavgift. Skatteutjämningsavgiften innebär enligt vår uppfattning onödig rundgång – i form av allt högre bidrag och en allt högre beskattning av kommunerna.

Herr talman! Även om vi från oppositionens sida kan känna oss relativt nöjda med den socialdemokratiska besparingens storlek, anser vi moderater att socialdemokraterna gör detta på fel sätt. Vi skulle i stället ha föredragit att man hade fortsatt på den väg som man angav i januari i budgetpropositionen.

Nu inskränker socialdemokraterna både skatteunderlaget och olika avgifter. Socialdemokraterna hjälper till med rundgången genom att först betala ut bidrag och sedan ta tillbaka det i form av avgifter på skatteunderlaget. Enligt vår uppfattning ökar det rundgången i ekonomin, och det kan uppfattas som en skatt på kommunerna. Vad är det för mening med att exempelvis ge kommunerna 100 miljarder i framtiden och sedan omedelbart ta tillbaka 50 miljarder? Med det socialdemokratiska systemet får kommunerna en automatisk åtstramning också vid stigande inflation.

Vi måste, enligt min mening, minska statsbidragen, så att kommunerna i större utsträckning får ta ansvaret för den egna ekonomin. Finansdepartementets egen rapport, DSF 1986:7 om effekter av statsbidrag till kommunerna, visar tydligt att man främjar en effektiv resursfördelning, om statsbidragen – i synnerhet de specialdestinerade statsbidragen – tas bort.

Men, herr talman, inget förslag är dock helt neutralt. När det gäller de kommuner som kan hamna i en besvärlig situation till följd av våra förslag föreslår vi ett särskilt stöd på 225 milj. kr. Det beloppet är lika stort som regeringens extra skatteutjämningsbidrag. Däremot accepterar vi inte regeringens förslag om en permanent Robin Hood-skatt på några Stockholmskommuner att utbetalas till kommuner som har hög skattesats.

Vi finner det rent principvidrigt att, som föreslås, ta ut en progressiv avgift av tre kommuner med hög skattekraft och låga skattesatser för att sedan skicka dessa medel till vissa andra kommuner – som inte har svag skattekraft men som har särskilt hög primärkommunal utdebitering. Det betyder att man bestraffar kommuner som har vinnlagt sig om en rationell kommunal verksamhet och låg skatt och att man belönar andra kommuner som mycket väl kan ha god skattekraft men som är ekonomiskt vidlyftiga. Den ofrånkomliga effekten blir att alla kommuner – oavsett om de har låg eller hög debitering – finner det meningslöst att anstränga sig för att hålla skatten nere. Socialdemokraterna vill tydligen att kommunalskatten skall vara likformigt hög i alla kommuner.

Till sist, herr talman! En förutsättning för de moderata förslagen om

minskade statsbidrag och om skattestopp är att det sker en omfattande avreglering av statliga föreskrifter och bidragsbestämmelser för kommunernas och landstingskommunernas del. Redan nästa år, anser vi, bör ett så stort antal specialdestinerade statsbidrag som möjligt ersättas med ett allmänt kommunalt bidrag. Detta skall ske samtidigt som de här statsbidragens detaljregleringar och bidragsbestämmelser avvecklas. Vi står fast vid vårt krav att regeringen skyndsamt bör utreda möjligheten att slå samman specialdestinerade statsbidrag till ett allmänt bidrag som kan fördelas på likartat sätt som de specialdestinerade statsbidragen. Framtida besparingar på statens stöd till kommunerna bör ske genom minskningar av detta bidrag, inte genom en skatt på kommunerna som leder till en meningslös rundgång.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till alla de reservationer vid finansutskottets betänkande nr 29 som moderata företrädare står bakom.

Anf. 59 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! De kommunalekonomiska frågorna och den ekonomiska utvecklingen i kommuner och landsting är en mycket viktig del av den ekonomiska politiken. Jag vill därför något redovisa bakgrunden till folkpartiets ställningstaganden, och jag skall gå några år tillbaka i tiden.

Under 1970-talet växte kommunerna med nästan 4 % i volym per år. Därefter har expansionen dämpats något, men den har även under 1980-talet varit mer än 2 % per år. Även för detta år kommer den, enligt den reviderade finansplanen, att bli mer än 2 %. I realiteten har ökningen tyvärr varit större än i prognosen, och man kan befara att den blir mer än 2 %.

Detta stämmer tyvärr mycket dåligt med vad som borde gälla om den svenska ekonomin skall utvecklas mot en balanserad situation.

De ekonomiska förutsättningarna för att nå en sådan balanserad utveckling analyserades i 1984 års långtidsutredning. Riksdagen tog ställning till denna hösten 1984. I riksdagens beslut ingick ett krav på att den kommunala expansionen skulle begränsas till högst 1 % procent per år. I verkligheten blev expansionen, som jag sade, både 1985 och enligt prognoserna för i år mer än dubbelt så stor. Även den privata konsumtionen har för övrigt ökat mycket mer än vad långtidsutredningen angav som förutsättning, och resultatet av detta är att det inte har blivit tillräckligt med resurser kvar för investeringsökning och exportökning.

Detta betyder att den svenska ekonomin inte har rört sig i rätt riktning utan tvärtom har hållit sig fast i en obalanserad situation, med en för liten industrisektor och en för stor offentlig sektor. I stor utsträckning beror detta på att kommunerna har tillåtits öka för hastigt.

Regeringens oförmåga eller ovilja att hålla tillbaka kommunerna har bidragit till att den svenska ekonomin fortfarande dras med dessa stora strukturella obalanser. Detta har också bidragit till att Sverige i år och troligen nästa år kommer att ha en lägre tillväxt än de flesta andra jämförbara länder.

Den analys, herr talman, som gjordes av 1984 års långtidsutredning är i stora delar fortfarande giltig, men självfallet måste den justeras, då två av åren i prognosen har förflutit.

Långtidsutredningen visade att för att nå ekonomisk balans skulle ungefär

en tredjedel av resursökningen avsätts för investeringsökning och ungefär en tredjedel för exportökning. Den resterande tredjedelen kunde användas för konsumtionsökning, och enligt riksdagens beslut – som alla partier utom vpk stod bakom – skulle merparten därav gå till ökning av den privata konsumtionen och alltså en mindre del till ökning av den kommunala konsumtionen.

Om man delar upp den väntade tillväxten för framtiden i dessa olika tredjedelar och om man fortfarande är av den uppfattningen att det är viktigt med en ökning av medborgarnas reallöner, blir det inte så mycket kvar för kommunerna. Det blir i själva verket kvar något mer än 0.5 % volymökning per år. Om man skulle låta kommunerna växa snabbare än denna halva procent betyder det att det ofelbart blir mindre kvar, antingen för den konkurrensutsatta sektorn eller för en reallöneökning. Det finns många tecken, inte minst i den pågående avtalsrörelsen, som klart visar att medborgarna hellre vill ha reallöneökningar.

Folkpartiet har under en följd av år föreslagit begränsningar i den kommunala expansionen just för att ge utrymme för den konkurrensutsatta sektorn och för reallöneökningar för löntagarna. Socialdemokraterna påstod så sent som för ett år sedan att detta inte alls behövdes – tydligen skulle man få extra resurser någonstans ifrån. Tvärtom framförde de uppfattningen att de begränsningar som folkpartiet föreslog skulle få orättvisa fördelningseffekter. Nu har de uppenbarligen insett att detta var fel, och de har närmat sig folkpartiets förslag. Det är i och för sig bra att regeringen nu vidtar besparingsåtgärder gentemot kommunerna, men det är inte bra att först säga en sak och sedan göra tvärtemot. Jag tror att det är många socialdemokratiska kommunal- och landstingspolitiker som minns valrörelsen och känner sig svikna.

Herr talman! För att begränsa den kommunala expansionen till litet drygt en halv procent per år krävs det indragningar från kommuner och landsting i pengar räknat på ungefär 7,5 miljarder kronor för kalenderåret 1987. Folkpartiet har därför föreslagit indragningar av just den storleken. Det är något mer än vad vi föreslog i januari. Ökningen beror på att prognoserna för kommunernas skatteinkomster för 1987 nu visar att skatteinkomsterna ökar mer än man trodde i januari. Det beror också på att den automatiska kostnadsökningen under 1987 kan väntas bli något mindre än vi trodde i januari. Eftersom vi menar att den reala analysen, som gett ett utrymme på drygt en halv procent, är den som bör styra kommunernas expansionstakt, föreslår vi nu något större indragningar i pengar räknat just för att den litet drygt halva procenten skall kunna realiserats i form av en kommunal konsumtionsökning som är likvärdig med den vi föreslog i januari.

Den metod för indragning som folkpartiet föreslår är också densamma som vi förespråkade under en följd av år. Vi vill successivt göra om det kommunala skatteutjämnningssystemet till ett inomkommunalt system, genom att låta kommunerna själva betala skatteutjämningsbidragen. Det systemet gäller för de kyrkliga församlingarna. Vi föreslår därför en avgift på kommunernas skatteunderlag med 40 öre per skattekrona för landstingskommunerna och med 60 öre per skattekrona för primärkommunerna.

Anledningen till att primärkommunernas expansion bör hållas tillbaka

något mer än landstingens är de förändringar som sker i befolkningens ålderssammansättning. Som alla vet blir antalet skolbarn något färre och antalet äldre blir något fler. Det innebär att landstingen, som har huvudansvaret för sjukvården inom äldreomsorgen, måste få expandera mer än primärkommunerna. Denna prioritering av landstingens omsorg hänger naturligtvis också samman med folkpartiets krav på utbyggnadsprogram för att ge rätt till ett eget rum inom långvården.

Jag beklagar att socialdemokraterna inte vill medverka till prioriteringen av landstingens äldreomsorg. Men det stämmer i och för sig relativt väl överens med det socialdemokratiska motståndet mot ett program för rätt till eget rum, som har visat sig i flera socialistiskt styrda landsting och även har nämnts tidigare i debatten här i kammaren.

Vi i folkpartiet föreslår också, liksom tidigare, att kommunsektorn 1987 inte skall få någon kompensation för slopandet av den kommunala företagsbeskattningen.

Nu har utskottsmajoriteten också föreslagit en avgift på det kommunala skatteunderlaget. Den blir emellertid för liten, och den har även ett progressivt inslag som folkpartiet inte kan acceptera. Det är den s. k. Robin Hood-skatten, som också Rune Rydén tog avstånd från, vilken tar pengar från Danderyd, Lidingö och Solna för att ge till ett antal primärkommuner som av olika skäl har en hög skattesats. I folkpartiet anser vi att utjämningsbidrag bör baseras på skattekraft och inte på utdebiteringen. Vi avvisar därför denna Robin Hood-skatt, liksom de extra bidrag till de kommuner som enligt regeringens förslag skulle få dessa pengar. Vi vill därför avsätta 285 milj. kr. i extra skatteutjämningsbidrag att fördela till de kommuner och landsting som kan komma att få särskilda problem.

En del av regeringens förslag till indragningar från kommunsektorn är en följd av höjningen av det kommunala grundavdraget i inkomstbeskattningen. Som framgått av kammarens debatt för några dagar sedan om inkomstbeskattningen anser vi i folkpartiet att det viktigaste i fråga om inkomstbeskattningen är att sänka marginalsatserna och att återinföra inflationsskyddet, och vi avvisar därför regeringens förslag på denna punkt.

Herr talman! Jag vill också något beröra frågan om de specialdestinerade bidragen till kommunsektorn. Om man studerar vad utskottet skrivit och vad som står i de olika reservationerna på denna punkt, finner man att alla egentligen tycks vara överens om att flera av dessa bidrag bör kunna avvecklas om – och det är en viktig förutsättning – man samtidigt minskar den statliga styrningen och detaljregleringen gentemot kommuner och landsting. Däremot är vi oense om hur mycket man skall begränsa och hur snabbt detta kan ske.

Jag vill för folkpartiets del betona att just detta med en minskad detaljreglering som ger ett ökat utrymme för kommunal självstyrelse är mycket angeläget. Det är därför vi också i flera sammanhang tidigare föreslagit en ökad schablonisering av de specialdestinerade statsbidragen. Därför beklagar vi – liksom Rune Rydén gjorde – att vi inte nu kan vänta oss något nytt skatteutjämningsförslag förrän ett år försenat.

Det finns studier som tyder på att slopandet av specialdestinerade bidrag egentligen främst minskar de totala finansiella resurserna i kommuner och

landsting utan att särskilt missgynna omfattningen av just den verksamhet vars statsbidrag minskas eller avvecklas. De empiriska resultaten i studierna gäller oftast en tid när kommunerna i allmänhet hade mycket goda ekonomiska villkor och mycket goda finansiella resurser, och det finns en klar risk att effekten blir en annan i ett kärvare ekonomiskt läge. Det finns också studier som tyder på att det faktiskt just är den aktuella verksamheten som drabbas om och när ett visst statsbidrag minskar. Man måste också konstatera att de specialdestinerade statsbidragen är av mycket stor ekonomisk betydelse i vissa kommuner som har agerat just med ledning av statsbidragens konstruktion. De har alltså anpassat sig till hur bidragen ser ut. Jag menar att kommuner och landsting har rätt att ställa krav på möjlighet till rimlig framförhållning, och vi i folkpartiet anser därför inte att man över en natt kan dra in ett stort antal specialdestinerade bidrag. Det vore nämligen att straffa just de kommuner och landsting som betett sig precis som staten önskat.

Herr talman! Debatten om kommunal ekonomi kan ibland ge intryck av att alla partier, mer eller mindre, är emot kommunerna. Jag vill därför avslutningsvis framhålla att folkpartiets ställningstaganden beror på att vi är *för* högre reallöner, vi är *för* en ekonomisk utveckling som skapar balans och som därför ger möjlighet till fler arbetstillfällen.

Med det anförda yrkar jag bifall till reservationerna 2, 5, 7, 10, 12, 14, 16 och 21.

Anf. 60 ROLF KENNERYD (c):

Herr talman! Kommunernas ekonomi är – generellt sett – för närvarande mycket god. Under 1987 kommer, främst till följd av ökat skatteunderlag, kommunernas inkomster att öka påtagligt. Det finns därför anledning att mot bakgrund av dessa fakta dämpa kommunernas inkomstökningar, dels för att hålla den kommunala expansionen inom önskvärda ramar, dels för att – fortfarande generellt sett – motverka ytterligare likviditetsuppbbyggnad. En sådan dämpning har också föreslagits i såväl regeringens kompletteringsproposition som i motioner från alla partier utom vpk.

Vpk skiljer sig alltså markant från de övriga partierna när det gäller de grundläggande förutsättningarna för den kommunala expansionen. I övrigt rör det sig om olika nivåer när det gäller dämpningssträvandena, från centerpartiets indragning, som är lägst, med 4,4 miljarder netto, via regeringens 5,6 miljarder och moderaternas 6,7 miljarder och upp till folkpartiets 7,4 miljarder, som är det högsta alternativet till indragningar.

I partiledarrundan ägnade Bengt Westerberg ganska lång tid åt att plädera för folkpartiets krav på eget rum. Det tycker vi i centern också är angeläget. Vi tycker dessutom att de som har möjligheter därtill och som så önskar inte ens skall behöva anlita institutionsvårdens tjänster utan i stället åtnjuta en utbyggd sjukvård i hemmet.

Men allt det här kräver självfallet ekonomiska resurser. Jag skulle vilja ställa frågan till Anne Wibbe, om hon har funderat över hur många ytterligare egna rum som vid en riktig prioritering skulle kunna åstadkommas med de 3 miljarder kronor som är skillnaden mellan vad folkpartiet föreslår i kommunala indragningar och centerpartiets förslag.

Utskottsmajoriteten säger i betänkandet, efter att försiktigtvis ha noterat svårigheter att bedöma effekterna, att "mycket talar för att centerpartiets totala indragningar inte är tillräckliga för att nå den eftersträlvade begränsningen i den kommunala expansionen".

Herr talman! Det svänger ganska raskt i den socialdemokratiska argumentationen. Det är inte särskilt länge sedan det kallades stöld och konfiskation när indragningar från kommunerna över huvud taget fördes på tal.

Vi välkomnar från centerpartiets sida att socialdemokraterna nu inser behovet av en dämpad kommunal expansion. Vi anser emellertid att på detta såväl som på andra områden bör en balanserad utveckling eftersträvas. Vi anser därför en indragning med de föreslagna 4,4 miljarderna vara väl avvägd med hänsyn till ambitionen att åstadkomma en enprocentig konsumtionsökning och dessutom en bibehållen nivå på skatteuttaget.

Vi har flera starka skäl för denna bedömning. Låt mig nämna de tyngsta.

Vi bedömde redan i januari regeringens optimism när det gällde möjligheten till låga löneavtal som föga trovärdig. Dessvärre – noterar jag utan skadeglädje – ser dessa våra farhågor ut att besannas. Det innebär att kommunernas kostnader ökar väsentligt. Varje procentenhets försämring av löneutvecklingen medför ca 1,2 miljarder i ökade kostnader, eller just det belopp som skiljer oss och socialdemokraterna i bedömningen av erforderliga kommunala indragningar. Annorlunda uttryckt kan man alltså notera att denna skillnad utgörs av en skillnad på 1 % i bedömningen av löneutvecklingen.

Ett annat skäl till försiktighet med indragningar i den kommunala sektorn är den förväntade utvecklingen efter 1987. Enligt nu tillgängligt underlagsmaterial kommer kommunernas inkomstutveckling att kraftigt dämpas efter 1987.

Sammantaget innebär detta att för att åstadkomma en balanserad utveckling utan ryckiga inslag i planeringsförutsättningarna och för att undvika skattehöjningar är en indragning på den nivå som centerpartiet föreslagit väl avvägd.

Herr talman! Det förslag till kommunalt skattestopp som moderaterna lägger fram, anser vi innebära ett felaktigt sätt att motverka skattehöjningar. Det måste även framgent vara så att kommunernas egna företrädare får och skall ta ansvar för sina egna åtgärder och också bära konsekvenserna för dessa.

Vi beklagar från centerpartiet att regeringen inte kunnat samla sig till en proposition kring den kommunala skatteutjämnningen. Vi emotser en sådan proposition under hösten och är beredda att bidra med konstruktiva förslag till lösningar. I avvaktan härpå accepteras regeringens förslag till extra skatteutjämningsbidrag. Vi föreslår dessutom ytterligare 1 miljard till skatteutjämnningssystemet för 1987.

Principen om skatteutjämningsavgifter anser vi vara felaktig. Det måste anses vara statens angelägenhet att bidra med medel till skatteutjämnningssystemet. Vi anser däremot att flertalet – måhända på sikt alla – specialdestinerade bidrag kan utgå och ersättning i stället ske inom skatteutjämnningssystemets ram. En sådan ordning skulle leda till minskad byråkrati och detaljreglering och till ökat kommunalt självbestämmande. Vi begär att en utredning

skyndsamt ser över formerna för en sådan reform.

Herr talman! På en punkt är vi från centerpartiets sida angelägna att uttala vår tillfredsställelse över regeringens förslag i kompletteringspropositionen. Det gäller höjningen av det kommunala grundavdraget, där regeringen anslutit sig till vår uppfattning att det i ett första steg bör höjas till 9 000 kr. Det är en indragning som inte tillför statskassan medel men som i stället tillför alla skattebetalare som har 9 000 och däröver i taxerad inkomst ca 450 kr. i plånboken. Värdet av dessa 450 kr. är självfallet störst hos dem som har det besvärligast, och detta är därmed ett välkommet och angeläget inslag i fördelningspolitiken. Vi anser emellertid att kommunerna bör bära hela effekten av denna åtgärd 1987 i form av indragning av förskott detta år.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservationerna nr 3, 9, 15, 16 och 19 och i övrigt till utskottets hemställan i finansutskottets betänkande 29.

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas kl. 19.30.

4 § Upplästes och lades till handlingarna följande från valprövningsnämnden inkomna berättelser:

Berättelse om granskning av bevis för riksdagsledamöter och ersättare för riksdagsledamöter

Till valprövningsnämnden har från riksskatteverket inkommit bevis om att *dels* Stina Gustavsson (c), Västraby, Ryssby, utsetts till ny ledamot av riksdagen fr. o. m. den 7 oktober 1986 sedan Rune Gustavsson (c) avsagt sig uppdraget som riksdagsledamot; till ersättare för riksdagsledamöter har i detta fall utsetts Gunnar Elm, Väckelsång, och Bo Jansson, Älghult (båda c).

dels Gunnar Nilsson (s), Eslöv, utsetts till ny ledamot av riksdagen fr. o. m. den 1 september 1986 sedan Egon Jacobsson (s) avsagt sig uppdraget som riksdagsledamot; till ersättare för riksdagsledamöter har i detta fall utsetts Karin Wegestål, Hjärup, Lund, Lillan Svensson, Ekeby, Anita Jönsson, Lomma, och Lennart Larsson, Höllviksnäs (alla s).

dels Rinaldo Karlsson (s), Skelleftehamn, utsetts till ny ledamot av riksdagen fr. o. m. den 1 oktober 1986 sedan Arne Nygren (s) avsagt sig uppdraget som riksdagsledamot; till ersättare för riksdagsledamöter har i detta fall utsetts Sven-Olov Nordlund, Vännäsby, och Rolf Andersson, Malå (båda s).

Valprövningsnämnden har vid sammanträde denna dag granskat bevisen och därvid funnit att de blivit utfärdade i enlighet med 15 kap. 1 § vallagen. Stockholm den 5 juni 1986

Bengt Hult

/Sven-Georg Grahn

Berättelse om granskning av bevis för riksdagsledamot och ersättare för riksdagsledamöter

Prot. 1985/86:163
5 juni 1986

Den ekonomiska politiken, m. m.

Till valprövningsnämnden har från riksskatteverket inkommit bevis om att Jan Jennehag (vpk), Söråker, utsetts till ny ledamot av riksdagen fr. o. m. den 7 oktober 1986 sedan Sven Henricsson (vpk) har avsagt sig uppdraget som riksdagsledamot. Till ersättare för riksdagsledamot har utsetts Ingrid Öhlund, Kramfors, och Ulla Näsman, Alnö (båda vpk).

Valprövningsnämnden har vid sammanträde denna dag granskat bevisen och därvid funnit att de blivit utfärdade i enlighet med 15 kap. 1 § vallagen. Stockholm den 5 juni 1986

Bengt Hult

/Sven-Georg Grahn

5 § Upplästes följande inkomna skrivelse:

Till riksdagen

Härmed begär jag tjänstledigt från mitt uppdrag som riksdagsledamot fr. o. m. den 7 oktober 1986 t. o. m. den 6 oktober 1987 för att fullgöra uppgiften som statssekreterare i socialdepartementet.

Stockholm den 3 juni 1986

Monica Andersson

Denna framställning bifölls av kammaren.

Talmannen anmälde att *Berit Bölander* (s) skulle tjänstgöra som ersättare för Monica Andersson.

6 § Anmälades och bordlades

Förslag

1985/86:23 Riksdagens revisorers förslag angående rutiner vid ansökan om svenskt medborgarskap

7 § Kammaren åtskildes kl. 17.46.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Gunborg Apelgren